Gheorghi Martinov

SUBSTITUIREA

Nuvelă fantastico-polițistă

CAPITOLUL ÎNTÂI

1

Zăpada scârțâie monoton sub tălpi...

Detaşamentul, mai exact, ceea ce rămăsese din detaşament, se înşiră într-un lanț lung. Oamenii înaintează după obiceiul partizanilor, fiecare cu ochii în ceafa celui din față, străduindu-se să calce pe urmele lui, cu toate că acum, în situația în care se află, toate astea n-au nici o importanță. În proporție de trei sferturi, lanțul e alcătuit din târgi cu răniți. Târgi adevărate sunt puține, marea majoritate constau din câte două bețe sau două puşti acoperite cu foi de cort, sau cu mantale scoase de pe cei ce nu mai aveau nevoie de ele.

Pe morți fuseseră nevoiți să-i lase pe locul luptei, de unde mai ajungeau încă la auzul încordat al lui Nesterov rafale scurte de mitralieră.

"Parcă durează prea mult", se gândi Nesterov.

Arar, în depărtare răsunau exploziile surde ale grenadelor de mână. Nesterov numără cinci asemenea explozii. Aşadar, la dispoziția lui Mihailov mai rămăseseră două, ultimele.

"E timpul să se retragă, de mult ar fi trebuit s-o facă!"

După calculele lui Nesterov, detaşamentul se desprinsese de urmăritori, lăsând în urmă-i o mlaştină de nepătruns, care nu înghețа nici în iernile cele mai aspre. Or, anul acela, iarna era destul de blândă. Dacă nu cunoşteai potecile tainice, traversarea mlaştinei era de neconceput. Se putea considera că răniții erau în afară de pericol.

Nesterov se gândea tocmai la răniți, nu la detaşament în general. Ca unitate de luptă, acesta îşi încetase vremelnic existența. Rămăseseră cel mult o sută de oameni, din care şaptezeci de răniți.

Pe cei grav răniți îi poartă cu dârzenie camarazii lor, uitând de propriile răni. Cei sănătoşi, vreo douăzeci sau douăzeci şi cinci, sunt nevoiți să încheie lanțul pentru a bara calea urmăritorilor, dacă aceştia ar fi găsit totuşi vreun drum ocolit, izbutind să evite mlaştina.

Ariergarda rămăsese s-o comande comisarul deplasamentului, Alexandr Lozovoi. Nesterov fusese nevoit să consimtă la această soluție, urmând ca el să meargă în față, arătându-le drumul spre amplasamentul detaşamentului vecin, al lui Doțenko, drum pe care îl cunoştea numai el. Numai acolo putea lua legătura prin radio cu "Pământul cel mare", încercând să obțină un avion pentru evacuarea celor grav răniți. Radiotelegrafistul lui Nesterov pierise, sfârtecat de un obuz, odată cu aparatul lui de emisie-recepție. Până la detaşamentul lui Doțenko, erau însă cel puțin patruzeci de kilometri.

Nesterov n-avea de unde să ştie dacă acțiunea de astăzi a nemților fusese

un episod întâmplător sau o operație de anvergură vizând nimicirea tuturor detaşamentelor de partizani care îşi aveau bazele în această regiune.

Dacă era adevărată a doua presupunere, atunci Doțenko avusese şi el de luptat astăzi. Iar detaşamentul lui era de două ori mai slab decât al lui Nesterov.

"Dacă-i aşa, gândea comandantul, răniții vor pieri! De altundeva n-avem de unde aştepta ajutor".

Celelalte două detaşamente — ale lui Kuskov şi Dobronravov — erau departe şi să ajungi la ele cu răniții era cu neputință.

Acest gând apăsător îl urmărea fără încetare pe Nesterov, împingând în umbră un altul, despre omul rămas acolo, a cărui mitralieră mai răpăia şi acum, cu toate că trecuseră douăzeci şi două de minute şi, după toate regulile luptei, ar fi trebuit să amuțească de mult.

Mitraliera continua să tragă...

"Glasul" ei răsuna în aerul uscat, ai fi zis că din împrejurimile imediate, cu pauze aproape uniforme între rafale.

Explodă surd încă o grenadă.

A şasea!...

Nesterov se străduia să meargă mai repede. Era nespus de greu, dar el ştia că celor ce veneau în urma lui le era şi mai greu. Viteza era unica şansă de salvare pentru cei ce puteau suporta acest ritm.

"Ar fi bine să reziste măcar jumătate din ei", se gândea comandantul "Va trebui totuşi să ne oprim şi să le dăm oamenilor un răgaz cât de scurt. Dacă am găsi vreun luminiş. Atunci Katia ar putea să le schimbe bandajele". Katia era sanitara detaşamentului. Foarte tinerică încă, abia terminase cursurile sanitare. Dar tot era mai bine decât nimic. Cei doi medici şi toți sanitarii bărbați pieriseră astăzi.

Dar luminişurile parcă se ascunseseră...

Nesterov lupta de doi ani în spatele frontului, dar un dezastru ca acela pe care formația germană de represalii îl pregătise astăzi detaşamentului său, nu-şi amintea să mai fi văzut.

Totuşi "dezastru" nu-i cuvântul potrivit. O luptă în care fasciştii, după cele mai modeste calcule, pierduseră trei oameni pentru fiecare partizan ucis nu poate fi socotită nici măcar un insucces. Pur şi simplu adversarul se dovedise prea puternic şi avusese de partea lui factorul surpriză, situație în care Nesterov şi Lozovoi simt mâna trădării. Dar cine putea fi trădătorul? Pierise sau rămăsese în viață? Trecuse la duşman sau calcă acum în urma lui Nesterov? Iată o problemă care-i va mai pricinui multă bătaie de cap...

Nesterov înainta fără a privi înapoi. Există în război clipe când comandantul, dacă-i comandant şi nu un om nimerit întâmplător în funcția asta, e nevoit să dea dovadă de cruzime. Oricât de greu le-ar fi oamenilor, ei îl urmează şi-l vor urma până vor cădea epuizați. Şi ca să se oprească era devreme, mult prea devreme!...

Zăpada scârțâie monoton sub tălpi...

Partizanii se înşiră după comandant într-un lanț prelung, alcătuit în proporție de trei sferturi din oameni cu târgi.

Cine căzuse? Cine murise? Cine mai rămăsese în viață? Comandantul nu ştie şi nu vrea să ştie!

Voința lui e unica şansă a celor care, în pofida întregii tragedii, vor

rămâne în viață.

Nesterov înaintează cu paşi uniformi.

Departe, îndărăt, e linişte, de mai bine de patru minute. Mitraliera tace.

Nesterov numără secundele după bătăile propriei sale inimi. Încă un minut... Încă unul!

Aceeaşi tăcere!

Asta e! Odată tot trebuia să se termine. Acum pe fascişti nu-i mai reține nimic. Dar se vor încumeta ei oare să urmărească detaşamentul? Acum, la căderea serii, prin pădurea necunoscută? Puțin probabil. Chiar dacă n-ar fi mlaştina, chiar dacă au călăuză. Nemții se tem de pădure.

Nesterov auzi zăpada scârțâind sub paşii cuiva care se apropia în fugă. Aruncând o privire îndărăt, îl recunoscu pe comisar.

Dacă Lozovoi îşi părăsise postul, înseamnă că sigur sunt în afară de orice pericol, că pot respira mai liber!

Alexandr Lozovoi fusese rănit la cap şi, din pricina bandajului, era nevoit să umble fără căciulă, aveau însă noroc de o seară călduroasă, cum rar se întâmplă la vreme de iarnă.

De gâtul comisarului atârna un automat nemțesc.

— Am hotărât să renunț la acoperire, spuse el odată ajuns în dreptul comandantului. Am pus toți oamenii la tărgi.

Nesterov îl aprobă din cap.

— Cred că nu mai e nici un pericol, urmă comisarul. Se întunecă văzând cu ochii.

Nesterov aprobă din nou. Nu voia să vorbească. Tăcerea aceea dindărătul lor spunea totul.

— Deocamdată sunt în viață cu toții! îl informă comisarul. Am verificat venind încoace. Toți răniții trăiesc!

— Lui Nikolai i-a mai rămas o singură grenadă, spuse Nesterov răguşit.

Lozovoi tresări vizibil.

— Poate că era penultima? întrebă el nehotărât.

Nu voia să admită evidența.

— Nu, răspunse Nesterov. După explozia celei de-a şasea grenade am mai auzit o rafală de mitralieră.

Merseră câteva minute în tăcere.

— Pierderile de azi sunt imense, spuse comisarul.

O frază care putea părea de prisos: comandantul ştia oricum câți oameni pierduse detaşamentul. Dar Lozovoi o spusese cu un scop anume şi Nesterov sesiză acest lucru. Comisarul adusese vorba de pierderi ca să atenueze o durere prin alta. Când sub ochii tăi au pierit sute de camarazi şi prieteni, nu mai plângi după unul singur! Iată ce voiau să însemne spusele lui.

Nesterov nu simți însă nici o uşurare...

Comanda acest detaşament aproape din primele zile ale războiului. Din cei care începuseră împreună cu el lupta grea împotriva ocupanților, rămăseseră doar şapte oameni. Nesterov însuşi ieşise din rânduri de trei ori şi de trei ori se reîntorsese. Lozovoi era cel de-al doilea comisar, primul pierise. De cel puțin cinci ori detaşamentul îşi schimbase complet alcătuirea. Niciodată însă vreo lovitură a duşmanului nu fusese atât de nimicitoare ca aceea de astăzi. Pesemne, formația de represalii hotărâse ferm să termine cu Nesterov şi şi-ar fi atins scopul, dacă n-ar fi fost fapta eroică a lui Nikolai

Mihailov. El, el de unul singur, salvase jalnicele resturi ale unei forțe cândva de temut de la exterminarea totală. Va trece puțin timp şi forțe noi vor completa rândurile rărite ale detaşamentului, redându-i forța. Nu duceau lipsă de oameni care doreau să devină partizani. În ultimele luni, Nesterov fusese nevoit chiar să-i refuze pe câțiva: nu-i ajungeau armele.

Fasciştii nu vor putea raporta nimicirea completă a lui Nesterov, detaşamentul va continua să existe!

Iată lucrul cel mai important!

Da, comisarul are dreptate, azi căzuseră sute. Căzuseră în luptă şi Nesterov fusese tot timpul alături de ei. Glonțul l-ar fi putut răpune şi pe el, întocmai ca pe partizanii săi.

Nikolai Mihailov murise de unul singur!

N-avusese nici un camarad alături. Nimeni nu-l putuse acoperi cu foc, ajutându-l să se retragă.

Singur!...

Şi dacă ceva îi putea ostoi lui Nesterov durerea, acest lucru era ultima, a şaptea grenadă, despre care-i vorbise chiar acum lui Lozovoi. Nikolai Mihailov nu apucase să folosească cea de-a şaptea grenadă!

Asta putea să însemne un singur lucru: fasciştii, triumfători, se aleseseră numai cu cadavrul lui. Oricât de grav ar fi fost rănit, Mihailov ar fi ştiut ce avea de făcut cu această ultimă grenadă. Iar dacă ar fi reuşit să se retragă, ar fi folosit-o contra duşmanului.

Fasciştii nu-l capturaseră viu!

Era o consolare slabă, dar totuşi o consolare.

Desigur, mai putea exista o variantă — Mihailov căzuse în mâinile duşmanului în stare de inconştiență. Dar în timpul acestei fantastice lupte a unui singur om cu un întreg batalion (formația de represalii începuse ofensiva împotriva partizanilor cu un regiment întărit de un divizion de artilerie, dar, după calculele lui Nesterov, din ea rămăsese maximum un batalion) nu răsunase nici o slavă de tun sau aruncător de mine. Iar rănile provocate de mitralieră, Nesterov ştia asta din experiență, rareori îl fac pe om să-şi piardă cunoştința. Cu atât mai mult, cu cât Mihailov avea cască de oțel. Nesterov era pe deplin convins că Nikolai Mihailov fusese ucis.

Cu toate pierderile tragice ale zilei, această moarte îi apăsa conştiința lui Nesterov. I-ar fi fost de o sută de ori mai uşor să rămână în locul lui Mihailov, dar nu avea acest drept. Comandantului îi e îngăduit mai puțin decât oricui să se lase călăuzit în acțiunile lui de emoții sau dorințe. El trebuie să se comporte aşa cum îi cere situația.

Iar situația îi lăsase o singură ieşire — retragerea.

Sfârşitul luptei amenința să se transforme în exterminare. Cei rămaşi vii mai puteau fi salvați printr-un singur mijloc — desprinderea de formația de represalii care lupta cu înverşunare şi o tenacitate nemaivăzută. Comandantul regimentului german nu-şi cruța oamenii şi nu ținea seama de pierderi, aruncând companiile rănite în noi şi noi atacuri asupra pozițiilor partizanilor. Ah, dacă ceva l-ar fi reținut pe duşman! Fie şi numai pentru zece minute!

Şi deodată, de parcă însăşi soarta s-ar fi milostivit de Nesterov, îl văzuse pe Nikolai Mihailov târându-se spre el. Înfierbântat, ca întotdeauna vesel şi exaltat de luptă, se întinsese alături de comandant. Era nu numai viu, ci întru

totul teafăr — nu avea nici măcar o zgârietură.

Tranşeea lui Nesterov era săpată între nişte buturugi, pe o ridicătură de pământ nu prea înaltă. Nesterov rămăsese singur în ea. Mitraliera de captură a lui Gocikis era alături.

"E tot ce-mi trebuie, spusese Mihailov cât se poate de liniştit. Retrage oamenii, tovarăşe Nesterov, îi reţin eu pe nemernici!"

Şi Nesterov acceptase fără a ezita această propunere.

Acordul lui prompt se explica în bună parte prin faptul că, în două împrejurări asemănătoare, tocmai Mihailov rămăsese să-i acopere şi, în ambele cazuri, îndeplinindu-şi strălucit misiunea, se retrăsese şi el cu bine. Nesterov credea fără voia lui în steaua acestui partizan, al cărui noroc devenise proverbial printre oamenii detaşamentului.

E drept, în ambele cazuri, cu Mihailov mai rămăsese cineva, acum însă n-avea pe nimeni, era cu neputinţă să ordone cuiva să rămână cu el. Adunase în preajma-i şapte grenade de mână — asta era tot ce mai apucase să facă Nesterov.

Retrăind clipele acelea, Nesterov îşi aminti convingerea lui că Mihailov o să aibă noroc şi de data asta.

A treia oară însă nu i-a mai mers...

— Saşa! se întoarse Nesterov spre Lozovoi care mergea alături. Orice se poate întâmpla. Dacă eu nu ajung la capătul drumului, trimite numaidecât pe "Pământul cel mare" materialele în legătură cu Nikolai Mihailov.

— Bineînţeles, Feodor Stepanovici! promise Lozovoi. Nu întrebă la ce materiale se referea comandantul. Era limpede şi fără lămuriri...

Vârfurile copacilor mai ardeau încă în purpura asfinţitului, în vreme ce jos, sub coroanele lor, întunericul se lăsa tot mai dens. Nesterov era nevoit să-şi încordeze privirile pentru a distinge calea cea mai bună de urmat pentru tărgi.

Nici un zgomot nu tulbura tăcerea pădurii.

Era evident că Lozovoi avusese dreptate când susţinea că nemţii nu-i urmăreau.

— Numai de-am găsi detaşamentul lui Doţenko la locul ştiut, spuse Nesterov.

Nu-şi termină bine vorba când, foarte aproape, de după trunchiurile copacilor, răsăriră doi oameni.

Nesterov îşi recunoscu cercetaşii, pe care-i trimisese înainte. Din vreme în vreme aceştia se întorceau pentru a primi indicaţii privind drumul de urmat.

De data aceasta însă se întorseseră din alt motiv.

— La trei kilometri de aici, raportă unul dintre cercetaşi, vine în întâmpinarea noastră detaşamentul lui Doţenko.

— Întreg detaşamentul? întrebă Lozovoi, mirat şi bucuros totodată.

— Da, tovarăşe comisar. Am întâlnit o patrulă de-a lor.

— Ei n-au fost atacaţi?

— I-au atacat, dar au izbutit să evite lupta şi s-au învârtit toată ziua prin pădure, ca să-i deruteze pe urmăritori. Apoi au pornit-o în direcţia noastră. Credeau că numai detaşamentul lor fusese atacat.

— Stop! spuse Nesterov. Îi aşteptăm aici. Faceţi cale întoarsă, le ordonă el cercetaşilor, şi aduceţi-l pe Doţenko încoa. E-n ordine! se adresă el

comisarului, când siluetele celor doi partizani se pierdură după arbori. E drept că n-avem unde-i adăposti pe răniți, dar atâta necaz să fie. Ne odihnim ca lumea şi pornim împreună spre baza noastră de rezervă.

— Avem noroc, spuse Lozovoi.

Nesterov se învioră. Acum nu se mai temeau de nici un detaşament de represalii. Dar peste o clipă frământările dinainte îl năpădiră din nou.

— Cel mai mult mă chinuie gândul că o vreme ne-am îndoit de Nikolai, n-am avut încredere în el...

— N-aveam dreptul să procedăm altfel, Feodor Stepanovici.

— ...şi el ştia acest lucru, îşi încheie fraza Nesterov.

Nikolai Mihailov îşi făcuse apariția în detaşamentul lui Nesterov cu cinci luni înainte de a cădea în luptă. Împrejurările legate de acest moment nu puteau să nu stârnească şi, într-adevăr, stârniseră bănuieli foarte serioase.

În ziua aceea, dis-de-dimineață, încă înainte de revărsatul zorilor, detaşamentul dezlănțuise un atac concentric asupra unei mari garnizoane fasciste dintr-un sat mare, situat la intersecția a două şosele şi transformat în punct de sprijin.

Cercetaşii raportaseră că în sat sosise un transport de armament şi muniții, de care detaşamentul, ale cărui rânduri creşteau neîncetat, avea mare nevoie. Pe deasupra, în acelaşi sat se afla un mare depozit de alimente, de asemeni cât se poate de necesare lui Nesterov.

Planul, elaborat în amănunt, fusese executat cu precizie şi deplin succes. Partizanii se puteau felicita pentru această acțiune de mare eficacitate. Garnizoana, numărând până la două sute de soldați, fusese complet nimicită. Nu se întâmpla prea des aşa ceva. Un rol decisiv jucase factorul surpriză.

Dunga roşie a zorilor abia se insinua la orizont, când detaşamentul şi pornise îndărăt, spre bază. Un şir lung de căruțe nemțeşti, trase de cai din grajdurile nemțeşti, luase calea pădurii.

Nesterov îşi zorea oamenii. Zarva luptei şi țăndările de foc ale rachetelor fuseseră cu siguranță auzite şi văzute din satele vecine. În fiece clipă te puteai aştepta la apariția unor soldați din alte garnizoane. Şi cu toate că Nesterov, cunoscând numărul redus al unităților inamice din regiune, nu se prea temea de o nouă ciocnire, era neliniştit de soarta convoiului cu arme şi alimente de captură. Direcția de mers a partizanilor era lesne de stabilit după urmele căruțelor pe pământul umed. În ciuda vremii rele, aviația ar fi putut descoperi detaşamentul în câmp deschis. Aşadar, trebuiau să ajungă cât mai degrabă în pădure, unde primejdia ar fi scăzut substanțial.

Vor reuşi oare să parcurgă aceşti zece kilometri, înainte de a se lumina de-a binelea?

Dar timpul trecea, ariergarda lăsată la un kilometru şi jumătate în urmă nu trimitea veşti alarmante. Nimic nu părea să amenințe nici dindărăt, nici din aer. Devenea tot mai clar că, oricât ar fi fost de ciudat, nimeni nu observase rachetele, nimeni nu auzise zarva luptei.

— Nu-mi amintesc o operație mai reuşită, îi spuse Nesterov comandantului cercetaşilor, Ostap Kucerenko, un bărbat trecut de prima tinerețe şi având înfățişarea tipică a unui țăran ucrainean.

— Până acum totul merge bine, încuviință acesta prudent, de parcă s-ar fi temut să nu deoache. Aidoma tuturor cercetaşilor din lume, Kucerenko era puțin superstițios.

Îşi răsuci o ţigară şi, după ce trase câteva fumuri, îi împărtăşi comandantului vestea care-l determinase de fapt să-l ajungă din urmă. Nesterov află cu uimire că detaşamentului i se alăturaseră voluntar doi oameni. Luat în sine, faptul era cât se poate de obişnuit. Nesterov ştia însă că, în satul acela, transformat în punct de sprijin, nu mai rămăsese nici un locuitor.

— De unde sunt? întrebă el.

— Nu ştiu încă. Băieţii spun că unul din ei a luat parte la luptă şi s-a bătut ca un nebun.

— Dar celălalt?

— Despre el nimeni nu mi-a putut spune nimic. N-a fost văzut în luptă.

— Ce vârstă au?

— Cel care a luptat e tânăr. Celălalt mult mai în vârstă.

— Bine, spuse Nesterov. La bază să-i aduci pe amândoi la mine. Până una alta, nu-i scăpa din ochi. Unde-i Lozovoi?

— Alexandr Petrovici e lângă răniţi.

— Bine, repetă Nesterov. Trimite un om la ariergardă. Să se apropie. Într-un ceas suntem în pădure.

Spusele lui se adeveriră. Exact peste o oră ultima căruţă dispăru în umbra deasă a copacilor. Acum nici un fel de aviaţie n-ar fi putut descoperi detaşamentul.

Înaintau încet. Tufişurile dese le ţineau deseori calea. Ocolişurile luau timp. Fură nevoiţi să înnopteze în pădure, la doisprezece kilometri de baza propriu-zisă. Reîntâlnindu-se în sfârşit cu comisarul, Nesterov îi povesti despre noii veniţi.

— Ştiu, spuse Lozovoi. I-am văzut pe amândoi. Nu-mi miroase a bine.

Nesterov se nelinişti. De cinci ori încercase gestapoul să-şi strecoare în detaşament cozile lui de topor, dar toţi fuseseră depistaţi la timp. Să fie cei doi a şasea tentativă?

Ordonând comandanţilor de companie să asigure paza taberei, Nesterov îşi trimise ordonanţa după Kucerenko.

Acesta sosi posomorât şi furios.

— A şters-o, vipera! spuse el.

— Cine?

— Unul din ăia noi!...

Ieşi la iveală că unul din cei doi, cel mai în vârstă, dispăruse în chip misterios.

— Va să zică, ţi-a scăpat? întrebă Nesterov cu mânie în glas.

— Împuşcă-mă, dacă vrei, dar am stat cu ochii pe ei.

— Cine a stat cu ochii pe ei?

— Păi toţi! o dădu Kucerenko pe hoholeşte.

Simplul fapt că cercetaşul începuse să amestece cuvintele ruseşti cu cele ucrainene arăta cât de mult îl afectaseră cele petrecute.

— Toţi înseamnă nimeni, spuse Lozovoi. De ce nu i-ai pus sub escortă?

— Pentru ce naiba? Doar nu erau prizonieri. Trecuseră la partizani.

Nu prea aveai ce obiecta. Într-adevăr, noii veniţi în detaşament nu erau niciodată puşi sub escortă. Dacă tot te-ai înrolat de bunăvoie, n-o s-o iei la sănătoasa.

Din cercetările ulterioare rezulta că individul cu pricina intrase în pădure

odată cu ceilalți, dar după vreo doi kilometri dispăruse. Kucerenko ordonase să fie găsit, dar cercetările rămăseseră fără rezultat: parcă l-ar fi înghițit pământul.

— De ce nu mi-ai raportat imediat? întrebă Nesterov.

— Credeam că o să-l găsim.

— Eşti sigur că s-a făcut nevăzut la doi kilometri după intrarea detaşamentului în pădure?

— Absolut sigur.

Nesterov şi Lozovoi răsuflară uşurați. Chiar dacă fugise un agent fascist, prezența lui de scurtă durată în detaşament nu reprezenta cine ştie ce amenințare. Nu ajunsese până la bază şi amplasarea acesteia îi era necunoscută.

— A stat de vorbă cu cineva?

— Nu, era mut ca o cucuvea.

— Poate că i s-a făcut pur şi simplu frică, şi a întins-o acasă, spuse Lozovoi. Se mai întâmplă.

— Nu-i exclus. Nesterov se întoarse spre Kucerenko. Vezi să nu-ți scape şi al doilea, că-ți tai gâtul!

— Trebuia s-o fi făcut deja, spuse cercetaşul posac şi pieri în întuneric.

Noaptea trecu fără incidente. Spre dimineață, detaşamentul ajunsese deja la bază.

Nesterov nu se temea că necunoscutul dispărut pe drum ar fi putut urmări în taină detaşamentul. Din acest punct de vedere te puteai bizui pe Kucerenko şi cercetaşii lui. După înfățişarea lor istovită, comandantul îşi dădu seama că nu dormiseră toată noaptea.

Ordonă să fie adus cel rămas.

2

Prima impresie fu în favoarea noului venit. Un chip deschis, cinstit, ochi cenuşii care te priveau în față. Omul era, categoric, rus.

Un comandant însă nu trebuie să se lase furat de prima impresie. Şi Nesterov spuse aspru:

— Dă-i drumul!

Îşi cunoştea bine "slăbiciunea": credea în oameni. Dar alături stătea Lozovoi, o întruchipare a intransigenței, conştiința detaşamentului, cum i se spunea. În prezența comisarului, Nesterov se simțea la adăpost de propria lui slăbiciune.

Novicele păru să-şi fi pierdut pentru o clipă cumpătul. O uşoară roşeață îi urcase în obraji, dar continua să-i privească drept în față. "O privire *prea* deschisă, *prea* cinstită", se gândi Nesterov, trăgând cu coada ochiului spre comisar.

Dar chipul lui Lozovoi nu exprima nimic afară de atenție.

— N-am prea multe de povestit, începu cel anchetat. Am fugit din prizonierat...

— În ce împrejurări ai fost luat prizonier?

— Luptam într-un detaşament de partizani. Am fost rănit. Mi-am pierdut cunoştința. M-am trezit prizonier.

— Unde şi în ce detaşament ai luptat?

Răspunsul fu atât de neaşteptat, încât la început lui Nesterov i se păru că nu auzise bine.

— Nu ştiu.

— Cum adică "nu ştiu"?

— Nu-mi amintesc.

— Din pricina contuziei? întrebă Lizovoi liniştit, ba chiar cu compătimire în glas.

Nesterov sesizase substratul întrebării şi se aştepta ca tânărul să se bucure şi să uzeze de versiunea verosimilă ce i se sugera.

Răspunsul îl descumpăni.

— Nu cred. Contuzia n-a fost cine ştie ce gravă. Nu m-a tratat nimeni. Mi-a trecut de la sine.

— Atunci cum de nu-ți aminteşti?

— Nu ştiu.

— Bine! Lozovoi îşi asumă conducerea anchetei. S-o luăm pe rând. Cine eşti, ce funcție ai avut în detaşamentul de partizani, unde ai fost în prizonierat, cum ai izbutit să evadezi?

— Mă cheamă Nikolai Polikarpovici. Numele de familie — Mihailov. Am fost partizan de rând. Ca prizonier am stat într-un lagăr, unde anume — nu ştiu. Am fugit cu trei tovarăşi, pe care i-am pierdut pe drum. Am rămas singur, şi am luat-o spre răsărit. Alaltăieri am ajuns în satul în care vă opriserăți înainte de a declanşa atacul asupra punctului de sprijin. Am hotărât să mă alătur detaşamentului vostru şi am făcut-o.

Vorbea sacadat, cu o voce dogită, de parcă ar fi debitat o lecție învățată pe dinafară. Roşeața din obrajii lui se întindea, devenind tot mai intensă.

Nesterov simțea că simpatia pe care i-o inspirase la început acest om se topea, transformându-se în aversiune. Neconcordanțele din legenda lui săreau în ochi. Lăsând la o parte faptul, mai mult decât straniu, că Mihailov nu-şi amintea în ce detaşament luptase până la prizonierat, spusele lui conțineau o minciună evidentă. Înaintea atacului asupra punctului de sprijin, nu se opriseră nici într-un sat, ci se regrupaseră în pădure. Nu era chiar atât de simplu "să te alături detaşamentului". Partizanii ar fi observat numaidecât un om necunoscut şi fără armă. Or, Mihailov n-avusese cum să fugă înarmat dintr-un lagăr de prizonieri.

— N-ai vrea să ne povesteşti totul mai pe îndelete? întrebă comisarul.

— Nu pot, răspunse Mihailov. În glasul lui răzbătea vădit oboseala. Îmi amintesc numai cu greu ce s-a petrecut cu mine în ultimul timp. Dacă nu mă credeți pot pleca. Am să caut alt detaşament.

— Crezi că-i aşa de simplu? Ai ajuns cu noi până la bază...

— O! exclamă Mihailov, înviorându-se deodată. Credeți că-s spion? Atunci împuşcați-mă, şi basta. Pagubă-n ciuperci.

Lui Nesterov nu i se păru, văzu limpede cum, la aceste cuvinte, ochii lui Mihailov se aprinseră de bucurie.

— De împuşcat putem să te împuşcăm oricând, spuse Lozovoi. E război, iar motive avem destule. Dar vreau să aflu adevărul.

— Atunci, credeți-mă. Mihailov păru că se întunecă din nou. Cu capul plecat, spuse în şoaptă: Ce să fac, dacă, într-adevăr, nu-mi amintesc nimic?

Nesterov şi Lozovoi se priviră.

— Ştii ce, spuse comisarul pe neaşteptate, hai să amânăm discuția asta. Poate că după ce ai să te odihneşti cum se cuvine, o să-ți revină memoria.

— Cum doriți, răspunse Mihailov nepăsător.

— Acum spune-mi un singur lucru. Asta n-ai cum să nu-ți amintești. Cine era omul care s-a alăturat împreună cu dumneata detaşamentului?

— Am fost singur.

— Omul acela, insistă Lozovoi, care mărşăluia alături de dumneata şi deodată s-a făcut nevăzut?

— Nu ştiu despre cine vorbiți. Am ajuns în satul acela singur. M-am alăturat detaşamentului singur. Am venit încoace singur. În jurul meu erau numai oameni de-ai dumneavoastră. Şi în timpul luptei şi în timpul marşului.

— Omul acela mergea alături de dumneata. Şi, la fel ca dumneata, era neînarmat.

Mihailov ridică brusc capul Ochii îi sclipiră.

— Aici greşiți, spuse el. Eu am avut armă. Am capturat-o în luptă. Mi-a fost luată când m-au adus în acest bordei. În ce-l priveşte pe omul de care vorbiți, acum mi-l amintesc. L-am luat drept sanitar. Apoi a dispărut undeva.

— De ce tocmai drept sanitar?

— Din acelaşi motiv: n-avea armă.

— Sanitarii noştri, spuse Lozovoi, sunt partizani ca toți ceilalți. Şi sunt cu toții înarmați.

— Atunci, nu ştiu.

Lozovoi ieşi, dar se întoarse numaidecât însoțit de un partizan voinic.

— Condu-l în bordeiul lui Kuleşov, ordonă el, arătând spre Mihailov. Dați-i să mănânce şi pregătiți-i un loc de dormit.

Nesterov ridică spre comisar o privire uimită. Kuleşov era medic. Stătea împreună cu un alt medic, lângă punctul sanitar, într-un bordei în care nu erau locuri libere.

— Am ordonat să fie dus nu la răniți, ci chiar în bordeiul lui Kuleşov, spuse Lozovoi, care pricepuse privirea comandantului, când Mihailov şi partizanul ieşiră.

— Îl consideri anormal?

— În momentul de față e anormal. Ieri dimineață însă era complet normal. O dovedesc relatările celor ce l-au văzut luptând. Am stat de vorbă cu mulți dintre ei. Toți susțin într-un glas că Mihailov, sau cum l-o fi chemând în realitate, a luptat inteligent şi cu mult curaj. Experiență, în ce priveşte luptele de partizani, are, în mod sigur.

— Pretinzi că ne-a spus adevărul?

— Da.

— Dar cuvintele lui cuprindeau o minciună evidentă.

— Sau minciună, sau... Te-ai uitat bine la îmbrăcămintea lui, Feodor Stepanovici?

— Nu prea. Parcă purta o bluză militară şi pantaloni civili. Totul era murdar, dar murdar şi trebuia sa fie.

— Nu-i chiar aşa. Ți-a scăpat esențialul. Bluza era într-adevăr murdară, dar absolut nouă. Când l-am văzut ieri pentru întâia oară, era descheiat la gât. Am băgat de seamă că avea un maiou foarte curat.

— Înseamnă că nu vine dintr-un lagăr de prizonieri?

— Cu siguranță, nu.

— Aşadar, încă o minciună. Şi încă una hotărâtoare.

— Ce propui?

— Să fie împuşcat ca agent al inamicului, spuse Nesterov cu hotărâre.

Comisarul ciocănea gânditor cu degetele în marginea mesei.

— Chiar tu, Feodor Stepanovici, spuse el, ne-ai prevenit de nenumărate ori că e periculos să ne subapreciem duşmanul. Gestapoviştii nu-s proşti. Când trimit un om de-al lor la partizani, au grijă să-l camufleze ca lumea. Şi, în orice caz, îi fabrică o legendă logică. Adu-ți aminte de cei cinci.

— S-ar putea ca de data asta...

— Nu se poate. Nu ține. Comportarea lui Mihailov e mult prea stranie. Pur şi simplu neverosimilă. Iată de ce... sunt înclinat să-l cred.

— Dar ți-a îndrugat o minciună sfruntată.

— Tocmai asta-i, că trebuie să lămurim dacă-i sfruntată sau nu. I-am trimis lui Kuleşov un bilet, rugându-l să angajeze o discuție cu Mihailov şi să-i verifice integritatea facultăților mintale. Kuleşov a fost neurolog. Se descurcă şi în psihologie. De împuşcat îl putem împuşca oricând. Dar avem de a face cu un caz întru totul ieşit din comun.

Nesterov îşi vedea pentru întâia oară comisarul cuprins de asemenea îndoieli şi regretă că se pripise cu opinia lui.

— Bine! spuse el, ridicându-se în picioare. Om trăi şi om vedea. Eu dau o raită prin companii.

— Treci şi pe la plutonul lui Molodkin, îl sfătui Lozovoi. Mihailov a luptat ieri împreună cu ei. Să vezi ce spun despre el.

— Am să trec.

Plutonul de puşcaşi comandat de Molodkin era considerat cel mai bun din tot detaşamentul. Se adunaseră în el, tot unul şi unul, nişte băieți de un curaj nebun. Fie pentru că "glonțul se teme de cel viteaz", fie datorită priceperii comandantului, plutonul, cu toate că participa în permanență la operații riscante, avea de regulă pierderi neînsemnate. În lupta din ajun, flăcăii lui Molodkin nu pierduseră nici un om; numai Molodkin fusese uşor rănit. Comandantul de pluton ieşi în întâmpinarea lui Nesterov.

— De ce, mă, aşa şi pe dincolo, nu eşti la infirmerie? îl salută glumeț Nesterov.

Molodkin făcu un gest disprețuitor cu mâna.

— O zgârietură acolo!

— Păi, dacă-i aşa... Uite pentru ce-am venit, Vasia. L-ai văzut în timpul luptei pe tipul ăla, pe Mihailov?

— Sigur că l-am văzut... Nu ni-l lua, Feodor Stepanovici. După lupta de ieri, băieții mei pur şi simplu s-au îndrăgostit de el.

După această convorbire cu secretarul biroului de partid al detaşamentului, Nesterov renunță să-i mai descoase şi pe oamenii lui. Îi erau limpezi temeiurile ezitărilor comisarului.

— Bine, n-am să vi-l iau.

— Acum unde-i? Mi s-a adus automatul lui. Dar cu el ce-i? E arestat?

Nesterov privi atent în jur. Nu era nimeni prin preajmă.

— Ascultă...

Când termină ce avea de spus, Molodkin rămase îndelung pe gânduri.

— Nu, nu se poate! spuse el. Un om care a tras în fascişti cu atâta îndârjire, care s-a bătut cu atâta dispreț de moarte nu poate fi agentul lor.

— Lozovoi gândeşte la fel.

— Nu-i de mirare. Băieţii i-au povestit totul.

— Ce fac în clipa de faţă oamenii dumitale? întrebă Nesterov, schimbând brusc vorba. Se apropiau câţiva băieţi din plutonul lui Molodkin.

Molodkin n-avea cum să-i vadă, dar răspunse prompt:

— La ordinul dumneavoastră, se odihnesc, tovarăşe comandant.

"Isteţ flăcău!" se gândi Nesterov.

— Ai avut, ca întotdeauna, dreptate, Saşa, spuse el, odată reîntors în bordei.

Dar seara viaţa lui Mihailov atârnă iar de un fir de păr. Kuleşov le raportă oficial lui Nesterov şi lui Lozovoi că noul partizan era un om absolut normal. Mai mult, memoria lui Mihailov nu slăbise deloc.

— Am stat de vorbă cu el mai bine de două ore, spuse medicul, şi m-am convins că are o memorie excelentă. Numai când vine vorba de trecutul apropiat "uită" brusc totul. Cred că simulează, pur şi simplu.

Simulează!

În condiţiile vieţii de partizan, acest cuvânt suna ca o sentinţă. Şi Kuleşov ştia foarte bine ce efect putea avea vorbele lui. Era încredinţat însă că nu greşeşte şi considera de datoria lui să-şi pună comandantul la curent cu concluziile la care ajunsese.

Lozovoi şi Nesterov tăcură îndelung. Comisarul îşi masa fruntea gânditor. Comandantul îl privea pe Kuleşov mânios, cu sprâncenele încruntate, de parcă ar fi fost nemulţumit de el.

— Bine! spuse în sfârşit Lozovoi. Îţi mulţumesc, Serghei Vasilievici! Te rog să nu mai repeţi nimănui cele spuse aici.

— Dacă trebuie, am să tac, fireşte. Să ştiţi însă că i-am spus deja lui Lavrentiev, m-am sfătuit cu el.

Lavrentiev era medicul şef al detaşamentului.

— Nu-i nimic, spuse Lozovoi. Transmite-i şi lui rugămintea mea.

După ieşirea lui Kuleşov, Nesterov întrebă:

— Saşa, eşti sigur că nu greşeşti?

— Sunt sigur. Un agent duşman nu se poate comporta ca Mihailov. Ne obligă literalmente să-l împuşcăm. În discuţia de azi dimineaţă presupuneai că, trimiţându-l la noi, gestapoul i-a elaborat dinadins acest program straniu de comportare, acţionând, cum s-ar spune, contrar bunului simţ. Nu neg că un asemenea procedeu e posibil, dar nu se sare chiar aşa peste cal. Versiunile corecte, într-adevăr, păcălesc pe foarte puţini şi micile inadvertenţe din legendă pot păcăli un "anchetator" superficial. Fasciştii au obiceiul să-şi subaprecieze adversarii. Aici însă e vorba de cu totul altceva. În orice alt detaşament de partizani, Mihailov ar fi fost împuşcat fără cea mai mică ezitare.

— Dar noi ezităm.

— Numai pentru că ştim cum s-a comportat în lupta de ieri. Scopul oricărui agent este de a câştiga încrederea, de a-şi consolida poziţia acolo unde este trimis. De dragul lui poate trage demonstrativ în ai săi — e în stilul gestapoului. Dar scopul lui nu poate fi să se lase omorât chiar în prima luptă. Or, Mihailov, o spun toţi cei cu care am stat de vorbă, se năpustea efectiv în întâmpinarea morţii. Tocmai el a nimicit cuibul de mitralieră care bloca plutonul lui Molodkin şi a rămas în viaţă numai printr-un miracol. Dacă oricare alt partizan ar fi făcut acest lucru l-aş fi propus imediat pentru

decorare. Şi tu la fel.

Rămaseră o vreme tăcuți.

— Azi dimineață, spuse Nesterov, când ne-a propus el însuşi să-l împuşcăm, am citit în ochii lui un fel de bucurie.

— Şi eu. Tocmai de aceea sunt încredințat că e bine să mai aşteptăm. În viața acestui om există o taină.

— Crezi că s-ar putea să aibă conştiința încărcată?

— Posibil. Toți cei care l-au văzut în luptă sunt convinşi că Mihailov îi urăşte pe fascişti din tot sufletul. O conştiință încărcată? Dacă-i aşa, înseamnă că vrea să-şi spele păcatele cu propriul lui sânge.

— Întrebarea este: pentru ce vină?

— Sunt convins că o să ne povestească. Când o să simtă că ne-a câştigat încrederea.

Nesterov se încruntă.

Lozovoi îi ghici gândul.

— Judecă şi tu, Feodor Stepanovici. După comportarea eroică în luptă, îl putem oare împuşca pe Mihailov fără dovezi precise? Ce impresie ar produce acest lucru asupra oamenilor? Băieții lui Molodkin n-au să tacă, au să povestească tuturor. Sigur, pe față nimeni n-o să ne zică nimic, dar oamenii vor gândi că ne-am pripit şi am împuşcat un om nevinovat.

— Asta aşa-i, spuse Nesterov. Dar, când spui că n-avem dovezi, n-ai dreptate! Minciuna sfruntată e o dovadă.

— Şi unde-i minciuna?

— Doar ştii. Zice că s-a alăturat detaşamentului în satul unde noi, chipurile, am fi înnoptat, şi că vine dintr-un lagăr de prizonieri, când e clar că n-a fost într-un asemenea lagăr. Nu mai vorbesc de faptul că "a uitat" unde a luptat până la prizonierat. Şi că "nu-l cunoaşte" pe cel dispărut azi noapte.

— Poate că într-adevăr nu-l cunoaşte. Să uite unde a luptat e de asemeni posibil: contuzia e contuzie. Ideea că n-a fost în lagăr îmi aparține. Recunosc că m-am pripit trăgând această concluzie. În drum putea să se adăpostească undeva, cineva l-o fi ascuns, l-o fi lăsat să se spele şi i-o fi dat rufărie curată. E verosimil şi am să-l întreb cum stau lucrurile. Rămâne în picioare o singură inadvertență — afirmația că mai înainte de luptă am poposit în nu ştiu ce sat.

— Să zicem că ai dreptate, conveni Nesterov. Ce facem?

— Păi, e simplu. Lozovoi era parcă supărat pe Nesterov pentru încăpățânarea lui. Cât se poate de simplu. Îți scriu numaidecât un raport, arătând că în detaşament a venit un partizan nou, că s-a comportat în luptă uite-aşa şi aşa, iar apoi, adăugând că atunci când e întrebat unde ni s-a alăturat, se încurcă, cer să fie împuşcat. Aprobi, şi gata!

— În box asta se cheamă cnocaut, spuse Nesterov. Tu eşti comisarul şi n-am de gând să-ți contest hotărârea. Pur şi simplu am vrut să te ajut să eviți o greşeală.

— Deci, eşti de acord?

— Sunt!

— Om trăi şi om vedea.

— Şi dacă fuge?

— Să-l lăsăm în plutonul lui Molodkin.

Nesterov surâse. De curând chiar Molodkin îl rugase acest lucru. Secretarul biroului de partid ştie totul despre Mihailov. N-o să-l scape din

ochi. Şi de unul ca el n-ai cum să fugi!

— O hotărâre justă, spuse Nesterov.

Cu noul partizan nu mai vorbiră despre trecutul lui. I se dădu arma îndărăt şi părea că nimeni nu se mai interesează de el în mod special. Băieţii lui Molodkin îl primiră bucuroşi în mijlocul lor. Despre convorbirea comisarului cu comandantul de pluton, care avu loc în aceeaşi seară, nu află nimeni nimic.

Nesterov, Lozovoi şi Molodkin erau încredinţaţi că Mihailov nu ştie că e urmărit cu atenţie. Dar peste două luni, când toate suspiciunile fuseseră de mult uitate, ieşi la iveală că el ştia foarte bine acest lucru.

În lunile acelea plutonul întreprinsese de câteva ori incursiuni cutezătoare, participase la multe lupte de apărare, însoţise deseori în misiune grupele de diversionişti. Şi veni ziua, când comandantul plutonului, secretarul biroului de partid, de ochiul sigur al căruia nu se îndoia nimeni, se înfăţişă la Nesterov şi Lozovoi, raportând că nu mai consideră necesară supravegherea lui Mihailov.

— E mai presus de orice bănuială, spuse el. Mihailov e cel mai bun luptător din pluton. Merită nu suspiciuni, ci decoraţii. Curajul lui e fără margini, iar ura faţă de duşman absolut evidentă. Faptul că până acum n-a fost nici măcar rănit e pur şi simplu un miracol!

Veni apoi ziua când Mihailov se oferi pentru întâia oară să acopere retragerea detaşamentului şi-şi îndeplini strălucit misiunea.

Tocmai atunci încercă Lozovoi să stea încă o dată de vorbă cu el, să lămurească ce anume îl făcuse pe Mihailov să se comporte la început atât de straniu.

Toţi observaseră, încă de mult, că Mihailov era vesel numai în luptă. În rest nu zâmbea aproape niciodată, era foarte retras, căutând vizibil singurătatea. Se obişnuiseră cu acest lucru şi se străduiau să nu-l deranjeze când, retrăgându-se undeva pe aproape, Mihailov rătăcea ceasuri întregi printre copaci, cufundat în gândurile lui care nu păreau prea vesele.

Tocmai într-unul din aceste momente îl întâlnise Lozovoi. Nu era nimeni prin apropiere. Comisarul ar fi trecut, probabil, mai departe, nedorind să-şi impună compania cuiva care era clar că nu dorea acest lucru, Mihailov însă îl oprise el însuşi. Salutându-l pe comisarul detaşamentului după regulament, rugase să fie trimis în misiune, adăugând că de trei zile lâncezea la bază şi că îi era greu să suporte inactivitatea.

— Ia te uită, ce lăcomie! glumi Lozovoi. Ai trimis pe lumea cealaltă atâţia fascişti şi tot ţi se pare puţin.

— Puţin, încuviinţă Mihailov grav. Nu mi-am plătit încă datoria.

Lozovoi căuta de mult un prilej potrivit şi hotărî că acesta sosise.

— Hai să ne aşezăm puţin, propuse el, arătând spre trunchiul unui arbore căzut.

Stătură de vorbă. După câteva fraze, convins că întotdeauna calea dreaptă era cea mai bună, Lozovoi îi spuse tot ce avea pe suflet.

— Vreau să fiu sincer cu dumneavoastră, începu Mihailov calm, după un răstimp de tăcere. N-am nimic de ascuns, iar cuvintele dumneavoastră, tovarăşe comisar, nu m-au mirat. Aşteptam de mult să aduceţi vorba despre lucrurile astea. Ştiu că sunt supravegheat, că nu inspir încredere. E firesc şi n-am de ce mă supăra. Un singur lucru vreau să vă spun: dacă prin

comportarea mea vă dau vreun temei de neîncredere, împuşcaţi-mă. Detaşamentul nu trebuie să rişte din cauza unui singur om. Vedeţi, tovarăşe comisar, — pe Lozovoi îl uimi tristeţea deznădăjduită din glasul partizanului —, că glonţul nu mă ajunge.

— Cine te-aude ar putea crede că-ţi cauţi moartea, spuse Lozovoi supărat. Cum de nu ţi-e ruşine!

— Nu mi-o caut, dar... Ce să mă mai ascund după deget: aş fi bucuros dacă aş fi ucis în luptă.

— De ce? Ce-s prostiile astea pe capul tău?

Mihailov nu răspunse. Stătea nemişcat, privind fix înaintea lui.

Pauza se prelungi mult.

— Nu te urmăreşte nimeni, spuse în sfârşit Lozovoi. În ce mă priveşte, n-am nici un fel de suspiciuni la adresa ta. Pur şi simplu am vrut să stăm de vorbă tovărăşeşte. Am avut impresia că ne-ai ascuns ceva atunci...

Era straniu să vezi pe chipul acelui om al cărui curaj devenise în detaşament aproape legendar o expresie de spaimă evidentă.

Şi iarăşi, întocmai ca în ziua aceea, demult, Mihailov îşi lăsă capul în jos şi spuse abia auzit:

— Ce să fac, dacă într-adevăr nu ţin minte nimic.

— Uită de asta, spuse Lozovoi cu glas ferm. Te rog să mă ierţi că te-am sâcâit. Eşti un luptător adevărat şi întreg detaşamentul se mândreşte cu tine, dar te rog să nu-ţi mai rişti viaţa în felul ăsta.

— Nu pot altfel.

— Să ai în vedere că pierderea dumitale ar fi extrem de grea pentru noi.

Şi Lozovoi strânse puternic mâna partizanului.

Relatându-i această convorbire lui Nesterov, el spuse:

— În viaţa lui Mihailov există o taină care-l apasă cumplit. Dar sunt convins că n-o să ne dea de ruşine.

CAPITOLUL AL DOILEA

1

Echipajul miliţiei, chemat de administratorul de serviciu, sosise la zece minute după împuşcătură.

Imensul vestibul al hotelului "Moscova" era plin, ca întotdeauna în orele dimineţii. În aşteptarea camerelor, noii sosiţi, strânşi în grupuri prin toată încăperea, comentau cu însufleţire întâmplarea.

O împuşcătură într-o cameră de hotel! Nu în fiecare zi poţi fi martor la o asemenea întâmplare.

Cei mai curioşi asediau biroul administraţiei, căutând să obţină o informaţie cât mai vagă, dar nici acolo nu se ştia nimic.

Dintr-o cameră încuiată pe dinăuntru răsunase un foc de revolver. Era tot ce le puteau spune. Se aştepta sosirea unor reprezentanţi ai organelor de anchetă.

Toţi aflaseră acest lucru şi aşteptau grupa operativă cu mare nerăbdare, dar cei trei civili în costume modeste care intrară curând în hotel trecură

absolut neobservați; toți se aşteptau, cine ştie de ce, să vadă nişte oameni îmbrăcați în uniforme de milițieni. Directorul hotelului se apropie de ei.

— Sunteți de la miliție? întrebă el cu jumătate de glas.

— Da.

— Eu sunt directorul.

— Căpitanul Afonin, se prezentă unul din cei trei, un blond înalt, lat în umeri, căruia i-ai fi dat vreo treizeci şi cinci de ani.

În ținuta lui puteai ghici fără greş militarul.

Era limpede că bronzul ce-i acoperea fața nu era efectul razelor solare din stațiunile sudice, ci al vânturilor arzătoare de pe câmpurile de luptă.

Împreună cu ceilalți doi, unul tânăr, iar celălalt de vreo cincizeci de ani, îl priveau pe directorul hotelului cu vădită nerăbdare.

— Să mergem, spuse acesta, adăugând abia auzit. Astăzi avem mai mulți solicitanți ca de obicei.

— Ştiu? întrebă căpitanul.

— Poți să ascunzi ceva aici?

— Atunci conduceți-ne printr-o intrare laterală.

— O să urcăm cu liftul de serviciu.

— Perfect!

Pe director oamenii aflați în hol nu-l cunoşteau, iar grupul de patru persoane care trecea fără grabă spre fundul vestibulului nu atrase atenția nimănui. Toți aşteptau miliția.

— Vreau amănunte, ceru căpitanul Afonin.

— Nu sunt prea multe. Împuşcătura s-a produs la etajul zece, camera o mie unsprezece. Acolo stă un oarecare Mihailov Nikolai Polikarpovici, sosit din Sverdlovsk. La opt şi douăzeci de minute — ora a fost reținută exact, precizează directorul — responsabila de etaj a auzit o împuşcătură din această cameră. Eu sosisem, şi am urcat numaidecât la zece. Uşa camerei era închisă pe dinăuntru. Am bătut, dar n-a răspuns nimeni. O linişte totală. Nu ne-am hotărât să spargem uşa în absența dumneavoastră.

Afonin clătină aprobativ din cap.

— Şi bine ați făcut, spuse.

Liftul se opri şi uşile se deschiseră.

În afara responsabilei de etaj, pe coridor nu mai era nimeni.

Afonin studie atent, cu lupa, gaura cheii.

— Aveți o cheie de rezervă?

— Da, desigur; iat-o! spuse directorul. Dar de partea cealaltă e alta.

— N-are importanță. Afonin întinse cheia colegului său mai tânăr. Dă-i bătaie, locotenent!

Acesta scoase din buzunar un instrument lung şi subțire pe care îl introduse încet, de parcă broasca ar fi fost de sticlă, în gaura cheii. Peste câteva secunde se auzi cheia de dincolo căzând cu zgomot pe duşumea.

Cu gesturi la fel de lente şi cu aceeaşi atenție, locotenentul introduse cheia de rezervă în broască şi o răsuci.

— Gata! spuse el.

— Deocamdată intru numai eu şi medicul, hotărî Afonin. Voi aşteptați aici.

Uşa se deschise.

Căpitanul se opri în prag. Medicul intră grăbit.

Era o odaie mică, mobilată simplu. Un pat, un dulap, o masă de scris şi două fotolii. Fereastra era acoperită de o draperie uşoară, netransparentă.

Lângă masă, pe duşumea, zăcea un om. Şuvița subțire de sânge scursă din tâmpla străpunsă de glonț începuse deja să coaguleze. Mâna uşor depărtată de corp — se vedea chiar din uşă — era încleştată pe un revolver nu prea mare.

Un "Walter", constată Afonin în gând. Revolverul nu i-a fost pus în palmă — e vădit că s-a servit el însuşi de armă. Şi apoi cine ar fi putut înscena aşa ceva într-o cameră închisă pe dinăuntru?

— E mort! spuse medicul, strecurându-şi stetoscopul în buzunar şi ridicându-se. Moartea s-a produs instantaneu.

Căpitanul rămase în uşă.

— Verifică, te rog, fereastra, îl rugă el.

Totul pleda pentru sinucidere. În momentul împuşcăturii, Mihailov fusese singur în cameră. Cu toate acestea Afonin "pipăi" cu o privire pătrunzătoare toate obiectele aflate în încăpere, apoi duşumeaua, neacoperită de covor. Pe parchet se distingeau urmele abia vizibile ale medicului şi atât. Dar totul trebuia verificat în amănunt.

— Fereastra e bine închisă, spuse medicul după o examinare atentă.

Abia atunci Afonin intră în cameră.

Ridicând receptorul telefonului, aflat pe noptieră, căpitanul spuse un număr.

— Afonin la aparat, spuse el foarte încet. Nu e nevoie de a doua maşină. Sinucidere... Da, absolut sigur... Ascultă cu atenție, timp de aproape un minut, ceea ce îi spunea interlocutorul de la celălalt capăt al firului. Mişcarea abia sesizabilă a sprâncenelor lui trăda mirarea. Am înțeles!

După ce puse receptorul la loc, căpitanul se lăsă în genunchi lângă cadavru, şi, cu greutate, desprinse pistolul din mâna care începea să se rigidizeze. Băgă astfel de seamă că degetele mâinii drepte a lui Mihailov sunt pătate de ceva.

Sinucigaşul era un om încă foarte tânăr. Afonin nu-i dădu mai mult de treizeci de ani. Chipul lui fără riduri, cu barba proaspăt rasă şi buzele strânse păstra expresia unei hotărâri calme. Un chip de om care ştie ce vrea şi se îndreaptă spre țintă decis, fără regrete şi fără şovăire.

"Un tip ca ăsta nu se sinucide fără un motiv foarte serios", gândi Afonin.

Mortul purta un costum de culoare închisă, din stofă scumpă, încheiat la toți nasturii. Cămaşa albă, gulerul scrobit, cravata legată savant, vorbeau despre un bărbat căruia-i plăcea să fie îngrijit şi chiar elegant. În picioare — ciorapi de mătase şi pantofi lustruiți temeinic.

— Când a sosit Mihailov? întrebă Afonin fără să se întoarcă.

— Aseară la ora nouă, răspunse directorul, care rămăsese în uşă.

— În cursul dimineții de azi a chemat cumva femeia de serviciu?

— În mod sigur nu! De ieri în cameră n-a mai intrat nimeni.

"Patul făcut, dar neîndemânatic, se gândi Afonin. Mihailov şi l-a strâns singur. A dormit liniştit şi s-a trezit în aceeaşi stare. Asta rezultă clar fie şi numai din faptul că s-a îmbrăcat şi s-a dichisit cu minuțiozitate; de bărbierit s-a bărbierit singur, astăzi şi nu ieri. E greu să împaci toate astea cu ideea unei sinucideri imediate."

În buzunarele răposatului, Afonin nu găsi nimic, în afara unei batiste

imaculate. Nici acte, nici însemnări. Nimic din ceea ce oamenii poartă de obicei în buzunare, deseori chiar fără să-şi dea seama.

Era oare un lucru întâmplător?...

Căpitanul se ridică.

— Chemați maşina sanitară! ordonă el. Cadavrul trebuie expediat la autopsie. Răposatul a predat buletinul la recepție?

— Altfel n-ar fi putut obține camera.

— Vă rog să mi-l aduceți!

Directorul ieşi în grabă.

Un locotenent îl fotografie pe sinucigaş de câteva ori, din diferite puncte.

— Acum mutați-l pe pat, ordonă Afonin.

Când şi această dispoziție fu pusă în aplicare, căpitanul se ocupă de masa de scris.

Ordinul telefonic abia primit de la colonelul Kruglov îl obliga pe Afonin să cerceteze totul cât se poate de minuțios, "pornind de la ideea că e vorba despre o crimă dintre cele mai grave", cum se exprimase Kruglov. Şi cu toate că acest ordin rămăsese pentru el greu de înțeles (era o simplă sinucidere şi nimic mai mult!), Afonin îl execută cu exactitatea cu care îndeplinea întotdeauna ordinele de sus. O fi având el, şeful, nişte motive dacă se interesa de acest caz.

Atenția căpitanului fu atrasă de scrumiera de sticlă de pe masă. Era plină ochi cu cenuşă, iar alături zăcea o cutie de chibrituri deschisă.

Înainte de a apăsa pe trăgaciul revolverului, Mihailov arsese nişte hârtii.

Un fir, dacă ar fi fost într-adevăr vorba de un asasinat. Numai că nu se comisese nici o crimă!

Examinând conținutul scrumierei cu lupa, Afonin se încredință că din hârtiile carbonizate nu se putea reconstitui nimic, scrumul fusese mărunțit cu grijă.

"Iată de ce sunt pătate degetele mâinii drepte", se gândi Afonin.

Continuă examinarea.

Poziția cadavrului arăta că, în momentul împuşcăturii, defunctul şedea în fotoliul din fața mesei. Acesta era uşor întors într-o parte, ceea ce dăduse cadavrului posibilitatea să alunece pe duşumea. Medicul, criminalist experimentat, stabilise că poziția mâinii care ținuse pistolul strâns lipit de tâmplă era firească. Această constatare confirma definitiv sinuciderea.

În majoritatea cazurilor, de fapt aproape întotdeauna, sinucigaşii lasă în urma lor câteva rânduri scrise sau un plic sigilat. Aici — nimic din toate acestea. Pe masă, în afara scrumierei pe care o examinase deja, se mai găseau: o veioză cu abajur de pânză, un ziar şi un portmoneu de piele.

Veioza era aprinsă.

Afonin o stinse maşinal şi prinse a examina portmoneul.

Dar, spre dezamăgirea lui, nici acesta nu conținea nimic în afară de bani. O sumă pe care o ia de obicei cu sine orice om când pleacă într-un oraş străin şi nu are asupră-i un carnet de CEC. Într-un compartiment al portmoneului era împăturit cu grijă, într-o foaie curată de hârtie, un bilet de tren emis de gara din Sverdlovsk.

Ziarul — o "Izvestia" din ziua precedentă — era astfel împăturit, încât ochii îți cădeau numaidecât pe un decret al Prezidiului Sovietului Suprem. De fapt erau două decrete, tipărite unul sub celălalt. Se crea impresia că, înainte de moarte, Mihailov citise cu siguranță ziarul. O ocupație nu tocmai potrivită

pentru un om care se pregăteşte să-şi tragă un glonț în tâmplă. Oare ziarul îl îndemnase să pună mâna pe revolver?

Sau poate Mihailov îl citise aseară?

"Nu! hotărî Afonin. L-a citit azi. Altfel de ce ar fi aprins veioza? Se luminează devreme. Probabil că, în momentul când s-a trezit, era întuneric încă, sau lumina era prea slabă. Storurile nu le-a tras".

Căpitanul se aşează pe fotoliu şi, într-o poză cât se poate de firească, puse mâinile pe masă.

Nu exista nici o îndoială! Mihailov citise, şi citise tocmai acele decrete.

În primul dintre ele privirea lui Afonin fu numaidecât atrasă de un nume: "Mihailov Nikolai Polikarpovici".

"Oamenii propuşi pentru o distincție atât de înaltă nu se sinucid în ajun de decorare, se gândi căpitanul. Nu vii în capitală numai ca să te sinucizi. E cu totul neverosimil!"

Dar faptele sunt fapte: Nikolai Polikarpovici Mihailov era mort! Şi n-avea sens să presupui că în decret ar fi fost vorba de alt Mihailov, ba mai mult, de un dublu tiz.

Vor izbuti oare să dezlege enigma? Să stabilească pricina morții acestui om?...

Abia acum înțelese Afonin de ce îi ordonase şeful lui să desfăşoare ancheta cât mai minuțios cu putință, Pesemne, colonelul Kruglov ştia precis cine fusese cazat în camera o mie unsprezece de la hotelul "Moscova".

"Da! îşi spuse Afonin. O să trebuiască să ne punem mintea la contribuție şi să descoperim adevărul cu orice preț. Prezidiul Sovietului Suprem nu se poate mulțumi cu prezumții sau jumătăți de răspuns."

Ce se putea spune cu certitudine acum, aici?

Afonin ştia bine cât de important era în asemenea cazuri să-ți formezi o primă impresie la fața locului, Numai aici pot fi "interogați" martorii muți — obiectele aflate în încăpere. Unui ochi experimentat acestea îi pot mărturisi multe. Mai ales în cazuri de genul celui de față, care era mai mult psihologic decât penal. Trebuia stabilit, fie şi în linii mari, la ce se gândise Mihailov înainte de moarte. Aceasta era cheia misterului...

Directorul hotelului reapăru. Chipul lui stacojiu ("alergase zdravăn, pesemne!") trăda tulburarea.

— Buletinul nu există! răspunse el la privirea interogativă a lui Afonin. La sosire, Mihailov declarase că şi-a uitat buletinul la Sverdlovsk. Întrucât odaia îi fusese rezervată de către secretariatul Prezidiului Sovietului Suprem, recepționerul de serviciu acceptase să-l cazeze şi în aceste condiții. Cred că a procedat just, se grăbi să adauge directorul, temându-se, pesemne, de reproşuri pentru această eludare a regulamentului.

— Aşa va să zică! spuse Afonin.

Hârtii arse, buletin "uitat"! E drept că încă vag, dar se întrevedea o linie posibilă de cercetare.

— Vă mai pot fi de folos cu ceva? întrebă directorul.

— Nu, în caz de nevoie o să vă chemăm.

Afonin îşi îndreptă din nou privirile asupra ziarului.

Din toate tipurile de anchetă, căpitanul prefera analiza psihologică. Chiar şi în cazurile strict penale, se străduia să înțeleagă gândurile şi sentimentele delincventului, ceea ce deseori îi ajuta să lămurească adevăratele mobiluri ale

infracțiunii.

În cazul Mihailov aceasta era singura cale posibilă.

Şi, în vreme ce locotenentul şi medicul examinară încă o dată cadavrul, deschiseră şi cercetară geamantanul defunctului, căpitanul Afonin rămase la masa de scris, cu ochii lipiți de ziarul acela. "Mihailov nu putea să nu ştie de ce fusese chemat la Moscova", reflectă el. Dar decretele fuseseră publicate abia ieri, aşadar numele celorlalți decorați le aflase din ziar. Cu puțin timp înainte de moarte. Începuse să citească ziarul de cu noapte, dovadă veioza aprinsă. Mihailov uitase să o stingă când se luminase de ziuă. De ce uitase? Erau două posibilități. Prima, arsese hârtiile şi nu se mai gândise la veioză. Explicația cea mai puțin probabilă. A doua — unul dintre aceste nume îl surprinsese într-atât, încât uitase de toate. Numai că ar fi putut citi ziarul şi ieri! Nu, se contrazise Afonin pe sine însuşi, nu era deloc obligatoriu. Putea să cumpere ziarul de ieri, dar să-l citească abia astăzi. Aşadar ce ştim până în clipa de față? Omul se scoală bine dispus, fără să se gândească ce va face peste o oră sau două. Se bărbiereşte, se îmbracă liniştit, cu grijă, îşi strânge patul. Apoi îşi aduce aminte de ziar, se aşază la masă şi citeşte decretele. Privirea i se opreşte asupra unui nume... Se putea întâmpla şi altfel. Citise totuşi ziarul de cu seară şi azi îl citise pentru a doua oară. Este plauzibil, pentru că decretul cuprindea numele lui. Şi azi sesizase ceea ce ieri îi scăpase, pesemne. Dar ce anume?"

Căpitanul examină cu şi mai multă atenție pagina aceea de ziar. Şi observă că în dreptul unui nume era făcut un punct cu creionul.

Dar unde-i creionul? Pe masă nu era.

Căpitanul privi în jur şi descoperi creionul pe duşumea, chiar lângă fereastră; fusese, probabil, aruncat acolo.

Vârful creionului era rupt.

Afonin îl găsi fără multă trudă pe masă, lângă lampă.

Era clar! Vârful se rupsese chiar în dreptul acestui nume.

Examinând textul îndeaproape, Afonin distinse punctele făcute cu creionul în dreptul altor câtorva nume, dar acestea erau foarte slabe, abia vizibile.

Aşa procedează oamenii, când parcurg cu creionul în mână o listă de nume, străduindu-se să-şi aducă aminte chipurile celor ce stau îndărătul lor.

Erau douăsprezece nume. Un punct apăsat, marca al patrulea nume din cel de al doilea decret.

„Ivanov Andrei Demianovici, comisar" citi Afonin.

În ambele decrete — numai foşti partizani.

În dreptul celor cinci nume care urmau după Ivanov nu erau nici un fel de semne. Mihailov nu le citise!

Ce anume i-o fi atras atenția asupra acestui nume? De ce, întâlnindu-l în decret, Mihailov scosese revolverul şi-şi trăsese un glonț în tâmplă?

„Nu-i chiar aşa, se corectă Afonin. În paralel a distrus, cu multă grijă, nişte hârtii. Un fapt deosebit de important."

Dar, dacă Mihailov îşi pusese capăt zilelor descoperind în decret numele lui Ivanov, pe care, probabil, îl cunoştea bine, atunci între hârtiile arse şi buletinul uitat nu exista nici o legătură. Buletinul fusese uitat într-adevăr. Ajuns la Moscova, Mihailov nu se gândea la sinucidere. Se hotărâse la acest pas pe neaşteptate, azi dimineață.

Posibilă rămânea o altă legătură — între hârtiile arse şi persoana lui Ivanov. Poate că fusese arsă chiar o scrisoare a acestui Ivanov către Mihailov, scrisoare care ar fi putut fi motivul împuşcăturii fatale. Nu-i obligatoriu să ții pistolul cu propria-ți mână ca să ucizi. Te poți folosi chiar de mâna victimei. Constrângerea la sinucidere nu se deosebeşte cu nimic de asasinatul propriu-zis. Istoria criminalisticii cunoaşte multe asemenea cazuri.

Oricum ai întoarce-o, Ivanov rămâne cheia enigmei.

Acest om trebuie să fie la Moscova sau în drum spre Moscova. Fireşte, dacă nu-i moscovit. Nu părea greu de găsit.

Afonin îşi ridică fruntea.

— Ce conține geamantanul? întrebă el.

— Lucruri obişnuite, pentru drum. Două schimburi, un costum, două cărți şi trusa de bărbierit. Prosop, batiste...

— Scrisori, însemnări?

— Nimic!

Afonin împături ziarul şi-l vârî în buzunar. Creionul şi vârful rupt al acestuia le înveli într-un petic de hârtie şi le puse separat.

— Să mergem! spuse el. Nu mai avem ce face aici. Geamantanul îl luăm cu noi.

2

Medicul rămase la hotel, să însoțească cadavrul lui Mihailov şi să asiste la autopsie. Pe locotenent, Afonin îl trimisese înainte, însărcinându-l să ducă geamantanul la secția tehnico-ştiințifică a miliției judiciare pentru o analiză amănunțită. În ce-l priveşte pe el, odată urcat în maşină, ordonă să fie dus la direcție pe un drum ocolit.

Dispoziția nu-l miră pe şofer. Îl cunoştea de mult pe căpitan şi se obişnuise cu aceste ocolişuri, care urmau aproape fiecărei descinderi la locul faptei.

Căpitanul voia să chibzuiască şi să sistematizeze de unul singur, netulburat, faptele constatate. Şi acum acest lucru se impunea cu deosebire.

Era conştient de marile dificultăți pe care le comporta cazul şi era sigur că tocmai el va fi însărcinat să ducă ancheta mai departe şi că o să trebuiască să lucreze mult şi repede. Indicația colonelului de a se cerceta totul pornind de la ideea că era vorba de o crimă din cele mai grave spunea multe.

Nu voia să ajungă la direcție prea repede şi să se înfățişeze la raport cu mâinile goale. La inevitabila întrebare: "Ce părere ai?" trebuia răspuns ceva, or Afonin, în afară de câteva presupuneri, nu avea încă un răspuns la această întrebare. Unul care să poată fi considerat drept o primă versiune.

Oleg Grigorievici Afonin era un anchetator experimentat. Până la război lucrase opt ani în cadrul procuraturii. În acest răstimp terminase cursurile fără frecvență ale Facultății de drept. Sute de dosare trecuseră prin mâinile lui. Îşi iubea profesia şi se dăruia în întregime fiecărui caz ce i se încredința. Privind îndărăt la drumul parcurs, îşi amintea cu satisfacție că nici unul din cazurile pe care le anchetase nu rămăsese nerezolvat. Insuccesele, inevitabile în orice meserie, îl ocoliseră până acum.

Când începuse războiul şi armatele germane ajunseseră aproape de

Moscova, Afonin insistase să fie trimis pe front. După nimicirea armatelor fasciste lângă Moscova, fusese transferat la procuratura militară, din nou ca anchetator. Dar cazurile pe care le soluționase pe front nu aveau nimic comun cu cele din vreme de pace.

Întors de la Berlin la Moscova, Afonin nu mai fusese numit pe vechiul loc de la procuratură, ci la Miliția Judiciară din Moscova. Şi iată că nu anchetase bine nici zece cazuri, când se şi ivise o problemă, în care deprinderile şi experiența lucrătorului din procuratură îi puteau fi de foarte, foarte mare folos.

«Oare nu de aceea m-o fi trimis colonelul Kruglov tocmai pe mine la hotelul "Moscova"?» se întrebă Afonin.

Era nu numai posibil, ci aproape sigur. "Cu atât mai rău!" se gândi fără voie.

Cazul Mihailov amenința să infirme regula pe care Afonin o stabilise pentru sine însuşi: fiecare caz *trebuia* dus până la capăt. Cu orice preț! Până acum Afonin reuşise să se țină de această lege nescrisă, fapt cu care, în taină, se mândrea.

Îi răsări pe neaşteptate în amintire ultimul caz dinainte de război, un caz la prima vedere din cale afară de simplu, dar care se dovedise în realitate foarte dificil şi complicat. Atunci, ca şi acum, fusese vorba de o sinucidere şi, tot aşa, nu se întrevedea nici un motiv care să fi împins la acest pas. Atunci însă moartea de bună voie părea şi mai evidentă decât în cazul Mihailov. Sinucigaşa, o femeie tânără, lăsase un bilet cu rugămintea standard "de a nu învinui pe nimeni de moartea ei". Reieşea că nu prea aveau ce ancheta, identitatea scrisului de pe bilet cu cel al defunctei fusese stabilită prompt şi categoric. Dar Afonin fusese intrigat tocmai de *identitatea* scrisului de pe bilet cu cel al unei scrisori găsite în odaia sinucigaşei. Din spusele rudelor şi cunoştințelor decedatei, rezulta că fusese o tânără veselă şi cam fluşturatică. Or, o scrisoare în doi peri, pentru o prietenă, nu e totuna cu o scrisoare aşternută pe hârtie în pragul morții. Ele fuseseră scrise în stări psihice diferite şi acest lucru trebuia să se reflecte inevitabil în scris. De ce nu se simțea nici o diferență? Punându-şi această întrebare, pornind de la ea, Afonin izbutise să dezvăluie adevărul, să probeze o crimă concepută şi pregătită cu minuțiozitate, să-l descopere şi să-l aresteze pe asasin. Acest caz îl făcuse deodată cunoscut printre criminalişti.

Amintindu-şi totul în amănunt, Afonin se gândi că acel caz vechi avea ceva comun cu cazul Mihailov. La prima vedere, nici aici n-ai de ce te agăța. Totodată, cele două cazuri difereau în chip evident şi deosebirea consta în faptul că femeia lăsase un bilet, iar Mihailov, dimpotrivă, arsese una sau mai multe hârtii.

De ce? Care era ideea?

Încă în camera aceea de hotel, Afonin se gândise că fostul comisar de detaşament Ivanov era, într-un fel sau altul, implicat în cazul Mihailov. Dacă această presupunere era justă, atunci Mihailov n-ar fi avut nici un temei să ardă biletul sau scrisoarea primită de la acest Ivanov şi, implicit, să-l apere de acuzația de constrângere la sinucidere. Mai firesc ar fi fost să procedeze tocmai pe dos, adică să lase scrisoarea pe masă.

Actul lui Mihailov era, sub raport psihologic, de ne justificat.

Dar, dacă Ivanov nu are nici un amestec, atunci comportarea lui Mihailov

înainte de sinucidere e şi mai greu de explicat.

Maşina se învârtea pe străzile Moscovei de mai bine de un ceas. Şoferul alegea traseele cele mai complicate, fără a se îndepărta totuşi, prea mult de Petrovka. Ştia din experienţă că, atunci când căpitanul va lua o hotărâre, îi va cere să-l ducă la direcţie cât se poate de repede.

Afonin însă parcă uitase că era aşteptat.

Îl cunoştea bine pe şeful miliţiei judiciare. Un raport inconsistent, fără "concluzie finală", cum îi plăcea lui să spună, l-ar fi putut determina pe colonelul Kruglov să transfere cazul altcuiva. Aşa ceva se întâmplase nu o dată. Odată cazul "urnit", Kruglov nu schimba niciodată anchetatorul, îl ajuta cu ce putea; la început însă...

Oricât ar părea de straniu, deşi cazul lui Mihailov era aproape" lipsit de perspectivă, Afonin nu voia să renunţe la el. Amorul lui propriu profesional era deja foarte afectat de faptul că nu izbutea să ajungă la o concluzie fermă, chiar dacă aceasta s-ar fi dovedit până la urmă greşită. Căderea primei versiuni e un fenomen frecvent întâlnit şi înţeles de către orice criminalist. Ea nu are nimic penibil. Important era ca în final să descoperi pista corectă şi să închei cercetările cu succes. Iată ce era important.

Afonin ştia că pentru o greşeală nu-l va condamna nimeni. Dar să intre în cabinetul colonelului şi să tacă mâlc la întrebările fireşti ale acestuia i se părea de nesuportat. Şi continuă să caute cu înfrigurare indiciul ce l-ar fi ajutat să-şi taie măcar o potecuţă prin ceaţă.

Dar, în afară de acelaşi Ivanov, nu-i venea nimic mai acătării în minte. Toate celelalte presupuneri erau şi mai puţin convingătoare, aduceau şi mai mult a "literatură fantastică", un gen care nu era în graţiile lui Kruglov.

Mai trecură vreo zece minute şi căpitanul hotărî să n-o mai lungească. "Dacă-i Ivanov, Ivanov fie!" Ca primă versiune, mergea şi asta. E drept, colonelul, care lucrase o viaţă la judiciară, îi va sesiza numaidecât toate părţile slabe, dar era oricum o versiune!

Afonin era supranumit în glumă "misticul" pentru slăbiciunea lui de a crede fără rezerve în glasul său interior, în intuiţie. Câtă vreme fapte incontestabile nu dovedeau contrariul, susţinea cu încăpăţânare ceea ce-i şoptea intuiţia.

Şi acum, cu toate argumentele "contra", pe care şi le furnizase el însuşi, cu toate că versiunea "Ivanov" i se părea cea mai precară, intuiţia lui repeta cu înverşunare: "Ivanov, Ivanov, Ivanov!"

Şeful Miliţiei Judiciare din Moscova, colonelul Kruglov, îl întâmpină pe Afonin calm, fără să-i reproşeze absenţa îndelungată, ale cărei pricini îi erau bine cunoscute. Îl ascultă cu atenţie, fără să-l întrerupă, fixându-l cu ochii lui enormi, ascunşi îndărătul lentilelor groase ale ochelarilor.

— E o primă versiune, Dmitri Ivanovici.

Şefului nu-i prea plăcea să i te adresezi neoficial.

— Nu-i prea logică, spuse tăios Kruglov.

Afonin se hotărî să obiecteze.

— Situaţia o sugerează tocmai pe asta.

— Ei bine, băiete, hai să vedem!

Trecerea la "tu" îl bucură pe Afonin. Era semn că colonelul e îndeobşte

mulțumit de felul cum lucrase.

— Hai să vedem. Tu socoți că Mihailov s-a sinucis deoarece se temea să dea ochii cu acest Andrei Demianovici Ivanov?

— Aşa se pare.

— Ba mergi chiar mai departe, presupunând că scrisoarea arsă era de la acelaşi Ivanov. E primul punct slab din versiunea ta. Mihailov a sosit la Moscova aseară. Când a reuşit Ivanov să afle unde trăsese? Sau Mihailov a adus scrisoarea cu sine din Sverdlovsk?

— Exclus!

— Cred şi eu că-i exclus! În privința faptului că lui Mihailov, înainte de a sosi la Moscova, nici prin gând nu-i trecea să se sinucidă, ai dreptate. Deci, dacă hârtia arsă e explicația glontelui fatal, ea a fost primită la Moscova într-un răstimp care începe aseară şi se termină azi dimineață.

Afonin aprobă din cap. Aşa cum se temea, colonelul sesizase numaidecât cea mai nesigură verigă a variantei sale. Nu prea avea ce obiecta.

Iar Kruglov, înțelegând foarte bine ce se petrecea în sufletul colaboratorului său, continua să-l "termine" fără milă, considerând că cel mai bine era să-i dovedească din capul locului caracterul eronat al versiunii pe care o promova. Ea era pesemne rezultatul faimoasei intuiții a lui Afonin, în care Kruglov nu avea încredere. În activitatea de urmărire penală, el considera valabilă numai calea logicii.

— Să admitem totuşi, urmă el, că motivul sinuciderii este o scrisoare. Poate proveni aceasta de la Ivanov? În fond, e vorba de o scrisoare de şantaj. Or, cine e Ivanov? Comisarul unui detaşament de partizani!

— E limpede, tovarăşe colonel. Am greşit!

Kruglov zâmbi. Iritarea abia ascunsă a căpitanului arăta cât de mult îl afectase "înțepătura" colonelului. Şi asta era bine!

— Să mergem mai departe, spuse el. Dacă Mihailov s-a împuşcat aflând că se va întâlni cu Ivanov, atunci concluzia poate fi una singură. Mihailov se temea de această întâlnire. De ce s-ar fi temut? Ar fi avut de ce să se teamă numai în cazul că Ivanov ştia despre el ceva rău. Ceva atât de rău încât Mihailov să fi preferat moartea decât să se lase demascat.

— Absolut!

— Dar ar fi putut Mihailov încerca o astfel de teamă? Orice ar fi făcut în trecut — un act de laşitate sau de încălcare a disciplinei partizanilor — totul a fost răscumpărat prin lupta eroică de mai târziu, cu ocupanții. O distincție atât de înaltă şterge păcatele trecutului. De acord?

— Se prea poate! Dar Ivanov putea să ştie ceva ce l-ar fi făcut pe Mihailov nedemn de această decorație.

— Posibil. Recunoaşte însă că, în acest caz, n-ar fi avut motiv de sinucidere. Mihailov, chiar tu ai spus-o, făcea impresia unui caracter puternic, voluntar. Dealtfel se poate spune că însăşi sinuciderea dovedeşte acest lucru. Cum ar fi fost logic să procedeze un astfel de om? Ar fi putut să-l găsească pe Ivanov, să stea de vorbă cu el, că doar îi fusese comisar, şi să lămurească lucrurile. Putea, în sfârşit, să nu se prezinte la decorare, comunicând în scris că renunță la distincție şi expunând motivul. Cel chemat să hotărască dacă o merită sau nu e Prezidiul Sovietului Suprem. Aşa ar fi făcut orice om cinstit. Mihailov însă a procedat altfel. El s-a prezentat la Moscova pentru decorare. Logic — cu inima îndoită, deoarece ştia că n-o

merită. Ca un laş, va să zică. Şi, aflând că-l paşte întâlnirea cu un om care ştie câte parale face, îşi pune capăt zilelor. Ţi se pare logic?

— Nu, răspunse Afonin ferm. Nu e logic!

— Cei ce l-au propus pe Mihailov pentru decorare trebuiau să ştie totul despre el. Colonelul aruncă o privire spre "Izvestia", care se afla în faţa lui pe masă şi, după o clipă de tăcere, spuse: Pe tine te-a împins pe o pistă falsă faptul că lângă numele Ivanov lui Mihailov i se rupsese vârful creionului şi el îl aruncase. Dar acest lucru putea fi absolut întâmplător. Putea să-i vină o idee chiar în clipa când a ajuns la acest nume, care de fapt n-are nici o legătură cu cazul în speţă. De acord?

— Ar putea fi şi aşa, spuse Afonin reţinut.

Kruglov îi aruncă o privire ascuţită.

— Ai rezerve? Să mergem şi mai departe. Să nu crezi, Oleg Grigorievici, spuse pe neaşteptate colonelul, că-ţi reproşez ceva. Ai făcut tot ce-ai putut şi varianta ta m-ar fi putut convinge, dacă n-aş fi ştiut ceva ce tu nu ştii. În timp ce tu ai fost la hotel, iar apoi ai dat ocol Moscovei, noi am luat telefonic legătura cu secretariatul Prezidiului Sovietului Suprem şi am aflat că Mihailov a fost propus pentru una şi aceeaşi distincţie de două ori. De către comandamentele ambelor detaşamente de partizani în care a luptat. Prima propunere era post-mortem: se credea că Mihailov fusese ucis. Ambii comandanţi de detaşament se află la Moscova. Numele unuia dintre aceştia, al celui care l-a propus pe Mihailov pentru decorare post-mortem, e Nesterov. Moscovit de-al nostru. Pe cel de-al doilea îl cheamă Dobronravov. A sosit astăzi. Mai exact, se corectă colonelul, soseşte. Astă seară. Aici — Kruglov arătă decretul — numele lui e primul pe listă. Mihailov ştia, aşadar, că se va întâlni cu amândoi şi asta nu-l speria. Iar în detaşamentul în care a fost comisar Ivanov, Mihailov nici n-a luptat.

— Sigur? îi scăpă lui Afonin.

— După informaţiile pe care le avem, sigur.

— Da, asta schimbă totul.

— Chiar că schimbă. În acest caz, unde şi când anume s-ar fi putut întâlni Mihailov cu Andrei Demianovici Ivanov? (Afonin îşi dădu seama: colonelul pronunţase dinadins şi numele patronimic, vrând să-şi sublinieze respectul faţă de Ivanov şi dezacordul faţă de suspiciunea lui Afonin.) În ambele propuneri Mihailov e caracterizat ca extraordinar de curajos. Oare un astfel de om putea să-şi curme zilele din laşitate?

Tonul cu care Kruglov pronunţase ultima frază îi sugerase lui Afonin că nu se aştepta de la el un răspuns. Colonelul pusese punct discuţiei.

Şi căpitanul tăcu. Dar glasul acela interior repeta cu obstinaţie unul şi acelaşi lucru: "Cheia misterului e Ivanov".

De regulă, Afonin nu se temea să-şi apere opiniile, oricine ar fi fost interlocutorul. Simţea însă că de data asta colonelul era tulburat. Kruglov îşi scosese ochelarii şi-şi ştergea minuţios lentilele cu o bucăţică de piele de căprioară. În direcţie toată lumea ştia că ăsta era semn sigur de cumpănă. Fără ochelari chipul lui era mult schimbat. Ochii i se micşoraseră, dându-i o expresie blajină, prea puţin proprie firii lui Kruglov.

— Aşadar, lucrurile sunt mult mai complicate decât credeam, spuse Afonin după un răstimp de tăcere.

— Cu ce începi?

Căpitanului îi stătea pe limbă răspunsul că intenționează să înceapă cu Ivanov, dar nu riscă. Dispoziția şefului se schimbase şi nu îmbia la îndărătnicie.

— Dacă versiunea Ivanov cade… spuse el totuşi.

— De ce să cadă? Cam umbli cu cioara vopsită, Oleg Grigorievici! Vrei să începi cu Ivanov — cu Ivanov începe! Mai ştii?… Colonelul ridică receptorul şi spuse un număr. Adresa lui Ivanov s-a stabilit? întrebă el. Da, da, notez. Poftim, spuse el punând receptorul în furcă, începe cu el. Apoi stai de vorbă cu Nesterov, iar mâine cu Dobronravov. Ivanov a sosit azi din Kiev. Stă la nişte rude, cu toate că i s-a reținut cameră la hotel. Ia cu tine fotografiile: sunt gata. Cred că ştii de ce.

— Ştiu, dar fotografia decedatului…

— N-ai ce face! E o întâmplare nefericită că Mihailov şi-a uitat buletinul. De fapt ce crezi: l-a uitat sau l-a lăsat acasă intenționat?

— La început am crezut că intenționat, apoi — că a fost o întâmplare. Dar toate astea, zâmbi Afonin, țin de versiunea mea eronată.

— Da, spuse Kruglov grav. Am vorbit cu Sverdlovskul. Vor începe chiar astăzi nu numai să caute buletinul, care nu va fi greu de găsit, ci să cerceteze orice fotografii, scrisori şi hârtii vor găsi pe acolo. Ne vor expedia de urgență totul. Dar nu putem aştepta, timpul e prețios. Aşa că ia fotografiile care există.

Afonin se ridică.

— Permiteți-mi să mă retrag.

— Ține-mă la curent. Succes!

Numai vesel nu era căpitanul când ieşi din biroul lui Kruglov. Orice i-ar fi şoptit lui intuiția, logica era de partea şefului.

Afonin îşi aminti din nou de chipul lui Mihailov. Şi îşi spuse încă o dată că un om cu asemenea chip nu se putea sinucide fără un motiv foarte serios. Şi acest motiv nu putea fi teama de demascare, chiar dacă aceasta ar fi însemnat pierderea decorației. Colonelul avea dreptate.

Dar atunci unde trebuia căutată cauza morții lui Mihailov?

S-ar fi putut întâmpla de asemenea să nu existe nici un motiv. O tulburare psihică de moment era puțin probabilă, dar posibilă. E drept însă că o asemenea presupunere nu cadra deloc cu chipul defunctului.

3

Maşina opri în fața unui imobil cu cinci etaje de pe Bolşaia Polianka.

Afonin coborî.

Apartamentul era la ultimul etaj, la al cincilea. Liftul nu funcționa. Dereglările pricinuite de război se mai simțeau încă la fiecare pas.

Afonin urca încet pe scări. În sinea lui, trebuia să recunoască: era emoționat.

Discuția care urma să aibă loc ar fi putut lămuri multe lucruri. În adâncul sufletului, căpitanul tot nu-şi luase rămas bun de la prima lui versiune.

Ivanov era cheia enigmei!

Afonin simțea aceasta cu întreaga-i ființă.

Şi iată, sosise clipa când se putea convinge.

Fostul comisar al detaşamentului de partizani, prevenit telefonic, îl aştepta.

Era un om trecut de prima tinereţe, de talie mijlocie, cu mustăţi lungi şi cărunte, care distonau cu chipul lui tineresc. Părul îi încărunţise de asemeni înainte de vreme.

— Poftim, poftim! spuse el, strângându-i mâna lui Afonin şi învăluindu-l într-o privire cercetătoare. Cu ce pot fi de folos prea onoratei dumneavoastră instituţii? Dealtfel, aţi fi putut să nu vă deplasaţi, ci să mă chemaţi printr-o citaţie. Parcă aşa se obişnuieşte la dumneavoastră?

— Depinde de situaţie, zâmbi Afonin. N-am vrut să vă răpim prea mult timp.

— Vă sunt recunoscător pentru solicitudine! Într-adevăr, am foarte puţin timp la dispoziţie. Intraţi, vă rog!

Deschise uşa şi lăsă musafirul să intre primul.

Apartamentul era pesemne mare, dar nici un locatar nu se arătă. Tăcerea deplină crea impresia că Ivanov era singur acasă.

Acest lucru îi convenea de minune lui Afonin.

Camera în care pătrunse era mică şi, cel puţin acum, servea atât de dormitor cât şi de sufragerie. Divanul era acoperit cu aşternuturi bine întinse.

Pe masă Afonin observă acelaşi număr din "Izvestia", îndoit întocmai la fel şi chiar cu semne de creion în dreptul numelor enumerate în decret. Numai că aici nu erau puncte; toate cele douăsprezece nume erau bifate.

"E firesc, se gândi Afonin. Şi Mihailov, şi Ivanov căutau cunoscuţi!" Privi cu atenţie semnul din dreptul numelui "Mihailov". Nu se deosebea cu nimic de celelalte.

— Ocupaţi loc, îl invită gazda, arătându-i fotoliul de lângă fereastră. E foarte comod.

El se aşeză pe un scaun.

— Vă ascult, tovarăşe...

— Afonin, se prezentă căpitanul, Oleg Grigorievici.

— Vă ascult, Oleg Grigorievici! În glasul lui Ivanov se ghicea limpede nerăbdarea. Pesemne era grăbit sau poate pur şi simplu nu-i plăcea să-şi piardă timpul.

— Am venit la dumneavoastră în legătură cu Mihailov Nikolai Polikarpovici, intră Afonin direct în subiect. Îl cunoaşteţi, Andrei Demianovici?

Vorbind urmări cu atenţie chipul interlocutorului. Nu, nici un muşchi nu-i tresărise. Ivanov rămăsese perfect calm.

Întinse mâna şi luă ziarul de pe masă.

— Acesta? întrebă el.

— Da.

— Nu, nu-l cunosc. Pentru prima oară aflu de existenţa lui.

Totul fusese spus simplu şi chiar cu nuanţă de regret, de parcă Ivanov ar fi fost jenat că nu-şi poate ajuta musafirul.

Era imposibil să-i pui la îndoială sinceritatea. Întreaga înfăţişare a fostului comisar, îndeosebi expresia ochilor lui nu prea mari, inteligenţi, descuraja orice suspiciuni.

Era cât se poate de limpede că, dacă Ivanov l-ar fi cunoscut pe Mihailov, şi, cu atât mai mult, dacă ar fi ştiut despre el ceva rău, n-ar fi recurs la scrisori sau ameninţări, ci pur şi simplu ar fi anunţat unde trebuie. Şi, desigur, n-ar fi

răspuns negativ la întrebarea căpitanului de miliție.

Afonin trăi o mare deziluzie. Nu pentru că intuiția îi jucase de data asta renghiul, ci pentru că acest răspuns însemna de fapt începutul unei perioade de dificultăți. Vizita lui în acest apartament se dovedise o pierdere inutilă de timp prețios.

— Sunteți sigur? întrebă din nou Afonin. Poate l-ați cunoscut totuşi, dar între timp ați uitat?

— Nu. Printre cunoscuții mei nu s-a numărat nici un Mihailov.

— Dar în spatele frontului?

— E drept, în detaşamentul nostru a fost unul Mihailov. Pentru puțină vreme. Îmi amintesc însă perfect că-l chema Vladimir. A fost ucis sub ochii mei.

Afonin scoase fotografia din buzunar. Aidoma celui care se află în primejdie de înec şi se agață de un fir de pai, se agăță şi el de speranța că Ivanov şi-l va reaminti totuşi. Totul s-ar fi lămurit în acest caz uşor şi simplu.

— Dar acest om vă este cunoscut?

Ivanov examină poza şi ridică mirat din sprâncene.

— Stranie fotografie!

— E fotografia unui mort. Retuşată. Pentru noi este extrem de important să-l recunoaşteți, dacă l-ați întâlnit vreodată. Vă rog, încordați-vă memoria.

— Mă străduiesc!

Ivanov privi fotografia îndelung, cu atenție.

— Nu, spuse el hotărât. Nu-l cunosc pe acest om. E un chip voluntar, care se reține uşor. De fapt cine e?

— Mihailov.

— Care Mihailov?

— Cel de aici. Afonin arătă ziarul.

— Vreți să spuneți că a murit?

— Da, azi dimineață.

— Uite ce înseamnă să n-ai noroc. Chiar înainte de a primi o distincție ca asta. Vai, ce nenorocire! Dar ce-a pățit, a făcut infarct?

Afonin şovăi preț de o clipă. Nu intenționase să-i spună adevărul, dar aceasta era ultima posibilitate de a pune la încercare sinceritatea lui Ivanov. La urma urmei, n-o fi de fier!

— Mihailov s-a sinucis. S-a împuşcat într-o cameră de la hotelul "Moscova".

Căpitanul se aşteptase la exclamații sau întrebări, în care ar fi fost lesne de distins notele false. Fostul comisar se dovedi însă un om trecut prin ciur şi prin dârmon. Nu-şi trădă prin nimic simțămintele, tăcu numai îndelung.

"E clar, se gândi Afonin. Versiunea mea trebuie dată definitiv la arhivă. E imposibil să se prefacă atât de bine. Colonelul are perfectă dreptate."

— Înțeleg acum motivul vizitei dumneavoastră, spuse Ivanov gânditor. Vreți să aflați cauza sinuciderii. Dacă Mihailov a venit la Moscova să-şi primească decorația, e limpede că acest motiv nu poate fi, bunăoară, de ordin familial.

— Perfect adevărat! Afonin dădu aprobator din cap.

Nimic de zis, Ivanov avea logică.

— Or, dacă aşa stau lucrurile, urmă comisarul, e firesc să începeți cu noi. Corect! Eu însă, din păcate, nu vă pot ajuta cu nimic. Nu l-am cunoscut pe

Mihailov.

Afonin se ridică.

— Nu vă mai deranjez, spuse.

— E posibil ca vreunul din ceilalți zece să fi luptat împreună cu Mihailov, încercă să-l consoleze Ivanov conducându-l. Totuşi, nu vă invidiez pentru sarcina dumneavoastră.

— Nici eu nu mă invidiez, oftă Afonin. Dar treaba trebuie făcută.

— Da, îmi dau seama.

Spuse în aşa fel aceste cuvinte, încât Afonin fu sigur că experimentatul comisar intuia câtă alergătură îl aşteaptă.

Urcând în maşină, Afonin îi dădu şoferului adresa lui Nesterov.

Versiunea Ivanov căzuse cu desăvârşire. Ascultându-şi ca de obicei, glasul intim, se încredință că el tace. "Ivanov e cheia misterului!" Iată o propoziție care nu mai avea răsunet. Deci, la o parte cu Ivanov! Nesterov însă trebuie să-l cunoască neapărat pe Mihailov. El îl propusese pentru decorare, Mihailov luptase în detaşamentul lui.

Fu nevoit să străbată întreg oraşul, până în cartierul Butârski hutor, unde, într-una din numeroasele case fără etaj care se mai păstrau la Moscova, locuia fostul comandant al detaşamentului de partizani.

Înainte de a pleca de la direcție, Afonin îi telefonase lui Ivanov, nu însă şi lui Nesterov, pentru că nu ştia când va putea ajunge la el. Acum se temea că n-o să-l găsească.

Dar uşa i-o deschise chiar Nesterov.

Afonin zâmbi fără voie văzându-l, într-atât semăna cu Ivanov. Aceeaşi înălțime, aceeaşi constituție. Numai mustățile îi erau negre, ca smoala.

— Oleg Grigorievici? întrebă el pe neaşteptate.

— Da.

— Intrați. Am fost avertizat în legătură cu sosirea dumneavoastră şi rugat să vă ajut. Sunt gata să fac tot ce pot. Intrați! îl invită el.

Afonin zâmbi iarăşi, de data asta numai în sinea lui. Era limpede, colonelul Kruglov îl tachina. Telefonul dat lui Nesterov spunea parcă: "Ei, nu te-ai convins că versiunea ta e greşită? Credeai că discuția cu Ivanov o să-ți ia timp cu nemiluita? Şi că s-ar putea să n-ajungi deloc la Nesterov? Eu am gândit altfel şi iată dovada că eu am avut dreptate".

Gestul era întru totul în stilul lui Kruglov "fără ochelari". Chiar aşa, "fără ochelari". Kruglov "cu ochelari" n-ar fi făcut aşa ceva.

Camera în care pătrunsese Afonin nu amintea prin nimic odaia lui Ivanov. Era un cabinet cu mobilă masivă, veche, tapițată cu piele. Birou masiv, bibliotecă, fotolii enorme. Numai telefonul aflat pe masă contrasta cu acest mobilier. La invitația gazdei, Afonin se aşează într-un fotoliu în care simți că se pierde,

Nesterov se lăsă în fotoliul de vizavi.

— Ei bine? spuse el şi apoi, întrerupându-se parcă, urmă: scopul sosirii dumneavoastră e pentru mine un mister total.

— Nu vi s-a comunicat nimic?

— Nimic. Mi s-a spus numai să vă aştept, că o să sosiți repede.

— Chiar aşa vi s-a spus, "repede"?

— Da. Şi într-adevăr nu v-ați lăsat aşteptat.

Asta nu mai aducea a "tachinaj". Telefonase probabil Kruglov "cu

ochelari". Ori poate că nici nu sunase el, ci pusese pe cineva. Colonelul era neliniştit de mersul anchetei, şi se temea ca Afonin să nu vină până la Nesterov de pomană.

— Pe noi, Afonin sublinie pronumele, ne interesează foarte mult tot ce ne puteți spune despre Nikolai Polikarpovici Mihailov. Îl cunoaşteți?

Nesterov ridică din umeri.

— Cum să nu-l cunosc? Am luptat împreună cinci luni. Pe front, şi mai cu seamă în spatele frontului, asta înseamnă mult. Foarte mult. Iertați-mă că vă întrerup, dar nu pot să nu vă întreb: pentru ce se interesează de Mihailov, miliția judiciară? Ju-di-ciară?

— Aşa s-a nimerit. S-ar fi putut întâmpla şi ca în locul meu să vă deranjeze un anchetator de la procuratură.

— Ce mi-e una, ce mi-e alta!

Afonin râse.

— O să înțelegeți numaidecât totul, spuse el. Ați fost prieten cu Mihailov?

— Cum să vă spun? O prietenie personală n-a fost între noi. Eu eram comandant, iar el partizan de rând. Pe de altă parte, toți eram prieteni. Altfel nici nu se putea. Un detaşament de partizani nu este un regiment din armată. Când am crezut că Mihailov căzuse, l-am plâns sincer. Cu toții! Dar, încă o dată vă rog, iertați-mă că vă întrerup. Niciodată n-am să cred că Mihailov este capabil de o crimă. Trebuie să fie o greşeală!

— Nu e vorba de nici o crimă. Dar azi dimineață, fostul dumneavoastră partizan Nikolai Polikarpovici Mihailov a pierit într-adevăr.

— A fost ucis? Nesterov se îndreptă în fotoliu.

— Aveți temei să credeți că s-ar putea să fi fost ucis? întrebă prompt Afonin.

Îl străfulgeră gândul că Nesterov ştia ceva.

— N-am nici un fel de temeiuri. Am fost pur şi simplu intrigat de expresia „a pierit".

— Se potriveşte mai bine decât „a murit". Căci Mihailov n-a fost ucis. S-a împuşcat.

N-avea nici un sens să-i ascundă lui Nesterov adevărul despre moartea lui Mihailov.

— S-a împuşcat?!... Nesterov îl privea pe Afonin uluit. El? De ce...? Cum?

— Cum se împuşcă oamenii? Întrebarea este, de ce s-a întâmplat acest lucru? Tocmai asta nădăjduim să lămurim cu ajutorul dumneavoastră.

— N-am de unde şti nimic despre chestia asta!

— Ne puteți ajuta povestindu-ne ce fel de om a fost Nikolai Mihailov, cum a luptat, ce fel de fire era.

— Stați puțin! Pur şi simplu nu pot să-mi revin. Mihailov s-a împuşcat! Şi eu care mă pregăteam chiar azi să-l caut. Voiam neapărat să-l văd. De unde a sosit?

— Din Sverdlovsk. Aseară. Şi azi...

— Să fie vreo iubire nefericită?

„Nu, ăsta nu-i ca Ivanov, se gândi Afonin. Acela a înțeles imediat".

Căpitanul îi expuse pe scurt considerentele în virtutea cărora era inutil să cauți cauza sinuciderii lui Mihailov la Sverdlovsk.

— Logic, admise Nesterov după ce-l ascultă pe Afonin. De necrezut... Azi dimineață... Şi poimâine...

— Tocmai asta e!

În odaie se aşternu tăcerea. Nesterov căzuse pe gânduri, probabil se gândea la Mihailov. Afonin nu-l tulbură. Las' să-şi amintească! Îi aştepta o discuţie lungă şi nu era în interesul anchetei să-i forţeze mâna, Nesterov avea multe de povestit.

— Şi tot de glonţ a pierit, spuse el pe neaşteptate.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă Afonin.

— Îndată ce am să povestesc o să înţelegeţi. Omului ce îi e scris în frunte îi e pus.

— Sunteţi fatalist?

— După patru ani de partizanat devii fatalist vrând-nevrând. Când vezi moartea cu ochii patru ani la rând, în fiece zi şi fiece ceas, ai o singură ieşire: să laşi spaima baltă şi să-ţi spui: "Cum îmi e sortit, aşa o să fie. De gândit trebuie să mă gândesc la moartea duşmanului, nu la a mea".

— Asta nu-i fatalism, zâmbi Afonin. Pe front toţi gândesc aşa. Altfel nici nu poţi lupta.

— Ai crezut că sunt într-adevăr fatalist? Dar să mergem mai departe. Kolea Mihailov îşi căuta moartea. Şi voia să piară de glonţ nemţesc.

— De glonţ nemţesc a şi murit, spuse Afonin.

— Cum adică?

— S-a împuşcat cu un revolver nemţesc.

— Asta era!... Oare ce-aş putea să vă povestesc? Kolea Mihailov...

— O clipă! îl întrerupse Afonin, căruia îi venise n minte un alt gând. Priviţi, vă rog, această fotografie.

— E fotografia cadavrului? îl întrebă Nesterov, aruncându-i o privire fugară.

— Da. E el.

— Ce ştim noi nu contează. Important este să-l recunoaşteţi dumneavoastră. Nu putem exclude posibilitatea ca în locul lui Mihailov să fi sosit la Moscova şi să se fi sinucis altcineva.

— De ar fi aşa! Dar, cu părere de rău vă spun, ăsta e, indiscutabil, Mihailov al meu. Vă pot dovedi numaidecât.

Nesterov se apropie de birou şi scotoci îndelung într-unul dintre sertare. Afonin era sigur că în câteva clipe va avea în faţă o fotografie a partizanului Mihailov.

"Excelent, se gândi. O poză a lui Mihailov făcută pe când mai era încă în viaţă ne poate fi de mare folos".

— Iată-le! spuse Nesterov reaşezându-se în fotoliu. Ţinea în mâini un pachet destul de gros de fotografii. O găsesc îndată.

Prinse a sorta pe îndelete fotografiile. Asupra câte uneia privirile lui zăboveau îndelung. Afonin aştepta răbdător.

În sfârşit Nesterov epuiză pachetul şi îi întinse lui Afonin trei fotografii.

— Poftim! spuse. Convingeţi-vă!

Pozele erau mizerabile. Şi tustrele îl înfăţişau nu numai pe Mihailov, cum nădăjduia Afonin, erau fotografii de grup, în care căpitanul îl găsi cu mare greutate pe cel ce-l interesa. Dar oricât de proaste ar fi fost fotografiile, nu exista nici un dubiu asupra identităţii lui Mihailov.

— Da, el e, spuse Afonin.

Nesterov reexamină şi el fotografiile.

— Aici sunt trei grupuri de partizani de-ai mei, vorbi el îngândurat, Puțini au rămas în viață. Iată. aici e plutonul de cercetare, aici grupa de diversioniști, iar dincoace sunt pistolarii. Interesant că Mihailov nu aparținea nici uneia din aceste subunități. Era în plutonul de puşcaşi. Dar oamenii l-au rugat să se fotografieze cu ei. E un fapt grăitor pentru simpatia de care se bucura Kolea Mihailov în întregul detaşament. Şi trebuie să spun că era pe deplin meritată.

— Doar simpatie?

— Cum să înțeleg întrebarea dumneavoastră?

— Orice băiat bun se poate bucura de simpatie.

— Nu. Nesterov clătină din cap. Se vede că n-ați fost partizan. În viața de partizan nu ajunge să fii "băiat bun". Numai cu atât nu dobândeşti simpatia unor oameni care-şi riscă zilnic viața. Trebuie să fii un luptător bun! Şi Mihailov era un soldat exemplar. Se bucura nu numai de simpatie, ci şi de stima tuturor, inclusiv de a mea.

— Iertați-mă! spuse Afonin, văzând că fraza pe care o pronunțase dinadins ironic produsese asupra fostului comandant de detaşament o impresie neplăcută. Departe de mine gândul de a jigni memoria camaradului dumneavoastră.

— Da, chiar aşa! Un adevărat camarad! Acum că a murit, simt parcă mai mult ca odinioară că a fost un bun tovarăş, chiar un prieten...

Afonin simți că e timpul să schimbe cursul discuției.

— Nu-mi rămâne decât să vă ascult... Iertați-mă, nu vă ştiu numele patronimic.

— Feodor Stepanovici.

— Vă rog, Feodor Stepanovici. să-mi povestiți totul pe îndelete. Orice amănunt, oricât de mic, poate face lumină în acest caz obscur.

— Cum adică "obscur"?

Afonin se înjură în gând. Doar ştiuse întotdeauna să găsească tonul potrivit pentru fiecare anchetat sau interlocutor. Colonelul Kruglov, iar înainte de război procurorul regional, îl lăudaseră în repetate rânduri pentru această calitate. Dar azi intuiția de anchetator părea să-l trădeze. În discuția cu Nesterov comisese o a doua eroare.

— Spun "caz obscur" deoarece motivele morții lui Mihailov sunt încă învăluite în ceață. Țelul meu e tocmai să risipesc această ceață. Şi să-l reabilitez pe defunctul dumneavoastră prieten.

— Să-l reabilitați?

— Ei bine, vă dați seama, sinuciderea...

— Da. Nu m-am gândit la asta. Ar fi extrem de neplăcut şi nedrept... Kolea Mihailov merită orice decorație. Mai mult ca mine!

Afonin îşi scoase blocnotesul şi creionul.

— Aşadar, vă ascult! spuse.

Nesterov îşi sprijini spinarea pe spătarul fotoliului. Ba chiar închise ochii, încercând pesemne să-şi amintească în detaliu întâmplările din cele cinci luni care îl interesau pe musafirul său, cinci luni ce-i rămăseseră în memorie ca o secvență scurtă, dar bogată în evenimente din viața detaşamentului de partizani pe care-l comandase.

— Mihailov şi-a făcut apariția în detaşamentul nostru în toamna lui patruzeci şi trei..., începu el.

CAPITOLUL AL TREILEA

1

— Mult mai târziu, îşi încheie Nesterov istorisirea, au ajuns la noi doi partizani din detaşamentul lui Dobronravov. De la ei am aflat noutatea cu totul uluitoare pentru noi că Nikolai Mihailov trăia! Acesta se ivise în detaşamentul lor aproape la fel cum apăruse în al nostru şi luptase cu aceeaşi vitejie fără seamăn. Şi întocmai ca şi noi, Dobronravov l-a propus pentru decorare. Nu mă miră de fel.

— Ştiu! spuse Afonin. Dar spuneți-mi: ce mai ştiți despre fostul dumneavoastră comisar?

— Lozovoi? Trăieşte. Într-una din ultimele noastre lupte, o schijă i-a retezat lui Alexandr Petrovici piciorul până la gleznă. Am izbutit să-l trimitem la batalionul sanitar al diviziei, ceea ce i-a şi salvat viața. Acum locuieşte la Moscova.

— Îi cunoaşteți cumva adresa?

— Desigur. Ne întâlnim deseori.

Afonin îşi notă adresa şi se ridică.

— Nu-mi rămâne decât să vă mulțumesc, Feodor Stepanovici, spuse el. Şi să-mi cer scuze pentru deranj.

— Ceea ce v-am povestit limpezeşte măcar cât de cât lucrurile?

— Foarte puțin, dar vă mulțumesc şi pentru atât. Într-un caz ca ăsta, informațiile trebuiesc adunate picătură cu picătură. Însumate, pot însemna ceva şi pot ajuta apoi ancheta.

— Acum, bănuiesc, e rândul lui Dobronravov?

— Nu, am să-l caut mai întâi pe Lozovoi. Dobronravov nu locuieşte la Moscova. Soseşte abia diseară.

— Înțeleg.

— Şi încă ceva, Feodor Stepanovici. Vă rog să nu destăinuiți nimănui convorbirea noastră. Dacă vine vorba de Mihailov, şi asta se va întâmpla în mod sigur, să spuneți că ați auzit de moartea lui, dar să nu pomeniți de sinucidere. Încep să cred că acest lucru nu se va comunica îndeobşte.

Nesterov îl privi fix.

— De ce credeți asta? Fireşte, dacă nu-i un secret.

— Am motivele mele.

— Deci e secret. Ce mai, dumneavoastră ştiți mai bine. În ce mă priveşte, vă făgăduiesc să-mi pun lacăt la gură.

— Vă mulțumesc! Pe curând!

— Pe curând? Credeți deci că am să vă mai pot fi de folos?

— Câte nu se pot întâmpla!

— Oricând la dispoziția dumneavoastră.

Urcând în maşină, Afonin îl rugă pe şofer să o ia din nou spre Bolşaia Polianka.

Trebuia avertizat Ivanov să păstreze discreția în legătură cu sinuciderea lui Mihailov. Apoi urma să treacă pe la hotelul "Moscova". Trebuia prevenită răspândirea oricăror zvonuri.

Intuiția îi spunea lui Afonin că era mai bine să se păstreze secretul în privința împrejurărilor morții lui Mihailov.

N-ar fi putut spune ce anume din povestirea lui Nesterov îl pusese în alarmă, dar simțea că ceva nu e în regulă.

Nu încercă să-şi analizeze presimțirile. Ştia că ele se vor clarifica singure mai târziu, după ce creierul

va fi prelucrat informațiile pe care i le comunicase. Aşa se întâmpla întotdeauna.

Să facă tot posibilul pentru păstrarea secretului — iată cea mai urgentă problemă. Chiar dacă ulterior se va dovedi că greşise şi că nu era necesar s-o păstreze, n-ar fi fost nici o nenorocire.

Pe Ivanov îl găsi acasă şi obținu promisiunile dorite, fără ca fostul comisar să-i pună vreo întrebare.

La hotel, Afonin află cu satisfacție că numele sinucigaşului nu fusese comunicat nimănui şi că, dealtfel, nimeni nu se interesase de acest lucru. Dându-i directorului dispozițiile necesare pentru cazul că ar fi sâcâit de ziarişti, Afonin trecu pentru scurt timp pe la direcție, luă masa, iar la ora cinci pătrunse în casa de pe bulevardul Gogol, unde locuia Lozovoi.

Uşa i-o deschise o femeie în vârstă, mama lui Lozovoi, după cum află el mai târziu.

— Alexandr nu-i acasă, răspunse ea la întrebarea lui Afonin. Chiar acum a plecat.

— Mi-ați putea spune când se întoarce?

— Cred că nu prea curând. A plecat la hotelul "Moscova" să se întâlnească cu un camarad.

— Nu ştiți cu cine anume?

— Cu unul Mihailov. Au luptat împreună. Şi dumneavoastră sunteți pesemne un fost combatant?

Afonin zâmbi. Era pur şi simplu uimitor cum izbuteau toți cei pe care îi întâlnise să ghicească fără greş că luptase până nu demult pe front.

— Nu, Alexandr Petrovici nu mă cunoaşte, spuse el. Dar sunt într-adevăr un fost combatant, ați ghicit. Şi am nevoie, ca de aer, de tovarăşul Lozovoi. A plecat de mult?

— De o jumătate de ceas.

— Intenționa să meargă şi în altă parte?

— După câte ştiu, nu.

— În acest caz, permiteți-mi să-l aştept. Cred că se întoarce în curând.

Femeia îl privi uimită.

— Poftim, intrați! spuse ea. Dar nu cred să se întoarcă prea repede. Între camarazi, ştiți cum e...

— Vedeți dumneavoastră, spuse Afonin, eu ştiu precis că Alexandr Petrovici n-o să-l găsească pe Mihailov.

— Ați trecut pe la el?

— Nu, dar ştiu precis.

— Dacă-i aşa, ce să zic. Poftiți pe aici!

Îl conduse pe musafir într-o odaie în care domnea ordinea, lăsându-l singur.

— Mă scuzați, spuse ea, dar am mâncarea pe foc...

— Nu vă deranjați pentru mine, o rugă Afonin.

Întocmai cum presupusese, nu avu de aşteptat prea mult. Lozovoi apăru după cincisprezece minute. Afonin auzi cum maică-sa, deschizând uşa, îi spuse că e aşteptat, dar nu auzi răspunsul. Lozovoi pătrunse în odaie cu paşi grăbiți. Era un bărbat înalt, cu ținută cazonă. Nu purta cârje, cum se aştepta Afonin, nici măcar baston. Avea pesemne o proteză bine făcută, cu care izbutise să se obişnuiască. După înfățişare i-ai fi dat vreo treizeci de ani, poate chiar mai puțin. Chipul lui tânăr era îmbătrânit doar de cuta adâncă dintre sprâncene şi de şuvița albă ce distona cu părul lui castaniu şi des, pieptănat într-o parte.

Afonin sesiză numaidecât că Lozovoi nu era încântat de vizita lui. Se vedea că e foarte tulburat şi n-are chef de vorbă.

Primele lui cuvinte confirmară acest lucru.

— Iertați-mă..., începu el, dar Afonin îl întrerupse numaidecât.

— Vă înțeleg, spuse el. Sunteți îndurerat de vestea morții prietenului dumneavoastră. Dar vizita mea e legată tocmai de această problemă.

— De fapt, cine sunteți dumneavoastră?

Afonin îi întinse legitimația de serviciu.

Sprâncenele lui Lozovoi se încruntară şi cuta dintre ele se adânci şi mai mult.

— La hotel mi s-a spus că Nikolai Mihailov a murit subit.

— Vi s-a spus adevărul.

— Atunci cum să înțeleg prezența dumneavoastră?

— Trebuie neapărat să stăm de vorbă. Dacă-mi permiteți, vă propun să ne aşezăm pentru câteva clipe.

— Ah da, desigur! Scuzați-mă. Am uitat cu totul că stați în picioare.

— Nu-i nimic! Vă înțeleg.

După ce se aşezară, primul gest al lui Lozovoi fu să-şi şteargă, printr-o mişcare nervoasă, fruntea.

Afonin îşi aminti că de acest gest pomenise şi Nesterov. Era, pesemne, un tic al lui Lozovoi.

— Aseară, spuse el, Nikolai mi-a telefonat. Mi-a comunicat că sosise la Moscova şi m-a rugat să trec pe la el. Am convenit să ne întâlnim azi pe la cinci.

— La ce oră v-a sunat?

— Pe la unsprezece şi ceva.

— Pe ce ton a vorbit cu dumneavoastră?

— Nu prea înțeleg întrebarea. Pe tonul cel mai obişnuit.

— Nu vi s-a părut că ar fi vrut să vă vadă cât mai curând?

— Deloc. Dealtfel v-am spus că am convenit să ne întâlnim la ora cinci.

— A convenit asupra orei fără ezitare?

— Chiar el a propus ora întâlnirii. L-am invitat să vină la mine în cursul dimineții, dar mi-a spus că înainte de cinci nu e liber.

— Dar cum de v-ați dus dumneavoastră la el, şi n-a venit el la dumneavoastră?

— Drept să vă spun, nu ştiu. Aşa s-a întâmplat.

— E foarte important ceea ce mi-ați spus!

— De ce vi se pare atât de important?

— Toate acestea probează faptul că aseară Mihailov nu se gândea la moarte. Să nu vă mire cuvintele mele. Peste câteva minute veți înțelege. Ați

aflat din ce cauză a murit?

— Nu mi s-a spus nimic. Nu ştiau nici măcar la ce spital a fost dus cadavrul. Ce indolenţă revoltătoare! Dealtfel, i-am spus directorului hotelului tot ce gândesc despre el.

— Zadarnic l-aţi năpăstuit! Administraţia hotelului se conformează dispoziţiilor noastre. Eu i-am rugat să nu comunice nimănui nimic. Aşa că nu-i vorba de indolenţă. Vă previn, Alexandr Petrovici, că şi discuţia noastră trebuie să rămână confidenţială. Vreau cuvântul dumneavoastră.

— Da, desigur, spuse Lozovoi mai mult maşinal. Abia când îl privi pe Afonin înţelese pesemne sensul spuselor lui. Nedumerire, dezorientare, curiozitate — chipul lui reflectă toate aceste stări deodată. Dar de ce? Moartea lui Nikolai Mihailov e un secret?

— Deocamdată, da. Aici, sper, nu putem fi auziţi?

— În apartament nu mai e nimeni afară de noi şi de maică-mea. Dar ea este departe, la bucătărie.

— Atunci ascultaţi-mă.

Afonin îi povesti amănunţit fostului comisar tot ce se întâmplase în cursul dimineţii la hotelul "Moscova". Despre vizita la Ivanov şi la Nesterov nu scăpă însă o vorbă.

Lozovoi tăcu îndelung. Părea că şi el, aidoma lui Nesterov, se cufundase în aduceri aminte, uitând de musafir. Afonin se gândi că atitudinea acestor doi oameni faţă de Mihailov era una şi aceeaşi, ceea ce reieşea dealtfel şi din istorisirea lui Nesterov.

— Straniu! spuse Lozovoi în cele din urmă. Dar mi se pare un sfârşit logic. Sunt sigur că vă miră cuvintele mele, dumneavoastră nu ştiţi încă nimic, dar aşa e...

Afonin tăcu. Ştia suficient ca să-şi explice gândurile lui Lozovoi, dar voia să audă încă o dată, de data asta de la el, povestea lui Mihailov. Doi oameni pot descrie aceleaşi evenimente în chip foarte diferit. Şi comparaţia acestor relatări ar fi putut da câte ceva.

— Abia acum înţeleg scopul vizitei dumneavoastră, urmă Lozovoi. Sunt gata să vă spun tot ce ştiu despre Nikolai Mihailov.

— Vă ascult, spuse Afonin.

Încă din povestirea lui Nesterov, căpitanul îşi formase o imagine clară despre caracterul lui Lozovoi. Acum, după numai câteva clipe de discuţie, Afonin era pe deplin încredinţat că acest om n-are nevoie de nici un fel de întrebări ajutătoare, că o să-i povestească totul exact în spiritul dorit. Şcoala războiului nu rămâne fără rezultate, lasă urme adânci în caracterul omului.

Afonin nu greşise aproape deloc. Aproape, deoarece relatarea lui Lozovoi privind apariţia lui Mihailov în detaşament, comportarea şi presupusa lui moarte nu se deosebea practic cu nimic de istorisirea lui Nesterov. Numai că fostul comandant de detaşament se mulţumise să-i povestească întâmplările, pe când Lozovoi, aşa cum nădăjduia Afonin, formulă propriile lui concluzii. Or, pentru căpitan, tocmai aceasta prezenta cel mai mare interes.

— De la bun început, spuse el, am fost încredinţat că în viaţa lui Nikolai există o taină. Şi era limpede că ea priveşte nu viaţa dinainte de război, ci biografia lui de soldat. Că uitase tot ce era legat de activitatea lui de partizan, dinainte de prizonierat, n-am crezut niciodată, cu toate că a trebuit să admit o atare posibilitate ţinând cont că fusese contuzionat. Şi la fel de clar era că

tocmai acolo, în detaşamentul acela de partizani, trebuia căutată originea acestei taine. Nevoind sau neputând s-o dezvăluie, Mihailov pretindea că uitase totul. Aceeaşi taină îl împingea în întâmpinarea morţii. Că a rămas în viaţă până la sfârşitul războiului nu-i "vina" lui. Mihailov a făcut totul ca să fie ucis în luptă. Subliniez: în luptă. De sinucis, putea să se sinucidă în orice clipă. Am impresia că trebuie să acordaţi o atenţie, deosebită acestui amănunt.

Afonin îl aprobă printr-un semn din cap. Nu vroia să-i întrerupă reflecţiile. Las' să spună tot ce gândeşte. Cât despre punctele slabe din aceste reflecţii, căpitanul şi le nota în minte.

— M-am gândit mult la taina lui Mihailov, urmă Lozovoi, mai cu seamă după "moartea" lui, şi cu cât mă gândeam mai mult, cu atât eram mai sigur că el... Împiedicându-se parcă de acest cuvânt, Lozovoi îi aruncă lui Afonin o privire neliniştită. Vreau să vă mai declar o dată că am semnat propunerea de decorare în deplină cunoştinţă de cauză. Am considerat şi consider că Nikolai Mihailov merită această decoraţie.

— Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră, spuse Afonin.

— Mulţi cetăţeni sovietici au dat dovadă de laşitate la începutul războiului, dar prin comportamentul lor ulterior foarte mulţi şi-au răscumpărat această vină! Ce s-o fi întâmplat de fapt cu Mihailov? reveni Lozovoi brusc la ideea iniţială. A căzut prizonier... Să ştiţi că-mi vine foarte greu să vorbesc despre toate astea...

Spre regretul lui Afonin, care însă nu-şi manifestă prin nimic această stare, Lozovoi se abătu din nou de la ideea principală.

— Dumneavoastră însă trebuie să ştiţi totul. Altfel nu veţi stabili niciodată cauza morţii lui Mihailov... Eu cred că a căzut în ghearele gestapoului şi n-a rezistat. O fi consimţit să colaboreze cu ei, salvându-şi astfel viaţa. Dar el n-avea de gând să slujească într-adevăr gestapoul şi era chinuit de remuşcări. Asta ar putea explica modul cum s-a comportat ulterior, inclusiv faptul că-şi căuta moartea. Şi iată că, rămas printr-o minune viu, şi aflând că urmează să i se acorde o înaltă distincţie, se sinucide, neputându-şi ierta laşitatea şi considerându-se nedemn de decoraţia conferită. Iată ce cred.

Lozovoi tăcu, privindu-l pe Afonin cu aceeaşi nelinişte. Căpitanul îşi dădea seama că interlocutorul său crede sincer în deducţiile sale şi se teme că anchetatorul ar putea să nu fie de acord cu el. Pesemne Lozovoi se simţea chiar jignit de ideea că cineva ar putea avea despre Mihailov, camaradul lui de luptă, pe care îl iubise şi îl stimase, o altă părere.

Când, cu câteva clipe în urmă, Afonin se declarase de acord cu Lozovoi, nu spusese ce gândea. Adevărul era că n-avea chef să-l contrazică. Pentru el, important era să afle gândurile lui Lozovoi şi nu considera necesar să-şi expună propriile lui păreri.

Concluziile pe care le trăsese el din cele două istorisiri despre Mihailov erau aproape opuse celor pe care le formulase fostul comisar.

— Dacă-mi permiteţi, am să vă pun câteva întrebări, spuse el; Trebuie să precizez însă, de la bun început, că zadarnic vă străduiţi să-l reabilitaţi pe Mihailov în ochii mei. Nu-i nevoie, credeţi-mă. Sunt la fel de convins ca dumneavoastră că şi-a meritat cu vârf şi îndesat... decoraţia.

Lozovoi nu băgă de seamă scurta ezitare dinaintea cuvântului "decoraţie" şi neliniştea din ochii lui se stinse.

— Prima întrebare. Ce v-a determinat să vă opuneți executării lui Mihailov în ziua când şi-a făcut apariția în detaşamentul dumneavoastră? Cu atât mai mult cu cât, din ce spuneți, rezultă că n-ați crezut în amnezia pe care o invoca.

— În ziua aceea, răspunse Lozovoi, mai exact, a doua zi, n-am fost convins că nu e amnezie. Această convingere s-a format mai târziu. În al doilea rând, era absolut evident că Mihailov nu e agent al gestapoului şi că, judecând după comportamentul lui ulterior, n-avea de gând să devină. Era o atitudine prea stupidă pentru un gestapovist. Dar v-am mai vorbit despre toate astea, spuse Lozovoi puțin mirat.

Întrebarea putea să pară într-adevăr stranie, dar Afonin n-avea de gând să-i explice rațiunea ei — acest lucru nu intra în planurile sale. Nu arătă de aceea că sesizase mirarea interlocutorului său (las' să creadă ce vrea!) şi-i puse a doua întrebare:

— Mihailov a evadat din lagăr împreună cu trei camarazi. Din povestirea dumneavoastră am înțeles că acest lucru v-a stârnit anumite îndoieli care însă au căzut până la urmă. Ați încercat vreodată să aflați de la el numele celor trei? Şi în ce lumină vedeți acest amănunt acum?

— Da, am încercat. Mi-a spus numai prenumele lor. Numele de familie nu şi le amintea, sau nu le ştiuse niciodată. Sunt sigur că nu le cunoştea, deoarece a fugit dintr-un lagăr în care n-a fost niciodată.

— De ce ați renunțat la ideea că undeva pe drum ar fi putut căpăta haine curate?

— Pentru că, la trei luni după apariția lui la noi, ne-a povestit el însuşi că, mergând spre răsărit, nu intrase niciodată în vreo casă, ascunzându-se de oameni.

— Şi explicația nu vi s-a părut dubioasă?

— La ora aceea aveam deja o părere fermă despre el. Dacă aş fi auzit asta la început, ar fi fost altceva. Atunci însă am considerat că acest amănunt nu schimbă situația. Era absolut lămurit unde fusese.

— Şi după dumneavoastră, unde anume fusese?

— Cred că a lucrat în poliție, chiar în satul pe care l-am atacat noi în dimineața aceea. Aşa se şi explică apariția lui în luptă alături de noi.

— Foarte just! îi scăpă lui Afonin.

Dar se strădui imediat să-şi disimuleze greşeala. Căpitanul nu avea deloc intenția să-i ofere lui Lozovoi temeiuri să creadă că era de acord cu concluziile lui. Or tocmai asta s-ar fi întâmplat dacă comisarul ar fi sesizat sensul cuvintelor lui şi ar fi început să-i pună întrebări lui Afonin. De aceea se grăbi să adauge:

— Vreau să spun că mi se pare o deducție logică. Altfel ar fi greu de explicat apariția lui Mihailov în plină luptă. Chiar dumneavoastră ați spus că înainte de atacul asupra bazei aceleia n-ar fi putut să se alăture detaşamentului.

— Nu, n-ar fi putut. La sfârşitul războiului am aflat că printre noi erau şi câțiva foşti polițai. Şi, de regulă, au luptat fără preget. Mihailov însă a luptat *eroic!*

Lozovoi subliniase cu atâta ardoare ultimul cuvânt, încât Afonin înțelese că nelinişstea pentru reputația lui Mihailov nu-l părăsise încă!

"Ce înseamnă adevărata camaraderie", gândi Afonin.

Totuşi nu se putu abţine să remarce:

— Oricât de bine ar fi luptat un fost poliţai, nu pot pricepe ideea de a-l propune pentru decorare.

O spuse, pentru că voia să lămurească până la capăt atitudinea lui Lozovoi.

Acesta reacţionă exact aşa cum se aşteptase Afonin:

— Nesterov şi cu mine considerăm că Mihailov fusese trecut doar formal în rândul poliţailor. Gestapoviştii îl aduseseră în satul acela gândindu-se că de acolo îl vor putea strecura mai lesne în detaşament... Mihailov n-a săvârşit nici un fel de crime împotriva poporului. S-a învoit numai ca să ajungă cât mai repede şi cu orice preţ la noi. Am fost şi suntem convinşi că nu poate fi învinuit de nimic. Credinţa asta porneşte de la felul cum a luptat. Şi, dovadă că am avut dreptate, detaşamentul lui Dobronravov l-a propus pentru aceeaşi distincţie.

— Logic, conveni Afonin. Şi o ultimă întrebare. Ce aţi gândit în clipa când aţi aflat că Mihailov e viu şi se află în detaşamentul lui Dobronravov?

— La noi, răspunse Lozovoi, lui Mihailov i se zicea "băftosul". Aşa că am gândit ce au gândit şi alţii: că iar avusese noroc. N-am să cred niciodată că ar fi putut, cu voia lui, să cadă prizonier a doua oară.

— Şi eu cred la fel, spuse Afonin, absolut sincer de această dată. Alexandr Petrovici, urmă el, vă mulţumesc pentru informaţii. Voi raporta punctul dumneavoastră de vedere. Cred că va întruni adeziunea conducerii noastre.

— Dar dumneavoastră vă îndoiţi?

Afonin se hotărî să mintă.

— Nu, nu mă îndoiesc, spuse el. Cred că aţi dezlegat corect enigma morţii lui Mihailov. Numai că nu eu decid. Eu sunt doar un pion.

Conducându-şi musafirul, Lozovoi se interesă când va avea loc înmormântarea.

— Încă nu ştiu, răspunse Afonin. Trebuie să mai lămurim dacă Mihailov are sau nu rude la Sverdlovsk.

— Nu are, spuse Lozovoi. Nikolai ne-a spus de câteva ori că era singur pe lume.

— Ar fi putut să se căsătorească după război.

— Cred că aş fi aflat.

— Aţi corespondat cu el?

— Îmi ştia adresa. De fapt am şi primit o scrisoare de la el.

— Aţi păstrat-o? întrebă Afonin foarte interesat.

— Da, şi pot să v-o ofer. Dar nu cuprinde nimic interesant pentru dumneavoastră. Sunt sigur de asta.

— Vă rog să n-o rătăciţi. S-ar putea să ne fie de folos.

În drum spre direcţie, Afonin gândi: "Lozovoi o să se întâlnească în curând cu Nesterov, poate şi cu Ivanov. O să discute, fără doar şi poate despre moartea lui Mihailov. Lozovoi o să afle că am fost mai întâi la ei. E puţin probabil ca cei doi să-i ascundă acest lucru. Nici prin cap nu le va trece că rugămintea mea de a păstra discreţia se referă şi la el.

Lozovoi o să le povestească la rândul lui totul din acelaşi motiv. Nu, el s-ar putea să n-o facă. Dar nu asta-i important. Important e că Lozovoi le va spune versiunea lui."

2

Lui Kruglov îi plăcea lumina. Iarna, spre sfârşitul zilei de lucru, şi chiar vara, dacă era reţinut la birou până târziu, cabinetul lui era puternic luminat.

Aşa era şi acum. Când intră Afonin, în biroul colonelului ardeau şi becurile de la lustra mare şi cel de la lampa de birou, cu abajur de culoare deschisă, aproape transparent

"Ai putea turna un film, se încruntă căpitanul. Spre deosebire de şeful său, el prefera lumina blândă, plăcută.

— Te aştept cam de multişor, spuse Kruglov, zărindu-l în uşă pe Afonin. Eram gata-gata să plec. Ia loc, Oleg Grigorievici, cred că eşti obosit. Povesteşte.

— Aş fi putut să vă caut acasă, Dmitri Ivanovici, zise Afonin, dându-şi seama că şeful rămăsese la birou numai din pricina lui.

Kruglov îşi scoase ochelarii şi începu să le şteargă lentilele.

— Ceva-ceva? întrebă el.

— Cam puţin. E o mică rază de lumină, dar ceaţa poate deveni tot mai compactă.

— M-ai liniştit! Kruglov îşi puse ochelarii. Asta însemna că orice "conversaţie" s-a terminat şi se trece la chestiune. De curând mi s-a telefonat din Sverdlovsk. În camera lui Mihailov nu s-a găsit nimic: nici tu buletin, nici fotografii, nici acte. Nici un bilet — nimic!

— Grozav!

— Ce ţi se pare atât de grozav?

— Permiteţi-mi să vă răspund la această întrebare puţin mai târziu, îl rugă Afonin. E un lucru foarte important, care intensifică raza de lumină despre care am vorbit.

— Deşi ceaţa devine şi mai deasă, zâmbi colonelul ironic. Hai, povesteşte!

Kruglov spunea întotdeauna "povesteşte" şi nu "raportează", cu toate că ceea ce le cerea colaboratorilor săi era tocmai un raport. Afonin nu era de multă vreme la direcţie, dar cunoştea foarte bine acest amănunt.

— Permiteţi o întrebare?

— Da.

— Mihailov locuia singur?

— Singur. Cheile le-a luat cu el. Cei de la Sverdlovsk au trebuit să forţeze uşa şi sertarele de la birou.

— Să le forţeze?

— Aşa mi s-a spus. Pesemne că totuşi le-au "deschis".

— Nici în bagajele şi nici în buzunarele lui Mihailov nu s-au găsit nici un fel de chei, remarcă Afonin, încercând să stabilească locul acestui fapt în versiunea pe care şi-o elaborase pentru uz propriu.

— Ştiu că nu s-au găsit. Dă-i drumul! schimbă tonul colonelul.

Afonin avea memorie bună. Îi expuse fără a-şi consulta blocnotesul, concis, cu detaliile necesare tot ce aflase de la Nesterov şi Lozovoi, fără a omite versiunea acestuia din urmă.

Versiune pe care colonelul o comentă monosilabic.

— Ilogic.

— Mi-am dat şi eu seama, spuse Afonin.

Tăcu o vreme, neştiind dacă era cazul să continue.

— Mai departe! spuse Kruglov. Să-ți aud versiunea, ipoteza, presupunerile, tot ce ai în cap. Iar eu am să punctez ceea ce-i ilogic. Povesteşte-mi ca şi cum eu n-aş şti nimic. De acord?

— Desigur, tovarăşe colonel!

Afonin nu-şi putu ascunde surâsul aprobator. Era metoda cea fructuoasă, drumul cel mai drept spre țel. Dealtfel, nu era o noutate, în direcție se folosea deseori acest sistem de deducție în cercetarea unor cazuri penale de multe ori mai încurcate decât cazul Mihailov.

— Atât Lozovoi, cât şi Nesterov au scăpat din vedere două elemente deosebit de importante, începu Afonin. Pe cel de-al treilea nu-l cunoşteau, noi însă îl cunoaştem. Acest al treilea element, la fel de important ca celelalte două, constă în faptul că Mihailov n-a păstrat nici un fel de fotografii sau scrisori, îndeobşte nici un fel de hârtii. Pe cele care le avea asupra lui le-a distrus. De regulă, oamenii nu procedează astfel. Pentru un gest ca ăsta trebuie să ai motive serioase. S-ar putea presupune că şi-a distrus buletinul. Dar nu cred. Absența buletinului e un detaliu fără importanță. Mihailov n-avea nici un motiv să-l distrugă. L-a pierdut pur şi simplu pe drum, împreună cu cheile, pe care nu le-a aruncat, deoarece nu se gândea la sinucidere, ci intenționa, după ce primeşte decorația, să se întoarcă la Sverdlovsk. Buletinul va fi găsit în mod sigur.

— Numai că, până una alta, n-a fost găsit, observă Kruglov.

Această replică îl convinse pe Afonin că, în deducțiile sale, colonelul urmase un drum paralel, cu toate că până acum câteva clipe nici nu cunoscuse faptele relatate de Nesterov şi Lozovoi. Era limpede, printre altele, că Kruglov ordonase de mult investigații pe linia Sverdlovsk-Moscova pentru găsirea buletinului în cauză.

— Fotografiile de pe buletine sunt, de regulă, foarte proaste, urmă Afonin. Aşa că nu avem nici o fotografie fidelă a lui Mihailov. Mă tem că nu e o întâmplare.

— Deocamdată nu văd nici un temei pentru o asemenea concluzie, spuse Kruglov. Mihailov s-a întors de curând din război. Cele dinainte de război puteau să se rătăcească, altele noi n-a făcut. Din Sverdlovsk ni s-a comunicat că în odaia lui nu există în general aproape nici un fel de lucruri, că are aspect de locuință provizorie. După Lozovoi, Mihailov n-avea rude, ceea ce poate explica absența scrisorilor. Şi apoi mulți oameni nu păstrează nici un fel de hârtii; le distrug. Buletinul e, aşa cum ai spus, pierdut. Aşadar toate sunt la locul lor. Dă-i drumul, mai departe. O clipă! Dar fotografiile pe care le-ai văzut la Nesterov?

— Sunt absolut improprii pentru o identificare. Foarte proaste. L-am putut recunoaşte în ele numai pentru că mi-a spus Nesterov. Dar tot atât de bine se poate afirma că nu era Mihailov, ci un om care aduce la chip cu el.

— Aşa va să zică!... Continuă, spuse Kruglov.

— Trec la alți doi factori. Lozovoi, pesemne şi Nesterov, cu toate că n-a pomenit despre asta, consideră că Mihailov le-a ascuns intenționat taina sa, care consta în faptul că-şi trădase din laşitate patria, acceptând să lucreze pentru nemți. Să lăsăm la o parte problema sincerității cu care a făcut-o. Nu ne interesează acum dacă intenționa într-adevăr să-i slujească sau căuta numai o posibilitate de a trece la partizani. Să ignorăm şi faptul că cei de la gestapo nu erau atât de naivi încât să te creadă pe cuvânt. Să admitem că

Mihailov reuşise să-i ducă. Să presupunem că planul lui a reuşit şi el şi-a atins scopul. A ajuns la partizani. Şi mai departe? În timpul războiului am avut de multe ori prilejul să anchetez oameni fugiți peste linia frontului, inclusiv polițai. Nu-mi amintesc nici un caz în care un trădător spăşit să fi încercat să ascundă adevărul. Dimpotrivă, povesteau tot, fără a se cruța, şi acest lucru era absolut firesc şi cât se poate de corect. Cu atât mai mult n-avea sens ca Mihailov să ascundă adevărul, după ce-şi câştigase stima întregului detaşament. Nu mai vorbesc de faptul că, tăinuindu-şi trecutul, risca de la bun început să fie împuşcat. A fost o simplă întâmplare că a dat peste un comisar ca Lozovoi. Şi, când acesta a intrat cu el în vorbă a doua oară, întrebându-l despre trecutul său, era obligatoriu ca Mihailov să i se destăinuiască întru totul. Dar el o ține una şi bună, declară din nou că nu-şi aminteşte o iotă. Această încăpățânare s-ar putea explica prin faptul că vina lui Mihailov era atât de gravă, încât, cu tot eroismul său, nu putea spera să fie iertat. Aici însă apare o contradicție. Acte de trădare gravă săvârşesc numai fricoşii, cei pentru care propria piele este mai scumpă ca orice. Laşii nu se înghesuie să-şi caute moartea, cum făcea Mihailov, şi, cu siguranță, un laş nu s-ar sinucide tocmai când o mare distincție este pe cale de a-i şterge pentru totdeauna păcatele. Sunt lucruri care se bat cap în cap.

— Al doilea factor! Sprâncenele colonelului se uniră alcătuind o singură linie, chipul i se posomorâse, iar ochii lui măriți străluceau aprinşi dincolo de lentilele ochelarilor.

— Acesta bate şi mai mult la ochi şi e de neînțeles cum a putut să-i scape lui Nesterov, un comandant de partizani cu experiență. Când Mihailov a rămas să acopere retragerea detaşamentului, avea asupra lui mitraliera şi şapte grenade, din care a folosit şase. Cum le-a folosit? Judecând după indiciile exterioare (la aceste cuvinte Kruglov îl privi pe Afonin încordat, cu ochii mijiți) le punea la bătaie când soldații din formația de represalii se apropiau prea mult de el. Mitraliera trebuie să le fi provocat, de asemenea, mari pierderi. După spusele lui Nesterov — pe Afonin îl luă din nou gura pe dinainte — nemții intenționau să urmărească detaşamentul până la capăt, ca să-l distrugă complet. Şi trebuiau să se grăbească, deoarece se apropia noaptea. Şi totuşi nici n-au catadicsit să strice pentru Mihailov un proiectil de artilerie sau o mină. Nemții aveau şi artilerie, şi aruncătoare de mine, dar, în retragere, Nesterov n-a auzit nici o salvă de tun sau de aruncător. Li se terminaseră proiectilele şi minele? Greu de crezut! Iar dacă mai adăugăm la asta faptul că Mihailov a rămas în viață, rămâne o singură concluzie: fasciştii voiau să-l prindă cu orice preț viu, ceea ce le-a şi reuşit până la urmă. Au izbutit să ajungă la el şi să-l captureze, înainte ca el să fi reuşit să utilizeze cea de-a şaptea şi ultima grenadă. Iată cum apare lupta aceea în relatarea lui Nesterov şi Lozovoi.

— Şi după părerea ta?

— Nu ține. Ce sens avea să rişte atâtea pierderi ca să captureze un om? Ce le putea oferi acesta, când după numărul celor ucişi, rămaşi pe locul luptei, îşi dăduseră seama că detaşamentul este distrus aproape în întregime? Ce informații prețioase mai puteau obține de la Mihailov? Mai mare daraua decât ocaua. Doar nu erau tâmpiți! Unde mai pui că Mihailov a izbutit să evadeze din prizonierat pentru a doua oară. Asta-i din cale afară de straniu. Nu e în firea fasciştilor să lase viu un partizan, care le-a căzut în labă după ce le-a

pricinuit pierderi atât de mari.

— Dar şi când a căzut prizonier prima oară a fost cruțat, observă Kruglov.

— Întocmai. Or, ştim bine că partizanii erau de regulă spânzurați.

— Mai departe!

— Pesemne, de Mihailov aveau, dintr-un motiv sau altul, mare nevoie. Din faptele pe care le cunoaştem se poate deduce că nemții ştiau *cine* rămăsese să acopere retragerea detaşamentului...

— L-or fi văzut prin binoclu.

— Este una dintre posibilități.

— Mai ştii şi alta?

— La drept vorbind, nu. Dar, într-un fel sau altul, Mihailov a fost recunoscut şi iarăşi aveau ordin să-l prindă viu, ordin pe care l-au îndeplinit fără a ține seama de pierderi.

— Bun. Şi mai departe?

Zâmbetul uşor ironic al colonelului îi arăta lui Afonin că răspunsul lui era inutil. El însă se consideră obligat să răspundă, dacă şeful îl întrebase.

— Dacă vrem să fim logici, există o singură concluzie. Toate astea sunt atât de neverosimile, încât nu pot constitui adevărul.

— Şi după opinia ta cine minte?

— În orice caz nu Nesterov şi nici Lozovoi.

— Îi consideri pe amândoi incapabili să tragă concluzii logice?

— Defel. Dar din afară vezi mai bine. Amândoi mi-au spus că întreg detaşamentul "era îndrăgostit" de Mihailov. Şi ei înşişi "erau îndrăgostiți" de el. Iată de ce n-au băgat de seamă o mulțime de neconcordanțe care săreau în ochi.

— Dar şi în relatările lor numeroase fapte nu sunt în favoarea lui Mihailov.

— Desigur. Numai un fost pedagog şi secretar al comitetului raional de comsomol (cum a fost Lozovoi până la începutul războiului), nişte civili sută la sută au putut crede cu atâta uşurință că nemții, dotați cu aruncătoare de mine şi artilerie, n-au fost în stare să lichideze în răstimp de aproape treizeci de minute un singur om.

— Dar cum rămâne cu celelalte două cazuri când Mihailov a rămas să acopere retragerea şi s-a achitat de sarcină cu succes?

— Din păcate, nu mi-a venit ideea să-i întreb cât timp i-au luat aceste misiuni.

— Aşadar, socoți că e vorba de o înscenare, am înțeles corect?

— Aşa reiese.

Colonelul reflectă o vreme.

— Nu prea am ce obiecta, spuse el apoi, cu toate că versiunea ta mi se pare greşită. Las la o parte faptul că Mihailov îşi căuta moartea. Ştii foarte bine acest lucru. Însă, după câte îmi dau seama, satisfacția pe care ți-ai exprimat-o la începutul discuției noastre trebuie înțeleasă în sensul că ancheta ar urma să fie transmisă securității?

— Întocmai!

— Dar de ce, doar Mihailov e mort... De această dată colonelul îl privi pe Afonin, cu nedisimulată ironie. Oare versiunea asta atât de ingenioasă nu e rezultatul dorinței tale de a scăpa de cazul ăsta?

Afonin tresări. Kruglov avu aerul că nu bagă de seamă.

— Îmi dau seama că presupunerea mea, Afonin nu-i spuse "versiune", e fragilă şi i se pot găsi multe cusururi. Dar altfel nu-mi pot explica episodul luptei lui Mihailov cu batalionul de represalii.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, constată Kruglov. Securitatea o să refuze ancheta, dacă obiectivul este mort.

— Dacă e într-adevăr mort, spuse Afonin.

— Care "dacă"? Doar Nesterov l-a recunoscut pe Mihailov după fotografie.

— După fotografia cadavrului... Deseori oamenii seamănă între ei mai mult decât ne-am putea închipui.

— Vorbeşti serios, Oleg Grigorievici?

— Faptele vorbesc în acest sens, răspunse în doi peri căpitanul.

— Absența fotografiilor şi a hârtiilor?

— Întocmai.

— Atunci, cine a fost omul care s-a împuşcat la hotel?

Afonin ridică din umeri.

În cabinet se aşternu din nou liniştea, de această dată pentru multă vreme.

Colonelul Kruglov căzuse pe gânduri. Era vizibil uluit de întorsătura neaşteptată a cazului. Afonin se gândea la rândul lui că zidise un castel pe nisip. O lovitură şi totul se va nărui în praf şi pulbere. O asemenea lovitură poate fi argumentul incontestabil privind comportamentul lui Mihailov în luptă, comportament care scoate în evidență ura lui față de ocupanți, un curaj nebun şi un formidabil dispreț pentru moarte. Nici un agent al duşmanului n-ar fi putut adopta o atare conduită şi cu atât mai mult un agent atât de prețuit de nemți. Era de neînțeles. Şi totuşi aşa fusese. Nemții n-aveau de unde să cunoască particularitățile caracterologice şi modul de a gândi ale lui Lozovoi. Un truc psihologic? Pare a fi unica explicație. Era însă un truc deosebit de periculos şi care, aşa cum însuşi Afonin îi spusese lui Kruglov, fusese numai întâmplător încununat de succes. Pe aşa ceva gestapoul nu putea conta. Pe de altă parte, totul, absolut totul pledează pentru legătura lui Mihailov cu nemții. Pas de te descurcă într-o asemenea harababură!

Afonin era încredințat că numai versiunea lui putea împăca oarecum toate aceste contradicții. Dar şi aici exista un foarte evident "dar", care-i scăpase până acum chiar şi colonelului Kruglov. Acest "dar" consta în telefonul pe care i-l dăduse Mihailov lui Lozovoi. Oricum ai lua-o, cel ce sosise la Moscova sub numele lui Mihailov, şi semăna cu acesta, nu putea nădăjdui că va izbuti să-l mintă pe Lozovoi care, în mod sigur, îl ținea bine minte pe adevăratul Mihailov. Era posibil, desigur, ca telefonul să fi fost numai un şiretlic şi că individului nici prin cap nu-i trecea să se întâlnească cu Lozovoi față în față. Toate acestea erau adevărate, dar versiunea nu putea explica totuşi principalul — şi anume comportamentul lui Mihailov în detaşament. Acesta rămânea mai departe o enigmă.

Colonelul lovi pe neaşteptate cu palma în masă.

Afonin tresări.

— Uite ce-i! spuse Kruglov. Că sunt de acord cu tine, Oleg Grigorievici, că nu sunt, ai formulat o presupunere ce nu poate rămâne neluată în seamă. O să luăm legătura cu Securitatea şi o să ne consultăm. Dacă e aşa cum crezi şi omul sosit sub numele de Mihailov a fost ucis pentru a asigura adevăratului Mihailov libertatea de acțiune, cazul va trece la ei. Noi însă trebuie să facem tot

ce ne stă în puteri, şi anume să dovedim că a fost asasinat şi nu s-a sinucis. Treci pe la secţia tehnico-ştiinţifică. Fiindcă veni vorba, chiar ei m-au rugat să te trimit pe acolo. Au nevoie de amprenta cizmei tale.

— Pentru ce?

— Pentru că nu mi-ai îndeplinit ordinul aşa cum trebuie. N-ai examinat duşumeaua din odaia aceea de hotel. (Afonin roşi, amintindu-şi abia acum că avusese intenţia să o facă, dar apoi a uitat. "De neiertat"! se gândi.) Au făcut acest lucru în locul tău, urmă Kruglov. Au fost descoperite urme proaspete a şase persoane. Patru au fost identificate: Mihailov, medicul nostru, locotenentul Petrovski, care a fost acolo cu tine, şi directorul hotelului. Trebuie să vedem ce-i cu celelalte două. Când a intrat a şasea persoană? Înainte sau după voi?

— Trec chiar acum, spuse Afonin ridicându-se brusc. Nu pot pricepe cum de mi s-a întâmplat una ca asta.

— Unde să treci? colonelul vorbi cu blândeţe, pesemne nu era supărat pe Afonin. Uită-te la ceas. Bag de seamă, cazul ăsta te-a cam scos din cursă! Ia stai jos! Uite ce ai de făcut: mâine dimineaţă îl cauţi pe Dobronravov. Află de la el: primo — în ce împrejurări a apărut Mihailov în detaşamentul lui, cum arăta, cum zicea că izbutise să evadeze din prizonierat. Secundo: de ce l-a propus pentru decorare. Totul cât se poate de amănunţit. Arată-i şi lui fotografia. Dar să nu-i spui pe cine reprezintă.

— Nu i-am spus nici lui Nesterov.

— I-ai spus. Indirect. Veniseşi la el pentru cazul Mihailov, şi Nesterov ştia asta. Această împrejurare putea să-l influenţeze chiar fără voia lui. Lui Dobronravov arată-i fotografia înainte de a-i spune pentru ce ai venit.

— Am înţeles! Numai de n-ar fi aflat Dobronravov de la Nesterov sau Lozovoi despre discuţiile noastre; şi-ar da seama numaidecât pentru ce am venit.

— Cum să afle? Dobronravov a sosit azi cu trenul de seară.

— Şi Mihailov a sosit cu cel de seară, ceea ce însă nu l-a împiedicat să-i telefoneze lui Lozovoi la unsprezece şi jumătate.

— Mihailov e Mihailov şi Dobronravov e Dobronravov. Relaţiile lor cu Lozovoi şi Nesterov erau diferite. Şi cum deja e douăsprezece fără zece, să sperăm că Dobronravov n-o să le telefoneze. Trebuie să-l abordezi dis-de-dimineaţă.

Afonin îşi permise să glumească. Se simţea nespus de jenat din pricina greşelii pe care o săvârşise la hotel şi voia să verifice dacă Kruglov era supărat pe el sau ba.

— Am să-i stau sentinelă la uşă până se trezeşte.

— Aşa să faci! i-o tăie Kruglov. Tu ai încurcat-o, tu s-o descurci!

— Am înţeles!

— Notează-ţi adresa!

În drum spre casă, Afonin se înjură singur pentru chestia cu duşumeaua. Cum de putuse uita în chip atât de ruşinos? Pesemne, se surmenase în ultima vreme, sau îşi spunea cuvântul oboseala mult mai veche, din anii războiului. Colonelul era cât se poate de nemulţumit. Asta se vedea de la o poştă.

"Am să-mi iau un concediu, hotărî căpitanul. Fireşte, după ce rezolv cazul. Cred că nu mi-l ia. Doar a spus: «singur ai încurcat-o, singur s-o descurci!» Cine ar putea fi al şaselea om care a lăsat urme în odaia lui

Mihailov? Când am plecat, am încuiat uşa şi l-am rugat pe director să nu mai lase pe nimeni să intre. Aşadar, individul a fost la Mihailov înainte de sosirea noastră. Cine putea fi?"

Ceva tresări în adâncurile conştiinţei lui şi Afonin îşi dădu seama cu uimire că se gândeşte la un om ce păruse complet radiat din rândul celor implicaţi în cazul Mihailov.

Cu insistenţa pe care o cunoştea deja atât de bine, glasul acela interior îi şoptea din nou, ca şi azi dimineaţă: "Ivanov! Ivanov! Ivanov!..."

— Ce tâmpenie! exclamă pe neaşteptate, furios de-a binelea pe sine însuşi.

3

În dimineaţa următoare colonelul Kruglov sosi la direcţie mai devreme ca de obicei. În anticameră nu era încă nimeni. Luând de la secretar sinteza evenimentelor de peste noapte şi mapa cu documente urgente. intră în cabinetul său, aruncând din mers:

— Încă nu sunt aici pentru nimeni. Conectează toate telefoanele la dumneata. Excepţie faci numai pentru căpitanul Afonin.

— Am înţeles! spuse secretarul fără să se mire. Îl cunoştea de mult pe Kruglov şi se obişnuise să-i ghicească şefului gândurile, chiar şi atunci când acesta nu le expunea prea clar.

Era o dimineaţă mohorâtă. Ploua mărunt, iar cerul era acoperit de nori grei. Timpul concorda de minune cu dispoziţia mizerabilă a şefului Miliţiei Judiciare.

Kruglov coborî storurile, aprinse toate becurile şi se aşeză lângă birou, pe divanul tapiţat cu piele maro.

Colonelului nu-i plăcea cabinetul în care lucra şi era încredinţat că maniera în care erau concepute îndeobşte cabinetele de lucru nu predispunea la concentrare.

Locul acela de pe divan, în faţa măsuţei rotunde, i se părea lui Kruglov unicul spaţiu unde puteai gândi într-adevăr. Nu-l ocupa însă niciodată, dacă în cabinet se afla vreunul dintre subalternii săi.

Parcurgând în treacăt sinteza şi încredinţându-se că în noaptea trecută nu se întâmplase nimic grav, colonelul deschise mapa. Puse deoparte câteva scrisori (mai puteau să aştepte!) şi luă în mână un plic mare şi îndesat purtând ştampila poştei din Sverdlovsk şi sosit par avion. Trebuia să conţină materiale privind cazul care-i monopoliza întreaga gândire — cazul Mihailov. În plic găsi doar trei hârtii. Examinându-le cu atenţie, colonelul căzu pe gânduri.

Discuţia de ieri cu căpitanul Afonin şi sfârşitul ei neaşteptat îl neliniştiseră pe Kruglov. Ceea ce citise acum încurca şi mai mult lucrurile.

Versiunea aceea uluitoare (colonelul nu putea să nu recunoască faptul că aceasta fusese absolut neaşteptată pentru el), deşi expusă nu destul de amănunţit, era cât se poate de clară. Afonin presupunea că Mihailov, sau oricine s-ar fi ascuns sub acest nume, era un agent de înaltă calificare şi foarte primejdios al serviciului de spionaj fascist (acum al lui Gehlen). Şi dacă în locul lui sosise la Moscova şi se sinucisese un alt om, acest lucru putea să

însemne numai că adevăratul Mihailov era interesat să fie considerat mort...

Pe umerii lui Kruglov căzuse o mare răspundere.

Să se debaraseze de ea, transmițând-o altor instanțe... Gândurile colonelului se izbeau parcă de un zid de nepătruns. Cum se putea explica plauzibil conduita lui Mihailov în spatele frontului inamic? Fără un răspuns verosimil la această întrebare, toate presupunerile lui Afonin erau doar nişte baloane de săpun. Faptul că Mihailov îşi căuta moartea în luptă nu putea fi pus la îndoială. La urma urmei, era exclus ca toți soldații nemți cu care luptaseră partizanii lui Nesterov, şi apoi cei ai lui Dobronravov să-l cunoască pe Mihailov şi să nu tragă în el. Asta ar fi fost prea de tot!

Singurul caz în care înscenarea părea verosimilă era ultima luptă a lui Mihailov cu detaşamentul lui Nesterov. Dar şi aici rămâneau multe elemente dificil de explicat.

Când oare s-a produs substituirea acelui Mihailov, pe care îl cunoşteau Nesterov şi Lozovoi, cu celălalt care-i semăna? În detaşamentul lui Dobronravov va fi luptat primul sau cel de al doilea Mihailov? Poate că substituirea s-a efectuat la Sverdlovsk sau cu puțin timp înainte de a se fi instalat acolo individul cu numele Mihailov?

Informațiile pe care tocmai le primise Kruglov pledau parcă pentru această eventualitate. Mihailov locuia la Sverdlovsk singur, n-avea prieteni apropiați, rareori se arăta în ochii vecinilor. Erau indicii convergente.

"Dar ce facem cu scrisoarea expediată de Mihailov lui Lozovoi?" se întrebă colonelul.

Şi pentru asta se putea găsi lesne o explicație. Scrisoarea putea fi aşternută pe hârtie de primul Mihailov sau chiar de al doilea, dacă Lozovoi nu cunoştea scrisul partizanului său. Şi asta era foarte posibil. În acelaşi timp, scrisoarea şi apelul telefonic ale lui Mihailov pentru Lozovoi (Afonin greşea, închipuindu-şi că Kruglov nu le dădea atenție) erau o înscenare reuşită. Ambele puteau servi, în ideea "celor doi Mihailov", drept dovadă că se împuşcase chiar acela care fusese cunoscut în detaşamentele de partizani.

Nu se putea trece cu vederea nici faptul că individul care sosise la Moscova urma să se înfățişeze la Kremlin pentru a primi decorația şi, prin urmare, să-i întâlnească pe Nesterov, Lozovoi şi Dobronravov. Or, întrucât falsul Mihailov nu putea risca o asemenea întâlnire, însemna că sinuciderea fusese plănuită dinainte. Cum se împăca acest lucru cu faptul că, după toate aparențele, sinucigaşul fusese foarte liniştit în dimineața aceea şi, potrivit supozițiilor lui Afonin, pe care Kruglov le admisese în totalitate, nu se gândise defel la o moarte apropiată? Straniu!

Şi apoi, chiar sinuciderea. E lesne să afirmi că cineva se împuşcase în locul lui Mihailov! Istoria spionajului nu cunoaşte astfel de sacrificii. În schimb, faptele ar concorda, dacă s-ar admite asasinatul, neaşteptat pentru cel de al doilea Mihailov. Uşa încuiată pe dinăuntru nu spune nimic. Există multe mijloace de a pune în aplicare acest truc. Lui Afonin nu-i putuse veni o astfel de idee. sinuciderea era prea evidentă, aşa că nu examinase încuietoarea uşii.

Versiunea comporta obiecțiuni serioase, dar acestea puteau fi combătute. Revolverul fusese găsit strâns între degetele mâinii drepte a cadavrului. Mâna unui mort nu l-ar fi putut strânge astfel, oricât te-ai fi străduit să înscenezi acest lucru. Afonin spunea că îi smulsese pistolul din mână cu greutate. La

acest argument se poate răspunde că Mihailov fusese ucis cu un alt revolver. De ce avea, în acest caz, o armă în mână? Pentru că încercase să se apere.

O concluzie forțată? Era într-adevăr cam trasă de păr, dar oferea totuşi o explicație.

A doua obiecțiune era mult mai serioasă şi extrem de greu de răsturnat. Împuşcătura fusese auzită de responsabila de etaj. Biroul ei era situat aproape de uşa camerei lui Mihailov. Ea îi telefonase numaidecât directorului, dar nu se mişcase din loc. Or, în acest caz, ar fi trebuit să-l vadă pe asasin ieşind din odaie după împuşcătură. Cu atât mai mult cu cât acesta zăbovise o vreme, ca să închidă uşa "pe dinăuntru". Dar femeia afirmă că nu văzuse pe nimeni. Aceasta era o probă decisivă în favoarea sinuciderii. S-ar putea presupune însă că responsabila de etaj minte, când spune că nu s-a mişcat de pe coridor. O minciună care s-ar putea explica prin teama de a nu fi învinuită de neglijență criminală. În asemenea împrejurări ea n-avea voie să-şi părăsească locul de muncă până la sosirea directorului, cu atât mai mult cu cât acesta îi ordonase expres să nu plece nicăieri. Şi nu exista nici un temei să pui la îndoială şi spusele directorului.

Da, încurcată treabă!

Luă din nou în mână una dintre hârtiile primite de la Sverdlovsk, recitind-o pentru a doua oară.

Straniu, mai mult decât straniu!

Colonelul se ridică şi se apropie de birou. Îşi aminti însă că telefoanele erau decuplate din propria lui dispoziție. Apăsă pe butonul soneriei.

— Află, îi spuse el secretarului care intră, de ce nu sunt la dosar concluziile serviciului tehnic în legătură cu revolverul lui Mihailov.

— Le avem, îl informă secretarul. Sunt în mapă.

— Pesemne nu le-am observat. Mă aşteaptă cineva?

— Nu. Nimeni. A trecut maiorul Dementiev...

— Bine, poți pleca!

Raportul solicitat era într-adevăr în mapă.

Pe măsură ce ochii lui parcurgeau documentul, sprâncenele colonelului se ridicau tot mai sus. Cu toate că după informațiile primite de la Sverdlovsk se aştepta la aşa ceva, concluziile serviciului tehnic îl uimiră.

Sună din nou şi ordonă să i se facă legătura cu interiorul respectiv.

Răspunse o voce tânără, energică:

— Locotenentul Belikov la aparat!

— Cineva, ordonă colonelul Kruglov, să meargă imediat la hotelul "Moscova" şi să-mi aducă rapid lista completă a tuturor celor ce erau cazați acolo ieri dimineață.

— Numai numele?

— Nu. Toate informațiile de care dispune administrația.

— Am înțeles!

Punând receptorul în furcă, Kruglov se instală din nou pe divan.

Ideea care-i venise părea absolut logică. Şi ea schimba radical întreaga situație, deşi nu înlesnea dezlegarea enigmei. Mai degrabă o complica. Dar meritul acestei versiuni noi era că, pornind de la ea, puteai explica verosimil toate faptele cunoscute deja anchetei. Şi conduita lui Mihailov în detaşamentul de partizani înceta să mai fie un mister.

Toate elementele mozaicului se aşezau la locurile lor.

Oare aşa să fie?

Preț de vreo zece minute, colonelul stătu pe divan cu ochii închişi, chibzuind. Apoi se ridică şi se îndreptă spre birou.

— Nu m-ar mira să fie aşa! spuse el cu glas tare. Iar acum să ne ocupăm de treburile curente.

Ordonă să se reconecteze toate telefoanele. Ultimul lui gând înainte de a trece la alte preocupări fusese: "Numai de-ar veni mai degrabă Afonin. Depoziția lui Dobronravov poate schimba totul, confirmând unele detalii şi infirmând altele, poate spulbera cu uşurință ambele versiuni, pe a lui Afonin, ca şi pe a mea".

Căpitanul îşi făcu apariția peste patru ore.

Pentru a doua oară în acea zi, colonelul ordonă să nu fie deranjat de nimeni.

— Stai jos, Oleg Grigorievici, spuse el, şi dă-i drumul! Printre altele, pot să-ți spun că serviciul nostru tehnico-ştiințific a lămurit problema urmelor de paşi din odaia lui Mihailov. Cel de-al şaselea personaj a fost acolo înainte de sosirea dumitale. Probabil, pe când Mihailov mai era încă în viață. Şi acum te ascult.

— N-are rost să vă repet tot ce mi-a spus Dobronravov. Aproape nimic nou.

— Dacă-i aşa, povesteşte-mi ce crezi de cuviință.

— Comportarea lui Mihailov în detaşamentul lui nu se deosebeşte prin nimic de conduita pe care ne-a descris-o Nesterov. Acelaşi curaj "nebun", aceeaşi căutare a morții. Şi totuşi câteva lucruri merită o atenție aparte. Primul şi cel mai important: Mihailov nu a venit în detaşamentul lui. Aici Nesterov şi Lozovoi greşesc. Mihailov a fost eliberat de către partizanii lui Dobronravov în cursul atacului asupra unui tren care ducea oameni sovietici la muncă în Germania.

— Iată, aşadar, îl întrerupse colonelul pe Afonin, prima fisură în versiunea ta.

— N-a fost propriu-zis o versiune, se încruntă Afonin, ci doar una dintre supozițiile posibile. Gestapoul n-avea cum să ştie că tocmai acest tren va fi atacat.

— Tocmai asta-i, că n-avea cum să ştie.

— În plus, Mihailov, rănit la cap, a fost bandajat nu de un medic, ci de unul din cei aflați împreună cu el în vagon.

— Din ce în ce mai bine!

— Al doilea fapt: legenda lui Mihailov. A ascuns faptul că fusese de două ori în prizonierat. Le-a spus doar că luptase în detaşamentul lui Nesterov. Restul este neesențial.

— Ajunge şi atât! De ce nu le-a povestit despre primul prizonierat, ce părere ai?

— Păi, simplu. N-avea chef să-şi complice situația.

— Dar cum ajunsese în trenul acela le-a povestit?

— Nu. Le-a spus numai că-l prinseseră nişte polițai pe când era de unul singur în recunoaştere şi, crezându-l civil, îl azvârliseră în tren. Faptul că n-a vorbit defel despre prizonierat, nici despre primul, nici despre al doilea, pare explicabil, dacă ținem cont de starea psihică a lui Mihailov.

— Se putea însă aştepta ca Dobronravov să se întâlnească cu Nesterov,

doar detaşamentele lor acționau foarte aproape unul de celălalt.

M-am gândit la asta. Cred că tot ce voia Mihailov era o armă cu care să lupte împotriva fasciştilor.

— Bag seamă, Oleg Grigorievici, că părerea dumitale despre Mihailov s-a schimbat considerabil.

— Faptele sunt fapte, strânse Afonin din umeri.

— Şi fotografia?

— Dobronravov l-a recunoscut numaidecât pe Mihailov.

— Şi dacă totuşi e o greşeală?

— La această versiune, pare-se, trebuie să renunțăm definitiv.

— Eşti sigur?

— Păi, judecați şi dumneavoastră. Dobronravov mi-a făcut impresia unui om de absolută încredere. I-am împărtăşit sincer îndoielile noastre. A înțeles totul şi mi-a dat un sfat prețios. Se pare că Mihailov avea un semn particular. Nici Lozovoi, nici Nesterov nu-l observaseră, dar Dobronravov l-a reținut.

— Ce fel de semn?

— Culoarea diferită a ochilor. Ochiul drept al lui Mihailov era ceva mai închis la culoare decât cel stâng.

— Şi tu... Brusc interesat, colonelul păru gata să se ridice în picioare.

— Am trecut pe la clinică. Medicul care l-a examinat şi i-a făcut autopsia mi-a confirmat totul. Ochiul drept e mai închis la culoare decât stângul. Pe craniu are o urmă clară de rană, produsă de un obiect bont, care ar putea fi pat de armă. După spusele medicului, numai din întâmplare această lovitură nu fusese mortală.

Kruglov se lăsă pe spătarul fotoliului.

— Aşa ceva nu se poate truca, spuse el.

— Da... Trebuie, urmă Afonin cu glas uniform, să renunțăm la ideea că în locul lui Mihailov s-a sinucis sau a fost ucis altcineva. S-a împuşcat fără îndoială Mihailov, cel care a luptat în detaşamentul lui Nesterov. Şi încă un amănunt. Cu puțin înainte de sfârşitul războiului, a sosit în detaşamentul lui Dobronravov cu treburi şeful grupei de cercetări al lui Nesterov, Kucerenko. Acesta l-a întâlnit pe Mihailov, şi a stat multă vreme de vorbă cu el.

— De ce subliniezi acest fapt? întrebă Kruglov cu interes.

— Acest lucru dovedeşte o dată în plus că avem de a face cu unul şi acelaşi Mihailov.

Colonelul dădu din cap afirmativ. Gândul că Mihailov ar fi putut fi substituit înainte de apariția lui în detaşamentul lui Dobronravov îl încercase pesemne şi pe Afonin.

— Concluzia ta?

— Concluzia e sugerată de faptul că Mihailov a fost trimis în Germania împreună cu alți oameni sovietici. Acest lucru contrazice supoziția că el ar fi fost un important agent al Gestapoului. Cu atât mai mult cu cât nemții n-au considerat necesar să-i acorde nici minimum de asistență medicală, pansându-i măcar rana.

— Şi cu timpul cum stăm?

— Ca timp, totul concordă. Între ultima luptă a lui Mihailov în detaşamentul lui Nesterov şi atacul partizanilor lui Dobronravov asupra trenului s-au scurs aproape două zile. Cred că putem considera ca sigur faptul că nemții s-au apropiat de Mihailov pe furiş, pe la spate, amețindu-l printr-o

lovitură cu patul armei în cap. De ce nu l-au ucis rămâne o enigmă.

— Un act de mărinimie?

— Nu-i exclus, răspunse Afonin cu acelaşi glas uniform, ca şeful formației de represalii să fi apreciat eroismul lui Mihailov şi să-l fi cruțat.

— Poți crede aşa ceva?

Afonin nu răspunse.

— Ei bine, eu nu cred, spuse Kruglov. Până la urmă, adăugă el, tot nu mi-ai expus concluzia ta.

— Ce să mai vorbim! Căpitanul făcu un gest de descurajare. Am ajuns de unde am plecat.

— Bun. Acum ascultă-mă. Dar mai întâi spune-mi: nu te-a surprins faptul că Mihailov s-a împuşcat cu un revolver german?

— Drept să vă spun, nu. Partizanii foloseau adesea arme de captură. Mihailov a putut păstra "Walter"-ul ca amintire.

— Dar ar fi trebuit să aibă permis, pentru a păstra această armă?

— Fireşte.

— Aşa... Ia uită-te aici! Colonelul îi întinse lui Afonin răspunsul sosit din Sverdlovsk.

— Asta-i bună! spuse Afonin după ce parcurse hârtia.

Cei din Sverdlovsk arătau că cetățeanul Mihailov N. P. avea permis de portarmă pentru un "Browning belgian" de captură, care fusese descoperit la percheziție într-un sertar încuiat al biroului din odaia lui Mihailov.

— De ce-şi ia arma cu sine un om care vine la Moscova să-şi primească decorația? De ce acelaşi om are permis de portarmă pentru un revolver, dar posedă în realitate un altul? Şi acum citeşte asta. Colonelul scoase din mapă o a doua hârtie.

În concluziile serviciului tehnico-ştiințific al direcției se menționa că revolverul marca "Walter", numărul cutare, fusese produs de uzină cu cel mult două luni în urmă. Glonțul extras din craniul lui Mihailov provenea din acest revolver. Pe patul armei se păstraseră amprentele a doi oameni: Mihailov şi încă cineva. Erau anexate fotografiile amprentelor.

— Amprentele tale nu s-au găsit, spuse Kruglov.

— Am ținut revolverul de țeavă.

— Corect! Ei bine, ce părere ai?

Afonin tăcu atât de îndelung încât colonelul începu să dea semne de nerăbdare. În sfârşit, căpitanul prinse a vorbi încet, liniştit, de parcă ar fi reflectat cu voce tare.

— De ce nu l-au ucis nemții pe Mihailov? De ce nu l-au trimis într-un lagăr de prizonieri militari, ci la muncă forțată în Germania? Laolaltă cu civilii? Pentru că era partizan şi nu soldat? Dar partizanii erau de regulă ucişi. Prima oară l-au lăsat, de asemeni, în viață. E limpede că ceva nu-i în regulă! Şi nu prea întrezăresc soluția. Dacă ultima luptă a lui Mihailov în detaşamentul lui Nesterov nu a fost o înscenare, ci o luptă adevărată, atunci s-ar putea presupune că, amețindu-l cu patul puştii, l-au considerat ucis. Şi deci n-a fost vorba de nici un fel de mărinimie din partea nemților. Apoi Mihailov şi-a revenit şi a pornit în căutarea detaşamentului. Rătăcind prin pădure a putut fi prins de polițai. Aşa s-ar putea explica prezența lui în tren. E drept, toate acestea par cam trase de păr, dar sunt posibile. Rana de la cap o putea explica destul de verosimil, nu e o rană tipică primită în luptă. Cei ce l-au prins ar fi

putut crede că era civil. Mai rămân două enigme, strâns legate între ele: căutarea morții şi strania lui amnezie. Şi orice ați spune, Dmitri Ivanovici, gândul mi se întoarce fără voie la ultimele clipe ale lui Mihailov. De ce să i se fi rupt vârful creionului în dreptul numelui lui Ivanov? Şi de ce a aruncat creionul acela? Nu cred că e o întâmplare! Dar Ivanov nu-l cunoaşte pe Mihailov. Mihailov şi Ivanov nu s-au întâlnit în spatele frontului. O contradicție de nerezolvat!

— Între altele, spuse Kruglov, urmele celui de-al şaselea om din odaia de hotel nu corespund piciorului lui Ivanov.

Afonin ridică spre el o privire uimită şi Kruglov zâmbi.

— Nu prea am încredere în intuiția ta, dragul meu Oleg Grigorievici, spuse el, dar nici n-o pot ignora. Încălțările lui Ivanov sunt cu două numere mai mari decât cele ale necunoscutului de la hotel. Continuă!

— Să trecem la revolver. De unde să fi avut Mihailov un "Walter" şi încă unul atât de nou? În zona sovietică de ocupație nu lucrează uzine de armament. Revolverul e fabricat în vest. Cum a ajuns în mâna lui Mihailov? Aici intră în scenă urmele celui de-al şaselea. *Cineva* i-a transmis lui Mihailov revolverul aici, la Moscova. Ne trebuie o listă a tuturor celor ce locuiau în hotel ieri seară...

— E întocmită, spuse colonelul. Trebuie să ne parvină dintr-o clipă în alta.

— Însă chiar având această listă, urmă Afonin, e foarte greu, dacă nu imposibil, să identificăm persoana în cauză. Nu avem nici un fel de indicii. La hotel nu se iau amprente. Rămâne să continuăm ancheta pornind de la întrebarea: de ce i-a fost transmis lui Mihailov "Walter"-ul? În ce scop? Când? Acest lucru este deosebit de important. Dimineața, seara? Ştim că Mihailov s-a împuşcat cu acest revolver. Deci s-ar putea presupune că pistolul i-a fost înmânat dimineața. Seara nu se gândea la sinucidere, o dovedeşte convorbirea telefonică cu Lozovoi. Afonin ridică pe neaşteptate capul. N-ar putea serviciul nostru tehnic să stabilească exact...

— A putut şi a stabilit. Kruglov luă în mână concluziile expertizei. N-ai citit totul. Aici scrie că amprentele au *aceeaşi* vechime.

— Dar atunci e clar! Mihailov a ținut revolverul în mână ieri dimineață. Dacă urmele au aceeaşi vechime, înseamnă că şi celălalt l-a manevrat în aceeaşi dimineață. Cineva a pătruns în odaia lui Mihailov înainte de opt şi douăzeci, dându-i revolverul. Ce au discutat cei doi nu ştim. Apoi Mihailov a încuiat uşa în urma străinului, s-a întors la masă, a ars o hârtie şi s-a împuşcat. Aşa cum am spus, ne-am întors de unde am plecat.

— Nu-i chiar aşa. A apărut necunoscutul, care mai înainte nu exista.

— Ce folos?

— Mai ştii? E un caz atât de încurcat şi de obscur încât orice detaliu ne poate scoate la lumină. Chiar înainte de sosirea ta mi-am amintit de un document ce mi-a trecut pe dinaintea ochilor şi m-a încercat un gând straniu. Nu cumva există vreo legătură? Colonelul tăcu o vreme. Uite ce-i, spuse apoi hotărât, mai treci o dată pe la Ivanov al tău.

— Pentru ce?

— Întreabă-l dacă n-a cunoscut cumva în spatele frontului un individ cu numele de Mironov. Şi, dacă l-a cunoscut, să-ți povestească totul în amănunt. Asta-i.

— Cine-i Mironov?

— Un tip. Nu te supăra, Oleg Grigorievici, dar nu vreau să te încurc. E şi aşa un talmeş-balmeş destul de mare în acest caz. Iar ideea asta a mea e extrem de îndoielnică. Dar, din moment ce există, trebuie verificată. N-avem voie să ignorăm nici cea mai mică şansă.

Afonin ştia că n-avea sens să insiste. Se ridică.

— Permiteți-mi să mă retrag.

— Du-te. Şi întoarce-te cât mai repede. E timpul să terminăm cu cazul Mihailov!

Afonin abia ieşise, când în uşă răsună o ciocănitură înceată. În prag stătea locotenentul Belikov.

— Permiteți-mi să raportez.

— Intră. Ce repede te-ai întors!

Locotenentul aşeză pe masă un dosar voluminos.

— Aici sunt enumerați toți cei care au plecat ieri sau azi dimineață? întrebă Kruglov.

— Din cei aflați în hotel ieri dimineață a plecat unul singur. Numele lui e însemnat cu creion roşu.

— Aşa va să zică!

Colonelul parcurse cu atenție lista aceea lungă.

"Oare când a reuşit Belikov să o întocmească? se gândi el. Asta da operativitate!"

— Ei, cum e? nu se putu abține tânărul locotenent, văzând că Kruglov ajunsese la ultimul nume.

Colonelul ridică spre locotenent o privire rece.

— Poți pleca! spuse el tăios.

Această bruschețe se explica prin faptul că de pe lista aceea lipsea numele pe care Kruglov se aştepta, ba mai mult, era sigur că o să-l găsească.

Numele acela lipsea.

"De fapt, era de aşteptat", se gândi colonelul, ridicând receptorul telefonului. Cu cealaltă mână extrase pagina pe care locotenentul Belikov însemnase cu roşu numele locatarului plecat cu o seară în urmă din hotel.

— Fă-mi legătura cu procuratura U.R.S.S., îi ordonă el secretarului, şi trimite-l la mine pe maiorul Dementiev.

Numele care-i atrăsese atenția lui Kruglov era străin, dar nu-i spunea nimic.

CAPITOLUL AL PATRULEA

1

Ivanov nu era acasă. Afonin fu nevoit să se întoarcă la direcție şi să aştepte până seara târziu. La ordinul lui Kruglov, se stabili curând că Ivanov îl căutase prin biroul de informații pe Nesterov şi plecase la el. Tot acolo se aflau Lozovoi şi Dobronravov.

În ajunul primirii decorațiilor, era un lucru cât se poate de firesc. Foştii partizani au întotdeauna ce să-şi spună, ce să-şi amintească.

— Numai bine, spuse Afonin. Lozovoi o să le expună versiunea lui.

— Şi ce e bine în asta? îl contrazise colonelul, oftând. Cu Ivanov trebuie să stăm de vorbă astăzi.

— Se întoarce el până la urmă acasă.

— De întors, se întoarce! Dar oare o să putem vorbi cu el?

— Ce tot spuneți, Dmitri Ivanovici!

— Crezi că nu se poate întâmpla?

— Ivanov mi-a lăsat impresia unui...

— Abstinent?

— În orice caz, a unui om cu simțul măsurii.

— O să vedem! spuse Kruglov nemulțumit.

A doua zi trebuia exclusă din calcul. Cei decorați urmau să stea mult timp la Kremlin, iar apoi, mai mult ca sigur, o să se ducă la acelaşi Nesterov sau la vreun altul din cei unsprezece. Temerile lui Kruglov, care azi i se păreau lui Afonin nejustificate, mâine şi-ar fi putut găsi uşor confirmarea. Iar despre rezultatele anchetei trebuia raportat cât mai repede.

Afonin înțelegea neliniştea lui Kruglov.

Din jumătate în jumătate de oră căpitanul telefona la casa unde era găzduit Ivanov, dar fostul comisar nu se întorsese. Abia la unsprezece şi jumătate Afonin îi auzi în sfârşit glasul.

— N-am putea amâna pe mâine seară? întrebă Ivanov când Afonin îi solicită o nouă întâlnire.

— Mai bine astăzi. E imperios necesar.

— Ei, atunci ce mai! Poftiți!

Ivanov era treaz ca lumina zilei. Îşi primi oaspetele cu aceeaşi bunăvoință, fără a-şi exprima nemulțumirea față de o vizită atât de târzie.

— Pe unde mi-ați umblat toată seara, Andrei Demianovici? îl întrebă glumeț Afonin.

Nu voia să dea de înțeles că era informat. Nu oricui îi face plăcere să fie căutat prin metodele miliției judiciare.

— Am fost la un camarad, răspunse Ivanov sec.

Aşternutul era desfăcut, ardea şi veioza de la căpătâi. Ivanov nu socotea necesar să ascundă musafirului său nocturn faptul că se pregătea de culcare.

Dealtfel îi ceru numaidecât lui Afonin permisiunea de a sta culcat.

— Inima mea se cam ține de şotii, spuse el. Emoția, sigur, dar şi anii...

— Vă rog, nu vă jenați, îl rugă Afonin. N-am să vă rețin prea mult.

— După cum vedeți, nici nu mă jenez.

Se dezbrăcă încet şi se lungi pe canapea, punându-şi mâinile sub cap. Toate aceste mişcări fură însoțite de gâfâituri "bătrâneşti".

Afonin ştia că Ivanov are vreo cincizeci de ani. Deci bătrânețea nu era chiar atât de aproape. Dealtfel, cu o zi înainte, era voios şi arăta cu totul altfel. De unde până unde această "ramoleală"? De ce adusese vorba despre vârstă?

Poate că fostul comisar face dinadins pe bătrânul, vrând să sublinieze inoportunitatea vizitei lui, dar căpitanul renunță la această idee. Nimic nu l-ar fi putut împiedica pe Ivanov să-l refuze pur şi simplu, amânând-o, bunăoară, pentru a doua zi dimineața.

În afară de asta, Afonin cunoştea oamenii şi era sigur că Ivanov nu se prefăcea. Era limpede că ceva îl tulburase adânc sau îl indispusese. De fapt, el însuşi spusese că era emoționat. Din ce cauză însă? Nu era prima oară când

primea decorații. Aşadar, exista o altă cauză şi ea era mai mult ca sigur legată de vizita la Nesterov.

Era jenant să întrebi, dar foarte util de ştiut.

Din fericire, în vreme ce căpitanul stătea pe gânduri, Ivanov aduse el însuşi vorba despre faptele în cauză.

— Am fost la un camarad, repetă el. Azi l-am văzut întâia oară. Şi mai erau doi acolo, pe care, de asemeni, nu i-am mai întâlnit. Îl cheamă Nesterov. Poate că vă amintiți, era în acelaşi decret cu Mihailov al dumneavoastră. De fapt am vorbit şi despre el. Aflaseră despre sinucidere, dar nici unul nu putea pricepe ce ar fi putut să-l împingă la un astfel de gest. ("Aşadar, se gândi Afonin. n-au putut să-şi țină gura, iar Lozovoi, dimpotrivă, n-a spus ceea ce trebuia să spună. Păcat!") Am vorbit despre multe. O discuție între oameni aproape străini... Aproape, se explică el, pentru că noi, toți partizanii, suntem de fapt o familie. M-a cam indispus Nesterov. Mi-a trezit fără voia lui, desigur, amintiri nespus de dureroase. Parcă am îmbătrânit dintr-odată... Dar cum i-aş fi putut refuza?

Afonin încuviință din cap. Era încredințat că înțelesese corect ceea ce nu fusese spus în încâlcitul discurs al lui Ivanov.

— Desigur!

— Cum adică "desigur"? întrebă fostul partizan pe un ton ironic.

— Desigur, n-aveați cum să-i refuzați, riscă Afonin.

— Ce să refuz?

"Naiba să te ia!" gândi căpitanul.

— Să le povestiți despre amintirile acelea apăsătoare din trecut.

Pentru o clipă în ochii lui Ivanov se citi uimirea. Apoi izbucni în râs.

— Am şi uitat că sunteți anchetator, spuse el.

Pe neaşteptate lui Afonin îi veni o idee nouă. Faimoasa lui intuiție prinsese iarăşi glas. Şi căpitanul nu şovăi. În caz de eşec o s-o întoarcă el cumva găsind o explicație plauzibilă. De fapt, riscul era minim. Ivanov nu ştia ce-l adusese pe Afonin la el. Iar de adus vorba pe făgaşul necesar — asta o putea face în orice moment.

— Chiar despre trecutul dumneavoastră aş vrea să vorbim, spuse el. Chiar despre întâmplarea pe care ați relatat-o la Nesterov. Cum i se întâmplase deseori, Afonin se lăsase dus de inspirație. A doua oară e mai uşor. Povestiți-mi şi mie.

— Cum, ştiți?...

— Din păcate, nu totul. Pentru noi e foarte important să aflăm cât mai multe amănunte.

Ivanov se ridică brusc în capul oaselor.

— Aceasta poate să însemne un singur lucru, spuse el tulburat. L-ați prins pe netrebnic! Aşa-i? Şi eu care credeam că ați venit pentru Mihailov.

— Ce să mai vorbim despre Mihailov? Afonin se lăsa în continuare în voia valului. Într-adevăr, nu venise pentru Mihailov, ci pentru Mironov. Doar mi-ați spus că nu l-ați întâlnit niciodată. Noi lucrăm la mai multe cazuri deodată.

— Cazul meu nu e de competența dumneavoastră, priveşte mai degrabă Securitatea.

O clipă Afonin fu derutat. Încă puțin şi inteligentul comisar îl va demasca.

— Pe "netrebnicul", cum îi ziceți dumneavoastră, l-am prins noi...

— E clar! Dealtfel poate fi socotit foarte bine un infractor de drept comun

şi nu politic.

— Cu atât mai mult.

— Să ştiţi că mi-aţi făcut o mare bucurie, Oleg Grigorievici! Vă sunt recunoscător că aţi venit. Mulţi trădători am văzut în timpul războiului, şi multora le-am plătit după merit eu însumi. Dar pe ăsta n-am putut să-l uit niciodată. Sunt gata să povestesc totul.

— Vă ascult!

Afonin oftă uşurat. Îi mersese!

Ivanov închise ochii.

— Bine aţi spus, începu el, a doua oară e mult mai uşor de povestit. O să auziţi o relatare mult mai amănunţită decât camarazii de la Nesterov. Ei bine...

Vorbi rar, cu voce joasă, câteodată atât de încet, încât Afonin fu nevoit să-şi încordeze auzul, ca să nu piardă vreun cuvânt. Şi cu cât avansa povestirea, cu atât mai încredinţat era căpitanul de marea ei importanţă, cu atât mai formidabilă i se părea propria lui intuiţie, care-i şoptise să-l asculte pe Ivanov înainte de a-i expune scopul vizitei sale. Cu mult înainte ca fostul partizan să-şi încheie povestirea, căpitanul înţelese că era tocmai ceea ce le lipsea colonelului Kruglov şi lui însuşi pentru a dezlega enigma Mihailov.

Căpitanul îşi dădea seama că împrejurarea de care el se folosise intuitiv, ar fi ieşit oricum la iveală, de îndată ce ar fi pronunţat numele "Mironov". Acest lucru nu schimba însă esenţa celor întâmplate.

— Totul s-a petrecut pe la mijlocul lui patruzeci şi trei, spuse Ivanov, mai exact, la începutul lui iunie. Într-una din lupte am fost rănit şi, fără cunoştinţă, am fost luat prizonier. Trebuie să vă spun că, în detaşamentul nostru, întreg corpul de comandă purta uniforme militare, dar fără însemnele de grad. Asta deoarece trei sferturi dintre comandanţi nu aveau grade militare, iar ceilalţi hotărâseră să nu-şi poarte tresele şi steluţele ca să nu se deosebească de camarazii lor. Ţineam unul la altul şi ne respectam. Eu purtam, ca toţi comisarii, un bluzon cu steluţe pe mâneci. Carnetul de partid, e drept, nu-l aveam la mine. Îl predasem secretarului biroului de partid, care fiind rănit nu participa la luptă. Aşa făceam întotdeauna: carnetul de partid nu trebuia să ajungă în mâinile fasciştilor, dar şi steluţele de pe mânecă erau de ajuns. Pe comisari, fasciştii nu-i cruţau aproape niciodată, îi ucideau pe loc. Mi-am venit în fire în temniţele gestapoului. Spre marea mea uimire am descoperit că rana îmi era pansată cu îngrijire. Mi-am dat seama numaidecât că nu o făcuseră din caritate: le eram necesar pentru interogatoriu. Gândul la ce mă aştepta — nu vă ascund acest lucru — era departe de a mă bucura. Ştiam că gestapoviştii nu vor afla nimic de la mine, metodele lor îmi erau însă bine cunoscute. Nu s-au atins de mine ziua întreagă, ba mi-au adus chiar mâncare şi apă. Scopul lor era limpede: de dragul informaţiilor preţioase, pe care scontau să le obţină, îmi ofereau posibilitatea să-mi revin, să mai prind puteri. Au venit după mine spre seară. N-am să vă povestesc torturile pe care le-am îndurat, n-are rost şi nici n-aş putea să vi le povestesc. Aţi băgat de seamă, pesemne, că sunt cărunt; n-am fost până la prizonierat. Cei din neamul meu încărunţesc târziu.

Cum n-au obţinut nimic de la mine — eram pe atunci un bărbat voinic — gestapoviştii m-au azvârlit în celula condamnaţilor la moarte. Un subsol aidoma celui în care mă ţinuseră înainte de interogatoriu. M-au azvârlit la propriu, şi încă astfel, încât ceilalţi condamnaţi m-au adus cu greu în simţiri.

Eram convins că-mi petrec ultima noapte. Interogatoriul durase aproape douăzeci şi patru de ore. Nici până azi nu pot pricepe cum de am rămas în viață. Pesemne, nu mi-a fost sortit să mor în ziua aceea. Spre dimineață ne-au scos în curte, ne-au urcat în maşină şi ne-au dus la locul unde urma să fim împuşcați. De ce împuşcați şi nu spânzurați? Oricât ar părea de straniu, această întrebare nu mi-a dat pace tot drumul până la locul execuției. Răspunsul era la îndemână — nu voiau să piardă vremea. Pe atunci însă nu m-a dus gândul la o explicație atât de simplă. Eram foarte slăbit şi, în răstimpuri, îmi pierdeam cunoştința. Îmi aduc aminte că zăceam pe jos, cu capul sprijinit pe genunchii unei femei care vorbea tot timpul, probabil cu mine. Eu însă nu pricepeam nici o vorbă. Din maşină am fost scos de ceilalți condamnați şi dintr-o dată mi-au revenit puterile. Puteam umbla singur. Ne-au înşirat pe marginea unui şanț. În mintea mea domnea o limpezime uimitoare, îmi dădeam seama exact de tot ce se întâmpla. Primprejur nu era nici un soldat german. Numai ofițeri şi un individ îmbrăcat pe jumătate militar, pe jumătate civil. Bluzonul pe care-l purta era de-al nostru, nu nemțesc. În mână ținea un automat german. Lângă mine cineva a spus: "Ia te uită, ce onoare ni se face!" Şi a început să râdă. Da, întocmai! Sunt oameni capabili să râdă într-un moment ca ăsta. Am crezut că omul acela numea în batjocură "onoare" faptul că urma să fim executați de ofițeri şi nu de soldați. Dar ei n-aveau arme. Avea numai individul în bluzon rusesc. "Pesemne, ăsta ni-i călăul", spuse aceeaşi voce. "E rus", adăugă altul. Fără voie l-am examinat mai atent pe călău şi l-am recunoscut. Nu putea fi nici o greşeală la mijloc, l-am văzut bine. Timp de doi ani, acest om, locotenent în Armata Roşie, luptase în detaşamentul nostru, unde nimerise după ieşirea din încercuire. Cel puțin aşa ne spusese. Cu o lună înainte dispăruse fără urmă. Acum se învârtea printre gestapovişti, pregătindu-se să ne împuşte. Şi până când am auzit răpăitul automatului, m-a stăpânit un singur gând — că n-am nici o posibilitate de a-i preveni pe ai noştri, şi că trădătorul o să rămână nepedepsit. S-a întâmplat însă altfel. Vă povestesc acum dumneavoastră şi voi repeta ce spun în fața tribunalului militar, dacă voi fi chemat ca martor al acuzării, ceea ce nădăjduiesc din inimă. Parcă îi văd şi acum ochii arzând de ură nemărginită, chipul schimonosit şi convulsiile automatului aceluia din mâna lui... Toate acestea mi s-au întipărit în memorie pentru totdeauna... Iată-l, îl pot vedea, numai să închid ochii... Vreau să vă spun că aş executa chiar eu, cu plăcere, sentința tribunalului. Cu toate că ticălosul acela mi-a salvat, de fapt, viața.

Afonin îl aprobă din cap. Totul era limpede, nu avea întrebări.

— Dealtfel, urmă Ivanov, m-a salvat nu numai el, ci un complex de împrejurări cu totul de neînțeles. În misiuni de recunoaştere am văzut de multe ori execuții prin împuşcare şi spânzurătoare. Mi s-au povestit de asemeni multe, dar nu cunosc un caz asemănător. De ce n-a fost prezent nici un soldat în afară de şoferii celor două automobile, aflate la mare distanță? Vreo cinci ofițeri şi atât. Or, noi, condamnații, eram cincisprezece pe puțin. De ce sentința a fost executată de un singur om şi încă de unul care nu era neamț? Şi apoi, după rafala automatului, când am căzut în şanț, de ce nu s-au apropiat nemții să vadă dacă eram cu toții morți şi să-i lichideze pe cei rămaşi în viață? De obicei aşa procedau. Iar acum s-au urcat fuga în maşini şi au plecat. Ştiu foarte bine acest lucru pentru că gloanțele nu m-au atins şi nu

mi-am pierdut cunoştinţa. M-am lăsat să cad în şanţ din instinct. Până la urmă... Ivanov se ridică puţin şi glasul îi tremură. Toţi, mă înţelegeţi, absolut toţi am rămas în viaţă!

Afonin tăcea. Nu se aşteptase la un asemenea final.

— Toţi s-au lăsat să cadă ca şi mine, din instinct. Nici unul n-a rămas în picioare, cu toate că gloanţele trecuseră pe alături.

— Cum se poate explica asta?

— Nu-mi pot explica.

— Şi mai departe?

— Mai departe, ce să fie! Ştiam cam pe unde ar fi trebuit să se găsească detaşamentul. Trăseseră în noi la o margine de pădure. Ne-a mai rămas numai să ne afundăm în ea.

— Uimitoare întâmplare!

— Mai mult decât uimitoare.

— V-aţi întipărit bine în minte chipul acelui om?

— Al ticălosului care a tras în noi?

— De ce "ticălos"? întrebă Afonin. Şi-a riscat viaţa trăgând în aer.

Ivanov clătină din cap.

— De-ar fi fost aşa, spuse el. Nu, sunt încredinţat că trăgea în noi şi a greşit împotriva voinţei lui. E suficient să-mi amintesc expresia chipului lui.

Căpitanul nu se mai îndoia defel că ascultase povestea lui Mihailov. Tocmai în asta consta versiunea colonelului Kruglov: că Mihailov era un pseudonim. Numele lui adevărat era Mironov. Ivanov însă nu pronunţase numele "ticălosului"...

— Mironov a luptat în detaşamentul dumneavoastră, spuse pe un ton cât se poate de firesc. Cum s-a purtat?

În sinea sa, Afonin aştepta răspunsul cu încordare.

— Normal, ca şi ceilalţi, răspunse Ivanov şi căpitanul oftă uşurat. Totul era în ordine. A refuzat orice funcţie de conducere, pentru că nu era combatant, ci locotenent din corpul tehnic. Nu se remarca prin nimic, dar nici nu prea aveai ce să-i reproşezi. În orice caz, nu stârnea nici un fel de suspiciuni.

— În ce împrejurări a dispărut? Aţi spus că a dispărut fără urmă.

— Nu s-a mai întors dintr-o luptă. Astfel de cazuri erau frecvente. Nu ştiam — murise omul sau căzuse în mâinile nemţilor. Aceştia erau trecuţi la rubrica "dispăruţi fără urmă". Foarte rar, dar se întâmpla totuşi ca nemţii să nu-i execute pe partizanii ce le cădeau în mână, ci să-i trimită în lagăr. În astfel de cazuri omul putea rămâne în viaţă.

— Cum vă explicaţi că, după ce a luptat doi ani, fără a se compromite în vreun fel, acest om a tras "cu o ură nemărginită" cum spuneaţi dumneavoastră, în ai săi?

— Nu dezleg ghicitori. Întrebaţi-l pe el.

Ivanov închise din nou ochii. Era vădit că obosise. Afonin simţi că era timpul să încheie discuţia. Se făcuse târziu.

— Nu mai aveţi nimic de adăugat, Andrei Demianovici?

— Ce să mai adaug? Iertaţi-mi relatarea poate prea concisă, dar îmi vine greu să-mi reamintesc întâmplarea asta.

— Vă mulţumesc pentru ajutor!

Afonin se ridică.

— O să mă mai chemați? întrebă Ivanov.

— Noi — puțin probabil. Tribunalul însă o să vă citeze cu siguranță. Sau procuratura. Nu, nu mă conduceți! Pot să încui uşa şi singur. Am băgat de seamă că aveți o broască yale. Noapte bună! Şi încă o dată mulțumesc.

— N-aveți pentru ce!

În timp ce cobora scara, Afonin auzi cum Ivanov încuia totuşi uşa cu cheia.

Şoferul dormea, rezemat de uşa maşinii. Strada era pustie.

Afonin ordonă să fie dus la direcție. Privirea mirată a şoferului îl readuse la realitate. Era trecut de două noaptea.

— Acasă! se corectă el.

Nervii îi erau încordați. Uitase că faptele îi dăduseră dreptate şi cheia enigmei Mihailov o furnizase chiar Ivanov. N-avea timp de asemenea mărunțişuri.

Episodul acela al execuției părea să lămurească multe din semnele de întrebare legate de comportamentul lui Mironov în detaşamentele lui Nesterov şi Dobronravov. Mironov nu putea recunoaşte o astfel de crimă. Remuşcările, poate şi deznădejdea îl determinaseră să-şi caute moartea în luptă.

Mironov ştia că pentru fapta lui nu există iertare. Toate elementele concordau şi păreau destul de verosimile.

Sinuciderea avea acum o explicație plauzibilă. Mironov n-avusese cum să nu-l recunoască pe Ivanov, comisarul pe care-l împuşcase cu propria lui mână. Şi e lesne de imaginat impresia pe care o produsese asupra lui numele lui Ivanov citat în decretul Sovietului Suprem şi perspectiva întâlnirii cu cel "executat".

Toate păreau a fi la locul lor.

Dar... numai atât.

Totul era logic, însă numai în cazul în care Ivanov avea dreptate şi Mironov-Mihailov nu ştia că trăsese o rafală în vânt fără să ucidă pe nimeni, adică nu greşise cu bună ştiință.

În acest caz totul era clar. Numai în acest caz!

Dar se poate admite ca un ostaş experimentat să dea greş de la o distanță atât de mică, să nu atingă nici măcar un om?

Cu totul imposibil!

Dacă toate acestea erau efectul unei intenții şi numai întâmplător nu atrăseseră după sine executarea lui Mironov, atunci toate actele, întreg comportamentul lui în detaşamentele lui Nesterov şi Dobronravov deveneau şi mai de neînțeles.

Rămânea prezența în odaia de hotel în care stătea Mihailov, înaintea sinuciderii acestuia, a unui om care-i transmisese "Walter"-ul. Cine şi de ce îi dăduse acel pistol?

Rămânea, de asemeni, absolut inexplicabilă din punct de vedere psihologic venirea lui Mironov-Mihailov la Moscova pentru decorare. Căci nu se putea considera demn de distincția aceea şi, cu siguranță, nici nu se considerase...

Căpitanul presimțea că-l aşteaptă o noapte agitată, fără somn.

2

Într-adevăr, nici nu se culcă. Restul nopții şi-l petrecu umblînd prin cameră în nădejdea că va izbuti să lege într-un fel capetele tuturor firelor, ajungând la o concluzie în "cazul Mihailov".

Cele povestite de Ivanov nu numai că nu făceau lumină, cum i se păruse în prima clipă, ci dimpotrivă, îl complicau şi mai mult. Contradicțiile ieşeau şi mai mult în relief şi nu se întrezărea nici o explicație valabilă.

Căpitanul simțea că îi lipseşte punctul de sprijin, veriga aceea capabilă să întregească lanțul întâmplărilor, desluşindu-le.

O avea oare colonelul Kruglov?...

Afonin ajunse la direcție atât de devreme, încât fu nevoit să aştepte mai mult de un ceas.

Kruglov îl ascultă fără să-l întrerupă, fără întrebări sau observații. Când Afonin îşi încheie raportul, colonelul tăcu o vreme, adâncit în gânduri.

— Maiorul Dementiev nu s-a întors încă, spuse el pe neaşteptate, şi n-avem nici un fel de veşti de la el. Kruglov îşi scoase ochelarii şi enunță din nou, ştergându-şi minuțios lentilele. S-ar părea că ne apropiem de deznodământ şi acest deznodământ depinde de rezultatele lui Dementiev. Colonelul îşi ridică privirea spre căpitan. Încă n-ai ghicit?

— Ce?

— Totul!

— Încă nu.

— E drept, pentru întâia oară suntem confruntați cu un astfel de caz. Şi dacă nu mi-ar fi trecut prin mâini documentul de care ți-am vorbit ieri, nici eu nu cred că aş fi ghicit. Uite ce e! vreau ca tu să rezolvi singur problema! Îți stă în puteri. Aşadar, să admitem că ți s-a încredințat o misiune importantă în spatele frontului. Să admitem că ai reuşit să câştigi încrederea nemților. Informațiile tale sunt extrem de importante şi salvează viața multor oameni sovietici. Într-un cuvânt, eşti foarte util şi de neînlocuit pentru comandamentul armatei noastre. Şi iată că vine un moment când nu ai altă ieşire, decât să tragi în oamenii noştri. Altfel ai fi demascat şi executat ca spion. Înțelegi situația, Oleg Grigorievici?

— Înțeleg.

— Tu cum ai fi procedat?

— Aş fi refuzat să trag în compatrioții mei!

— Dând de râpă misiunea ce ți s-a încredințat?

— Da! Afonin asculta întrebările colonelului cu mirare. S-ar fi putut înțelege că el, Kruglov, ar fi procedat altfel.

— Cu toate că, urmă colonelul, sacrificiul tău nu ar fi schimbat în realitate nimic şi condamnații tot ar fi fost împuşcați, dar împreună cu tine? Iar căderea ta ar fi costat viața unui număr mai mare de oameni de-ai noştri?

— Da, cu toate acestea! Nu poți trăi cu mâinile pline de sângele camarazilor tăi. Oricum n-aş mai fi fost util ca spion. Dar, se întrerupse Afonin, eu aş fi procedat altfel. Cu totul altfel. Aş fi îndreptat arma împotriva călăilor, având grijă să iau cu mine pe lumea cealaltă cât mai mulți.

— Alt răspuns nici nu există, pronunță colonelul pe gânduri. Cunoaştem destule cazuri când agenți de ai noştri s-au lăsat demascați, dar n-au putut să se ridice împotriva conştiinței lor de oameni sovietici. Ei bine, de ce nu au putut?

— Ați răspuns deja la această întrebare, Dmitri Ivanovici. Conştiința omului sovietic.

— Întocmai. Au fost însă şi altfel de oameni, în stare de orice pentru...

— Pentru a-şi salva viața.

— Ce fel de oameni erau aceştia?

— Nişte lichele!

— Altfel spus, nişte laşi. De acord?

— Desigur! răspunse Afonin, fără a-şi da seama unde bate colonelul. Totul era limpede, lămuriseră deja toate astea.

— Eşti mirat? întrebă Kruglov. Ți se pare o discuție inutilă? Ei bine, află că lucrurile s-au complicat şi mai mult. Chiar eu, care ştiu ceea ce tu ignori deocamdată, am dubii. Vreau să mi le risipesc cu ajutorul tău. Aşa că nu te mai mira, ci răspunde-mi. Aşadar, aceşti oameni sunt laşi. Dar conştiință au, ce crezi?

— Frica lor de moarte e mai puternică decât conştiința.

— Just. Conştiința există însă întotdeauna. Într-o măsură mai mare sau mai mică, dar există. Şi deznodământul luptei dintre frică şi conştiință depinde de principiile de viață adânc înrădăcinate în om, de caracterul şi educația lui, care nu pot fi schimbate peste noapte. Şi dacă omul izbuteşte să-şi învingă frica o dată, atunci va izbuti şi a doua, şi a treia oară. De acord?

Abia acum înțelese Afonin sensul discuției. Şi cu toate că era întru totul de acord cu Kruglov, se consideră obligat să-l contrazică, ținând minte ce-i ceruse interlocutorul său.

— Greu de spus. Se cunosc atâtea cazuri, când oameni care dăduseră dovadă de laşitate în prima luptă au devenit ulterior luptători curajoşi, şi eu ştiu dintr-ăştia.

— Asta-i altceva. În cazul pe care-l discutăm, problema care se pune e următoarea. Poate oare un om care a consimțit din frică la o mare mârşăvie, să-şi caute apoi moartea? Şi asta nu sub imperiul unui impuls de moment, sub tortura mustrărilor de conştiință, ci sistematic, luni de-a rândul. Vorbeai de oameni care şi-au învins frica de moarte. Asta însă nu-i acelaşi lucru cu a-ți căuta moartea. Diferența e ca de la cer la pământ. Nu întâmplător spunea Suvorov că nu există om căruia să nu-i fie frică pe front. Instinctul de conservare e dat de natură şi numai un factor extrem de puternic îl poate anihila în întregime, îngăduindu-ți să încetezi a i te supune. Laşii caută întotdeauna justificări ale laşității, căutând cu voie sau fără voie să-şi micşoreze vina în proprii lor ochi. Cele săvârşite de ei, indiferent despre ce ar fi vorba, nu pot deveni un impuls atât de puternic încât să le anuleze instinctul de conservare. La cei curajoşi acest lucru e posibil. La cei cu adevărat curajoşi. La cei nerobiți spaimei pentru propria viață, o spaimă care eclipsează conştiința.

— Afurisită contradicție! spuse Afonin, dându-şi seama că era vorba de fapt despre Mironov.

Iarăşi se punea pe tapet problema comportamentului lui "Mihailov", problemă ce lui i se părea insolubilă. Dar colonelul cunoştea, pare-se, răspunsul. Când îi va spune oare totul, fără rezerve?

— O temă interesantă pentru o discuție între psihologi, zise Afonin, numai ca să spună ceva.

— Absolut de acord. Kruglov îşi şterse din nou ochelarii şi-i puse la loc.

Chipul lui era posomorât. Să lăsăm generalităţile şi să trecem direct la Mironov. Patru lucruri mi se par deosebit de importante în relatarea lui Ivanov. Am să ţi le enumăr numaidecât, iar tu urmăreşte-mă cu atenţie. În primul rând: la execuţie au asistat cinci, numai cinci ofiţeri germani şi nici un soldat. Un caz cu totul ieşit din comun. N-am mai auzit aşa ceva. Cum se poate explica o asemenea împrejurare? Din ceea ce mi-ai spus, e limpede că nici tu, nici Ivanov nu puteţi furniza o explicaţie plauzibilă.

— Dar dumneavoastră? izbucni Afonin.

— Nu mă întrerupe, aşteaptă! Întrebările ai să mi le pui la urmă. În al doilea rând: după execuţie nici un ofiţer nu s-a apropiat să verifice dacă osândiţii erau într-adevăr morţi. Căci Mironov ar fi putut trage în aer, iar condamnaţii se puteau preface că se prăbuşesc în şanţ. Ştim că, de fapt, aşa s-a şi întâmplat. Mironov ar fi putut să le comunice acest şiretlic, să le dea de înţeles că o să tragă pe alături. Fie şi atunci când a ridicat automatul. În acel moment se afla, desigur, în faţa ofiţerilor germani, care nu-i puteau vedea chipul. De sugerat, poţi sugera aşa ceva şi fără cuvinte, prin mimică. De ce nici un ofiţer nu s-a gândit la o asemenea posibilitate? La toate astea se mai adaugă ceea ce spuneai tu. Mironov s-ar fi putut întoarce, trăgând în cei cinci ofiţeri. Acest lucru ar fi fost nu numai firesc, ci şi mult mai simplu, dacă el intenţiona să tragă în aer şi să-i salveze pe condamnaţi. Ofiţerii nu puteau fi siguri că aşa ceva nu se va întâmpla. Mironov era rus. Stranie comportare pentru nişte gestapovişti, nu-i aşa?

De această dată, Kruglov aştepta pesemne răspuns şi Afonin spuse:

— Mironov n-a îndrăznit. Credea, desigur, că nemţii or să verifice.

— Dar a tras pe alături!

— Acest lucru s-a întâmplat împotriva voinţei lui. În acest punct sunt de acord cu Ivanov.

— În al treilea rând: expresia lui Mironov, care s-a întipărit în memoria lui Ivanov. Cum a spus? Un chip schimonosit de ură?

— Da.

— De unde atâta ură? A consimţit să-i împuşte pe ai săi, ca să-şi salveze propria sa viaţă, dovedindu-le nemţilor că e gata să-i slujească sincer. Dar să-i urască pe cei pe care îi împuşca n-avea nici un motiv. Mult mai firesc ar fi fost să aibă un chip împietrit sau încrâncenat. Or, Ivanov spune că ochii îi ardeau de ură.

— Ivanov putea greşi, luând o expresie drept alta. Iar Mironov putea să se prefacă.

— Ivanov nu putea greşi. Înainte de moarte simţurile omului se ascut, se potenţează parcă. Sunt numeroase fapte care atestă acest lucru. Şi psihologii susţin veridicitatea unei atari ipoteze. De fapt Ivanov însuşi a subliniat că mintea i se limpezise în chip surprinzător. Moartea violentă nu-i totuna cu moartea pe care ţi-o provoacă o boală, în propriul tău pat. Mironov n-avea de ce să se prefacă. Repet, în clipa execuţiei, ofiţerii germani nu-i vedeau chipul. Pentru cine să se prefacă?

Afonin tăcu. Îi era ciudă că aceste argumente aflate absolut la îndemână nu-i veniseră în minte lui însuşi. Ghicindu-i parcă gândul, Kruglov spuse:

— Tu nu ştii ce ştiu eu, Oleg Grigorievici. Ceea ce pentru mine devine tot mai clar, pentru tine e încă învăluit în ceaţă. Dar această ceaţă se va risipi curând, îţi promit.

Afonin oftă semnificativ. Kruglov zâmbi.

— Mai rabdă puțin, spuse el. Aşadar, eşti de acord că Mironov nu-i putea urî cu atâta înverşunare pe sovietici?

— Să zicem că sunt de acord.

— Dar pe nemți?

— Judecând după cele spuse de Nesterov, Lozovoi şi Dobronravov, pe nemți avea de ce să-i urască.

— Deci dacă în fața lui s-ar fi aflat nişte agenți sau provocatori germani şi nu partizani, ar fi putut trage în ei cu o expresie pe care o avea potrivit spuselor lui Ivanov?

— Ar fi putut, dar în fața lui...

— Aşteaptă! N-am terminat. Ce sugerează faptul că toți condamnații au rămas în viață?

— Faptul că Mironov nu avea experiență de călău.

— Şi încă?

Afonin îşi frecă fruntea.

— Nu-mi pot imagina.

— Cum ar fi fost normal să procedeze nişte ofițeri din gestapo cu experiență?

— Am înțeles! Strania lor încredere în Mironov şi faptul că osândiții au rămas în viață dovedeşte că cei cinci ofițeri nu erau din gestapo.

— Ar putea fi şi o altă explicație... În fine, asta-i tot, până una alta.

— Nu mi-ați spus nimic despre cel de al patrulea element care v-a atras atenția.

Kruglov îşi privi ceasul.

— Adevărat... spuse el. Într-un ceas trebuie să apară Ivanov...

— Bine, dar e la Kremlin.

— Înmânarea decorațiilor a fost amânată pe poimâine. Din pricina aceluiaşi Mihailov.

— Credeți că până mâine...

— Vom încheia ancheta astăzi. Discuția cu Ivanov trebuie să lămurească definitiv totul. Inclusiv ceea ce numeşti al patrulea element. Ai să fii de față la această discuție. Şi dacă nici atunci nu vei fi înțeles totul, voi fi foarte decepționat.

— Permiteți-mi ca până la sosirea lui Ivanov să mă retrag în biroul meu, am o problemă urgentă.

— Du-te! Îți telefonez când soseşte Ivanov.

Telefonul sună după o oră şi jumătate. Intrând în birou, Afonin îl zări pe comisarul Ivanov şi auzi un sfârşit de frază:

— ...că am fost nevoiți să vă deranjăm. E însă absolut necesar.

— Mă bucur, spuse Ivanov. Tot ce se referă la Mironov mă interesează. L-am cunoscut foarte bine, şi nu-mi pot ierta că timp de doi ani cât a stat la noi în detaşament nu l-am putut demasca.

— Nici n-ați fi putut s-o faceți. N-ați fi putut în nici un caz, declară Kruglov.

— De ce?

— Foarte simplu. Deoarece cât a stat în detaşamentul dumneavoastră, Mironov a fost departe de a plănui vreo "trădare".

Ghilimelele răsunară clar în glasul colonelului.

De aici se putea trage concluzia că el îl considera pe Mironov întru totul nevinovat, că îl absolvea de orice intenție de trădare. Pe Afonin îl uimi această frază. O trădare se produsese negreşit, fie ea şi întâmplătoare sau circumscrisă, ca durată, unei clipe. Chiar dacă Ivanov nu avea dreptate şi Mironov trăsese pe alături dinadins, sacrificându-se. Părea un fapt neîndoielnic, dar Kruglov nu numai că se îndoia, dar era chiar încredințat de contrariu.

Căpitanului îi trecu prin minte că Mironov-Mihailov nu executase niciodată pe nimeni, că Ivanov greşise, confundându-l cu cineva care îi semăna, şi că, într-un fel sau altul, colonelul ştia precis acest lucru.

„Dublul intră din nou în scenă", gândi Afonin.

— Cum s-a comportat Mironov în detaşamentul dumneavoastră?

Altă întrebare stranie. Kruglov ştia doar tot ce relatase Ivanov în legătură cu aceasta.

— Când omul se dovedeşte o canalie, toți parcă se înțeleg să-l vorbească de rău. Ei bine, eu n-am să fac asta. Am să vă răspund cinstit: a fost un bun partizan, spuse fostul comisar.

— L-ați propus pentru decorare?

— Da. A primit la noi ordinul „Steaua Roşie".

— Atunci cum puteți explica că a devenit pe neaşteptate un trădător?

— Nu-mi pot explica. I-am spus şi lui Oleg Grigorievici aseară că nu sunt tare în deducții şi supoziții. Nu văd cum s-ar putea explica o asemenea schimbare. Vorba ceea: cine poate şti ce zace în sufletul altuia?

— N-o să negați însă, sper, că trădătorii provin îndeobşte dintre laşi.

— Aşa e. Nu, Mironov nu poate fi considerat nicidecum un laş.

Kruglov îi aruncă lui Afonin o privire semnificativă, care îi dovedi căpitanului că ideea lui de adineaori nu era justă. Mironov trăsese în ai săi!

„Înțelege dacă poți!" se gândi el.

— Suntem în fața unui caz complicat şi obscur, Andrei Demianovici, spuse Kruglov. Ajutați-ne să ieşim la lumină.

— Sunt gata să fac tot ce pot.

— Povestiți-mi încă o dată, dar cât se poate de amănunțit, scena execuției. Ştiu că vă vine foarte greu, dar vă rog. Numai această scenă, fără antecedente.

Ivanov aruncă o privire fugitivă în adâncul încăperii şi, urmându-i privirea, Afonin descoperi surprins că in birou mai era cineva. Individul şedea într-un fotoliu adânc, aşezat oblic față de Afonin. I se vedea numai jumătate din chip şi aceea acoperită de propria lui palmă în care îşi sprijinea bărbia. Căpitanul putu să îşi dea seama doar că era încă tânăr sau arăta tânăr. Purta un pardesiu din gabardină, pe care cine ştie de ce nu şi-l scosese. Alături, pe măsuță, zăcea o pălărie cenuşie, iar peste ea nişte mănuşi de aceeaşi culoare. De măsuță era sprijinit, de asemeni, un baston masiv cu mâner de os. Asemenea bastoane poartă savanții, medici venerabili, în general oamenii în vârstă. Bastonul discorda vizibil cu înfățişarea proprietarului său.

Era tot ce putuse sesiza Afonin dintr-o privire. Din cine ştie ce motive, colonelul nu considerase necesar să i-l prezinte pe străinul acela. Judecând după expresia chipului lui Ivanov, acesta nu-l cunoştea nici el.

— Aşadar, vă ascult, spuse Kruglov.

În timp ce se povestea întâmplarea aceea în care pentru Afonin nu era

nimic nou, colonelul îşi aruncă de câteva ori privirea spre misteriosul necunoscut, dar acesta nu-şi schimbă nici o clipă poziția. Rămăsese nemişcat. Era cu neputință să spui dacă ascultă sau ba.

— Vă amintiți cu precizie că în ochii lui Mironov era ură, şi nu vreun alt simțământ, bunăoară încrâncenare? întrebă Kruglov, când Ivanov îşi încheie povestirea.

— În această privință nu există nici o îndoială. Aş spune chiar o ură sălbatică.

— Numai în momentul execuției sau şi mai înainte?

— L-am privit cu atenție numai după ce am auzit pe cineva spunând: "E rus". Asta s-a întâmplat cu un minut înainte de execuție.

— Şi aceasta era expresia pe care-o avea în momentul când l-ați privit?

— Întocmai. Era parcă muncit de un fel de nerăbdare, părea gata să ne sugrume pe toți cu mâinile goale. Niciodată, la nici un fascist, n-am văzut asemenea ură față de noi, ruşii.

— Dar şi Mironov era rus?

Afonin se crispă.

— Asemenea stârpituri nu merită numele de ruşi, spuse el cu glas înăbuşit.

Afonin observă că omul din fotoliu făcuse un semn uşor cu capul. Era limpede că şi Kruglov, care se pregătea să întrebe ceva, băgase de seamă gestul acela. Îşi "înghiți" întrebarea şi schimbă brusc tema discuției.

Pesemne străinul era numai aparent indiferent. Urmărea discuția cu atenție, ba chiar o orienta, fireşte, fără ca Ivanov să-şi dea seama.

— Să uităm de Mironov! spuse colonelul. Dacă nu aveți nimic împotrivă, să stăm de vorbă despre ofițerii nemți. I-ați examinat cu atenție?

— Ați uitat în ce momente mi-a fost dat să-i văd. Pe Ivanov începuse parcă să-l enerveze interogatoriul acela, tonul i se înăsprise. Nu-mi ardea de ei.

— Poate totuşi, întâmplător, vă aduceți aminte dacă erau tineri sau bătrâni?

— Un singur lucru pot să vă spun. Întrebările dumneavoastră mă uimesc.

— Regret că sunt nevoit să vi le pun. Spuneați că sunteți gata să faceți tot ce vă stă în putință ca să ne ajutați. Sunt întrebări necesare.

— Scuzați-mă. Vă rog să continuați.

— Deci despre ofițerii germani nu ne puteți spune nimic?

— Mi s-a părut că semănau unul cu altul.

— Dar dacă printre ei ar fi fost vreunul dintre gestapoviştii care v-au interogat şi torturat timp de douăzeci şi patru de ore, l-ați fi recunoscut, fireşte?

— Nu v-aş putea spune. E posibil să fi fost printre ei şi vreunul dintre aceia.

Un nou gest din partea necunoscutului, o nouă schimbare a temei de către Kruglov:

— Bine, să lăsăm şi asta. Spuneți-mi, în ce stare fizică erau oamenii care urmau să fie împuşcați împreună cu dumneavoastră?

Afonin simți cum colonelul trecea la cel de al patrulea element, despre care în cadrul discuției lor nu-i vorbise, şi-şi dublă atenția. Observă că, la

auzul acestei întrebări, omul din fotoliu se înclină puțin în față, de parcă ar fi aşteptat cu încordare răspunsul lui Ivanov.

— Majoritatea erau snopiți în bătăi; vreo cinci sau şase oameni erau în stare aproape normală. Cel mai rău arătam eu şi o femeie, dealtfel singura din grup.

— Să admitem că vreunul dintre dumneavoastră i-ar fi atacat pe ofițeri, bunăoară, chiar şi în momentul în care v-au scos din maşină sau atunci când erați duşi spre şanț. Câți l-ar fi putut sprijini?

— Toți! Nu mă îndoiesc de asta. Eu eram foarte slăbit, dar n-aş fi pregetat nici o clipă.

— Asta e limpede. Eu vă întreb altceva. Câți oameni ar fi putut din punct de vedere fizic să atace cinci nemți zdraveni şi un rus la fel de zdravăn?

— Nu v-aş putea spune precis. Cred că vreo zece oameni erau fără doar şi poate capabili de asta.

— Ofițerii îşi țineau revolverele în mâini?

— Nu. Îmi amintesc cu precizie.

— Aşadar — Kruglov începu să vorbească foarte rar, marcând parcă prin pauze fiecare cuvânt — dacă nu ținem seama de omul cu arma automată, aveați contra voastră cinci oameni neînarmați. Şoferii erau în maşini, departe. Ca să-ți scoți revolverul din tocai nevoie de timp. De ce nu i-ați atacat? Erați cincisprezece!

"Exact! Iată şi al patrulea element! E într-adevăr de neînțeles", se gândi Afonin.

— De ce nu i-am atacat? Ivanov îl privi pe colonel vizibil încurcat. De ce nu i-am atacat? Într-adevăr, de ce? Îmi aduc foarte bine aminte că am discutat despre acest lucru noaptea, acolo, în subsol. Hotărâserăm să atacăm plutonul de soldați, pentru ca măcar să murim luptând.

— Vedeți! Ați avut în față nu un pluton de soldați, ci doar cinci ofițeri neînarmați (Kruglov apăsă pe ultimul cuvânt). Şi numai o armă automată, care mai mult ca sigur n-ar fi fost pusă în funcțiune. Era limpede că şansele de salvare erau enorme. Pădurea era alături. Care-i explicația?

Afonin înțelese că această întrebare repetată cu insistență de colonel, are o însemnătate deosebită, hotărâtoare. Îi era limpede acum că Ivanov fusese chemat numai şi numai ca să răspundă la această întrebare, cele anterioare erau numai pregătiri pentru ea. Simțea încordarea cu care Kruglov aştepta răspunsul.

Omul din fotoliu se ridică. Era înalt şi slab. Afonin remarcă mecanic acest lucru — n-avea timp să-l examineze: toată atenția lui era concentrată asupra lui Ivanov.

Acesta îşi ridică mâna, o mişcă vag, parcă neştiind ce să facă cu ea, apoi îşi trecu degetele tremurânde peste fruntea acoperită cu broboane de sudoare.

— Încordați-vă memoria!

O spusese necunoscutul, pe un ton poruncitor, autoritar, dur, ca o plesnitură de bici.

Ivanov îşi strânse capul între mâini. O expresie de durere îi desfigură chipul. Pe neaşteptate se clătină şi ar fi căzut pe duşumea, dacă nu l-ar fi prins în brațe necunoscutul, care ajunsese deja aproape de el.

— În regulă, spuse el calm. Mai bine nici că se putea. Un scurt leşin era de aşteptat. Un pahar cu apă, vă rog, Dmitri Ivanovici!

3

Afonin n-ar fi putut spune când necunoscutul îl readusese în simțiri pe Ivanov şi fostul comisar fusese trimis acasă, însoțit de unul din lucrătorii direcției. Toate gândurile căpitanului erau absorbite de deznodământul acela neaşteptat, uluitor.

Da, colonelul avusese dreptate. Înțelegea acum totul!

Nu putea să nu înțeleagă.

Cine să fi bănuit aşa ceva?

Îl readuse la realitate glasul şefului.

— Faceți cunoştință! spuse Kruglov. Profesorul Sneghiriov Vsevolod Arkadievici! Căpitanul Afonin Oleg Grigorievici!

— Aşadar, dumneavoastră ați anchetat cazul Mironov? întrebă profesorul strângând mâna lui Afonin cu atâta putere, încât acesta se strâmbă.

— O, nu! răspunse căpitanul oftând. Nu pot revendica nici un merit. Am rătăcit tot timpul prin ceață, ca un orb.

Sneghiriov zâmbi.

Avea un chip tânăr încă. Ochii lui cenuşii deschis, aproape albaştri, îl priveau pe Afonin cu o expresie uşor ironică.

— Şi eu am rătăcit prin ceață, spuse Kruglov. Asta până în clipa în care mi-a venit ideea hipnozei. Atunci mi-am adus aminte de depoziția lui Sinelnikov. Colonelul se întorsese spre Afonin. Sinelnikov a fost unul din cei "împuşcați" odată cu Ivanov. Îl cunoştea pe Mironov şi, la întoarcerea armatei noastre, a povestit totul la secția politică a unei divizii. Tocmai relatarea lui, consemnată sub forma unui proces-verbal, este documentul despre care ți-am vorbit ieri. Iar când mi-am amintit că acolo era menționat numele Ivanov, totul mi-a devenit absolut clar.

— Mie nu mi-e clar nici acum, recunoscu Afonin. De la falsa execuție a trecut mult timp nu glumă. De ce şi-a pierdut Ivanov astăzi cunoştința?

— O întrebare ce vă face cinste, Oleg Grigorievici, spuse cât se poate de serios Sneghiriov. Ați pus din capul locului mâna pe veriga cea mai importantă din întregul lanț. Tocmai aici s-a vădit forța colosală a lui Eduard Fauler.

— De ce Fauler? întrebă Kruglov mirat. Mie mi-e cunoscut numele de Fehtenberg.

Sneghiriov îl contrazise printr-un gest.

— Fehtenberg, Stimson, toate astea sunt pseudonime. Astfel de oameni se ivesc foarte rar şi sunt bine cunoscuți în lumea medicală. Sunt gata să pariez pe orice că a fost Fauler.

În clipa aceea răsună soneria telefonului şi Kruglov ridică receptorul. Afonin văzu cum chipul şefului său se luminează.

— Iată, spuse el. şi capătul drumului. Eduard Stimson a fost reținut. Va fi expediat la Moscova mâine dimineață.

— Nu înțeleg nimic, spuse Afonin.

— O să înțelegi numaidecât. N-aveți obiecții, Vsevolod Arkadievici?

— Dimpotrivă, sunt şi eu curios.

— Bun, spuse Kruglov. Atunci ascultați. Când am stabilit că în camera lui Mihailov, mai bine zis Mironov, intrase cineva, care-i transmisese un

revolver fabricat în Occident cu două luni în urmă, am presupus că este vorba de un străin. Am obținut lista tuturor celor care se aflau în hotelul "Moscova" în dimineața sinuciderii. Dar, spre deziluzia mea, numele de Fehtenberg nu se afla pe ea. Trebuie să vă spun că, după depoziția lui Sinelnikov, cei de la secția specială a diviziei au făcut cercetări, interogând un mare număr de prizonieri luați chiar în oraşul unde a avut loc întâmplarea cu Mironov. S-a stabilit că execuția fusese condusă de Fehtenberg, un ofițer abia sosit de la Berlin. Mie mi-a atras atenția faptul că Stimson, un corespondent de presă, părăsise hotelul "Moscova" în aceeaşi seară cu toate că sosise abia în ajun. Fireşte, de aici presupunerea că Stimson era un pseudonim al lui Fehtenberg. Am obținut de la procuratură mandatul de reținere. Maiorul Dementiev a plecat la repezeală pe urmele lui. Ne-a ajutat faptul că Stimson îşi cumpărase bilet prin administrația hotelului. Cam asta e tot. Stimson a fost reținut chiar la graniță.

— La graniță? Sneghiriov părea mirat. Rezultă că Fauler nu se simte deloc vinovat. Altfel ar fi încercat să-l oblige pe Dementiev să-i dea drumul.

— Credeți că-i atât de simplu să faci una ca asta? surâse Kruglov. Doar ştiam cu cine avem de-a face. Nu suntem chiar atât de naivi.

— Iertați-mă! spuse Sneghiriov.

— Să admitem că Stimson sau Fauler, cum vreți să-i spuneți, i-ar fi scăpat lui Dementiev. În acest caz l-ar fi reținut alții. S-au luat toate măsurile necesare.

Profesorul se întoarse către Afonin. Părea nemulțumit de ceva.

— M-ați întrebat de ce şi-a pierdut Ivanov cunoştința?

— Da, mă interesează mult acest lucru.

— Aveți idee de principiile şi tehnica hipnozei?

— Tehnica, desigur, n-o cunosc. Iar principiile — numai superficial.

— Dar aveți totuşi idee? Dar dumneavoastră? îl întrebă Sneghiriov pe Kruglov.

— Cam tot atât cât căpitanul Afonin.

— Aveți puțin timp? Va trebui să vă țin un curs, desigur scurt.

— Pentru aşa ceva oricine îşi găseşte timp. E limpede că trebuie să ştim cum procedează omul pe care urmează să-l interogăm mâine.

— Vă recomand să nu uitați că e bine să faceți acest lucru în prezența mea.

— Desigur, Vsevolod Arkadievici! Tocmai de aceea v-am şi căutat ieri. Şi vă suntem recunoscători că ați consimțit să ne asistați.

— Ei bine, iată cum stau lucrurile, începu profesorul. Ați ghicit, desigur, că Mironov a tras în ai săi la sugestia lui Fauler, pe atunci Fehtenberg. Sub imperiul aceleiaşi voințe şi-a slobozit rafala în aer, iar ofițerii care participau la execuție n-au verificat nimic. Nu ştiți însă desigur că o sugestie de asemenea forță e imposibilă.

— Cum adică e imposibilă? Doar s-a produs!

— E imposibilă pentru creierul uman, repetă profesorul. Fauler şi-a raliat tehnica. Ca să mă înțelegeți mai bine, voi fi nevoit să vă vorbesc despre esența hipnozei. N-am să vă obosesc, am să vă spun numai ceea ce vă poate ajuta să înțelegeți forța şi... slăbiciunea lui Fauler. Gândul poate fi asemuit — sigur, e o comparație uşor forțată — cu undele radio. Subliniez încă o dată că simplific deliberat lucrurile. Comparația mea aduce cu modalitatea de a explica circuitul electric prin analogie cu trecerea apei prin conducte. Dar s-o folosim

totuşi, e mai comodă. Aşadar, fiecare om poartă în creier o mică staţie de emisie şi un receptor, acesta din urmă foarte puţin sensibil. Datorită slăbiciunii staţiilor de emisie şi sensibilităţii reduse a "receptorilor" de obicei nu ne auzim reciproc gândurile. Din radiotehnică ştim însă că şi receptorii de sensibilitate mică pot prinde cu succes emisiuni ale unor staţii deosebit de puternice. Acelaşi lucru se petrece şi aici. Ideea, emisă de o sursă puternică, este receptată de creier şi, fapt deosebit de important, e receptată ca idee proprie. Mă înţelegeţi?

— Cred că da, răspunseră concomitent Kruglov şi Afonin.

— Anumiţi oameni, urmă profesorul, sunt înzestraţi de natură cu o "staţie de emisie" foarte puternică, dar totuşi insuficientă pentru a transmite gândul cu o forţă care să determine un alt om să i se supună. Dar sugestia constituie un puternic mijloc în lupta cu tulburările psihice şi, firesţe, ştiinţa caută posibilităţi de a mări puterea "staţiei de emisie" naturale. E limpede?

De această dată răspunse numai Kruglov:

— Absolut limpede. Continuaţi, vă rog!

— Mai am puţine de spus. Eduard Fauler este un medic psihiatru foarte cunoscut nu numai în ţara sa — în Canada, dar şi în toată lumea ştiinţifică. A obţinut rezultate remarcabile în tratarea bolilor psihice, mai cu seamă pentru că e înzestrat de natură cu o "staţie de emisie" deosebit de puternică. E un fenomen rar întâlnit în medicină. Dar, aşa cum am mai spus, forţa lui nu este suficientă pentru a-i asigura reuşita în toate cazurile. Or, el avea nevoie de succes. Mă refer la perioada antebelică, în ultima vreme l-am pierdut din vedere: Fauler avea ambiţii de "făcător de minuni". În lumea capitalistă asemenea reputaţie înseamnă bani. Pesemne, a avut norocul să găsească adevărata cale spre crearea unui amplificator al gândirii. Sunt convins că aşa e. Fără un asemenea amplificator e imposibil să pui în scenă ceva de genul istoriei cu Mironov. Iată de ce m-am mirat când aţi spus că Dementiev al dumneavoastră a izbutit să-l reţină pe Fauler. Înarmat cu un amplificator, e invulnerabil. Ar fi o jucărie pentru el să-l determine nu numai pe Dementiev, ci şi pe alţii, să-l lase liber şi chiar să-l uite cu desăvârşire. Nu înţeleg cum de n-a făcut-o.

— Mâine, spuse Kruglov, veţi putea afla acest lucru chiar de la el.

— Iată de ce — Sneghiriov se întoarse spre Afonin — Ivanov şi-a pierdut azi cunoştinţa. Toţi condamnaţii au fost sub imperiul sugestiei lui Fauler. Tocmai din această pricină nu i-au atacat pe călăii lor. Această sugestie, mai exact starea creierului după sugestie persistă multă vreme. Pe Ivanov, efortul de a-şi reaminti l-a dus la leşin. Iar în ce-l priveşte pe Mironov, sugestia lui Fauler a acţionat până la moarte.

Se lăsă o tăcere adâncă, pe care, după un timp, o întrerupse Kruglov.

— Ştim că Fauler-Fehtenberg l-a ajutat pe Mironov să fugă la partizani. Acest lucru ne arată că el a acţionat, în general, ca un savant şi nu ca un fascist. Nu vreau să spun că Fauler e complet nevinovat. Vina lui e mare şi cred că va fi judecat, însă nu-mi e deloc clar de ce nu l-a eliberat de sub imperiul sugestiei pe Mironov. Ar fi trebuit să-şi dea seama că victima lui va avea mustrări de conştiinţă. De fapt — acest lucru rezultă din însuşi faptul că a trebuit să recurgă la hipnoză — Fauler ştia că Mironov e patriot şi nu va deveni niciodată trădător.

— Şi despre acest lucru îl vom întreba mâine. Nu cunosc construcţia

exactă a amplificatorului lui Fauler. Amplificatoarele noastre staționare pot anula sugestia anterioară. Amplificatoare portative nu avem. Nu ne sunt necesare.

— Deci totuşi avem amplificatoare?

— Din acestea, v-am mai spus, nu avem. Avem altele. Ideea plutea în aer şi, cum se întâmplă întotdeauna, a fost realizată nu numai de Fauler. Noi avem amplificatoare mari, staționare care sunt folosite cu succes în scopuri medicale. Dacă mai există aparate de acest gen în alte țări, bunăoară, în patria lui Fauler, nu ştiu. Dar în cazul că dispun de asemenea amplificatoare, pot să vă spun dinainte că în mâinile lor ele nu realizează ceea ce realizează în ale noastre.

— De ce?

— Pentru că Fauler şi mulți alți savanți asemenea lui de peste hotare cultivă o optică greşită asupra sugestiei. Ei consideră că pacientului trebuie să i se impună ideea medicului. Dar nu-i aşa. Ideea sugestionată trebuie percepută, şi este percepută ca idee proprie. Am mai vorbit despre asta. Dacă n-ar fi aşa, s-ar putea schimba prin sugestie, bunăoară, convingerile politice. Or, acest lucru este absolut imposibil. Apropo, ştiu precis că Fauler, cel puțin înainte de război, considera că e posibil.

— De ce ați subliniat că înainte de război gândea altfel?

— Sunt convins, am citit despre asta. El l-a văzut pesemne pe Mironov la gestapo, în timpul unor interogatorii la care avea dreptul să participe. Şi-a dat seama că acest om avea o voință de fier şi convingeri solide. Cunosc psihologia savanților de genul lui Fauler. A vrut să verifice tocmai *pe un astfel de "mediu"* forța amplificatorului său. E greu să rezişti unei asemenea tentații. Dar, suferind un eşec, şi-a verificat amplificatorul în alt domeniu, cu ajutorul aceluiaşi Mironov. După toate probabilitățile, Fauler a izbutit să cointereseze gestapoul în experiențele sale. Numai astfel se poate explica prezența lui la execuție.

— Deci dumneavoastră presupuneți că la execuție au fost prezenți totuşi gestapovişti? întrebă Kruglov.

Afonin zâmbi involuntar. În glasul lui Kruglov se ghicea o adâncă deziluzie. Colonelul era convins că gestapoul nu fusese reprezentat la această execuție.

— Desigur, răspunse Sneghiriov.

— E totuşi straniu că gestapoviştii au avut atâta încredere în Fauler.

— Ce vreți să spuneți?

— Trebuie să fii foarte convins de forța hipnotizatorului ca să stai liniştit, neînarmat, în fața automatului unui partizan. Acesta ar fi putut trage în ei!

— Pesemne au fost pe deplin convinşi, spuse profesorul.

Afonin însă observă că o umbră de îndoială trecuse pe chipul lui şi fraza răsună nu prea convingător...

În dimineața următoare căpitanul Afonin participă la interogatoriul omului pe care profesorul Sneghiriov îl numise Eduard Fauler, dar care fusese cunoscut până atunci sub numele de Fehtenberg şi Stimson.

...Cu o seară în urmă Kruglov îl chemase pe Afonin la el şi-i comunicase că organele de anchetă ale Uniunii Sovietice nu dispun de nici un fel de

informații compromițătoare pentru Fehtenberg, în afara "cazului Mihailov-Mironov".

— Dacă va izbuti să dovedească faptul că a salvat cincisprezece condamnați la moarte — şi nu mă îndoiesc de acest lucru — nu-l vom putea acuza de nimic. E cetățean canadian şi, dacă a lucrat pentru nemți, această împrejurare e de competența autorităților canadiene.

— Vreți să spuneți că l-am reținut ilegal? întrebă Afonin.

— Defel! Noi nu l-am reținut sub identitatea de Fehtenberg, ci sub cea de Stimson, ca pe unul care a pătruns în camera de hotel a lui Mihailov şi i-a transmis "Walter-ul", obligându-l cu ajutorul sugestiei să se sinucidă.

— Asta rămâne de dovedit.

— Întocmai. Şi aici urmează să ne ajute profesorul Sneghiriov.

— Sugestionându-l?

— Ştii bine că asemenea metode sunt interzise în timpul interogatoriilor. Dealtfel, profesorul e convins că Fauler ne va spune adevărul.

— A spus el asta?

— Da. Şi nu ştiu ce mă face să-l cred.

— Pesemne, opină Afonin, pentru că Fauler n-a încercat să ne determine să-l eliberăm la graniță.

— În parte pentru acest motiv. E convins că nu-l amenință nici o primejdie.

— Aveți şi alte temeiuri să credeți că Fauler ne va spune adevărul?

— Nimic în afară de caracterizarea pe care mi-a făcut-o Sneghiriov. Fauler, în pofida erorilor lui, e un savant devotat idealurilor ştiinței. Asemenea oameni nu prea mint...

Afonin şi-l imaginase pe Fehtenberg-Stimson-Fauler cu totul altfel decât era în realitate. I se păruse, cine ştie de ce, că un om care dispune de asemenea forță trebuie să fie puternic şi fizic. Aşa se face că în momentul când, însoțit de Dementiev, arestatul pătrunse în biroul lui Kruglov, Afonin rămase decepționat.

Fauler era un om mic de stat, gras, de vreo patruzeci de ani. Capul lui chel, împodobit de o cunună de păr încărunțit prea de timpuriu, aducea cu un dovleac rotund şi strălucitor. Ochii lui cu reflexe albăstrii nu aveau în ei nimic "hipnotic". Avea o înfățişare blajină.

— Ocupați loc, spuse Kruglov.

În afară de el, în cabinet se mai afla profesorul Sneghiriov şi cei trei foşti partizani care aveau o strânsă legătură cu cazul Mironov-Mihailov: Ivanov, Nesterov şi Lozovoi.

Şi, desigur, Dementiev şi Afonin.

Fauler se aşeză calm.

— La dispoziția dumneavoastră, spuse el într-o rusă destul de corectă.

— Cum doriți să se desfăşoare discuția noastră — în rusă sau în engleză? întrebă colonelul.

Afonin sesiză că şeful lui nu pronunțase cuvântul "interogatoriu".

— Mi-e indiferent, răspunse Fauler. Vorbesc bine ruseşte.

— În acest caz să începem. Aşadar, domnule Fauler...

— Numele meu e Stimson.

— După câte ştiu, acesta e un pseudonim. În realitate sunteți Eduard Fauler.

— Cine v-a spus acest lucru?

— Eu, declară Sneghiriov.

— Pot să ştiu cine sunteți dumneavoastră?

Sneghiriov se recomandă.

— Numele dumneavoastră mi-e cunoscut, spuse Fauler. Să admitem că aveți dreptate. Şi ce-i cu asta?

— Pur şi simplu vrem să stabilim adevărul, răspunse Kruglov. Vă rog să ne povestiți în ce împrejurări ați ajuns în serviciul fasciştilor sub numele de Fehtenberg, unde şi când l-ați cunoscut pe partizanul Mironov şi de ce l-ați obligat să tragă în oameni sovietici.

— Am să vă răspund în ordine. Cum şi de ce am ajuns în armata germană sub numele de Fehtenberg şi ce făceam acolo, mai exact, pentru ce am fost trimis acolo, vă pot explica şefii serviciilor de contrainformații din armata canadiană sau engleză. Dacă, bineînțeles, vor considera oportun s-o facă. Eu n-am dreptul să vorbesc despre asta.

— Vă referiți la o misiune deosebită?

— Nu fac decât să răspund la întrebările dumneavoastră, răspunse Fauler sec. Pot să adaug şi să demonstrez că am lucrat în armata germană un răstimp foarte scurt. Cauza a fost chiar Mironov. Cele întâmplate cu el m-au impresionat atât de mult încât am plecat numaidecât la Berlin. Desigur, asta numai după ce l-am ajutat pe Mironov să fugă la partizani şi m-am convins că e în afară de orice primejdie.

— L-ați însoțit, aşadar, spuse parcă în treacăt Kruglov.

— Printr-un concurs de împrejurări, a căror relatare mi-ar lua mult timp şi nu cred că vă interesează. I-am părăsit repede pe partizani. Şi a doua zi am părăsit şi locurile acelea.

— Şi de ce anume v-ați îndreptat tocmai spre Berlin?

— Stranie întrebare! Pentru că aveam treburi în Germania. Mă aflam în slujba lor.

— Continuați, vă rog!

— Vreți să ştiți cum l-am cunoscut pe Mironov? L-am văzut la gestapo la un interogatoriu. M-a uimit voința acestui om şi am hotărât să-l salvez.

— Prin ce mijloace?

Fauler îi aruncă o privire lui Sneghiriov.

— Pesemne dumneavoastră ştiți totul, în fine, mi-e totuna. Aveam un singur mijloc de a-l salva pe Mironov de la tortură şi execuție. E drept că, în acelaşi timp, am verificat câte ceva...

— Posibilitățile amplificatorului dumneavoastră, interveni Sneghiriov.

— Deci o ştiți şi pe asta. Ce să-i faci! Da! Aşa este! Aş vrea să ştiu cum ați fi procedat în locul meu.

— Cum ar fi procedat în locul dumneavoastră profesorul Sneghiriov n-are importanță, spuse Kruglov. Ne interesează cum ați procedat dumneavoastră.

— Presupun că ştiți deja acest lucru.

— Am dori să precizați.

— Fie, spuse Fauler indiferent. Întrebați!

— De ce i-ați sugerat lui Mironov sentimentul de ură împotriva celor pe care-i executa?

— Aşa am considerat necesar. La urma urmei, n-aveam altă şansă, dacă voiam să-l salvez. Trebuia să le dovedească gestapoviştilor că e gata să-i

slujească. Psihicul omului e o chestie complicată. Exista pericolul de a supralicita sau, şi mai rău, de a nu duce jocul la bun sfârşit. Totul trebuia să arate convingător. Dumneavoastră ştiţi acum că execuţia a fost simulată. Mironov a tras cu automatul meu, încărcat cu gloanţe oarbe. Totul s-a desfăşurat chiar mai bine decât mă aşteptam. Scena a fost excelent jucată!

În glasul lui Fauler răsuna mândria. Pesemne nici nu-şi putea imagina că gestul său putea fi apreciat şi altfel decât îl aprecia el însuşi.

— În afară de dumneavoastră, cine a mai participat la execuţie?

— Aghiotanţii mei, ofiţeri din Wehrmacht.

— De ce nu a fost prezent nici un gestapovist?

— Pentru că aşa era mai comod.

— Vă puteaţi impune punctul de vedere?

— Sosisem de la Berlin cu împuterniciri foarte largi; erau obligaţi să mi se supună... E drept că de-ar fi ştiut cui se supun..., râse Fauler.

— Cum le-aţi explicat această dorinţă?

— N-am dat nici un fel de explicaţii. Activitatea mea la nemţi ar putea alcătui subiectul unui roman atractiv. În armată acţionam ca reprezentant al lui Himmler şi nu dădeam socoteală nimănui de faptele mele. Mă purtam întocmai ca un gestapovist suspus, cu înfumurarea şi grosolănia de rigoare. Cât despre ei, erau nespus de slugarnici. Cândva am să povestesc toate astea într-o carte.

Când Fauler spuse că la execuţie nu participase nici un gestapovist, Kruglov îi aruncă lui Afonin o privire triumfătoare. Colonelul îşi suporta greu eşecurile în analiza faptelor şi îi făcea mare plăcere că, în ciuda părerii lui Sneghiriov, avusese totuşi dreptate.

— Bine, spuse el. În ce priveşte cazul Mironov, să zicem că totul e clar. Să trecem, cu permisiunea dumneavoastră, la alte probleme. Sunteţi pentru întâia oară la Moscova?

— Întocmai.

— Aţi venit în chip de corespondent?

— Da.

— Şi de ce sub un nume străin?

— Pentru că şi mai înainte am scris adesea pentru acest ziar. Articole de specialitate. Şi le-am semnat cu pseudonimul Stimson.

— Pe Mironov-Mihailov l-aţi întâlnit în seara sosirii?

— Da.

Era limpede, răspunsul îi scăpase fără voia lui. Fauler răspunsese mecanic, în virtutea inerţiei. Chipul i se împurpură şi savantul păru furios pe sine însuşi.

— M-aţi cam dus, spuse el. N-aş fi vrut să vorbesc despre întâlnirea cu acest om. Vedeţi, vă vorbesc deschis. Aş fi putut să pretind că am greşit.

Kruglov clătină din cap.

— Aţi fi putut? spuse el. Noi însă am contat pe sinceritatea dumneavoastră şi am fost încredinţaţi că ne veţi spune adevărul.

— Îmi permiteţi să vă întreb pe ce se întemeiază această convingere? Doar nu mă cunoaşteţi.

— Sunteţi un savant cu renume, răspunse colonelul. Şi-apoi, în cazul de faţă, minciuna n-ar fi avut nici un sens. Mironov s-a sinucis cu un "Walter" pe al cărui pat v-aţi lăsat amprentele.

— Aşa va să zică! Iată de ce mi s-au luat amprentele! Bine lucrat. Toată considerația.

— Vă mulțumim! spuse Kruglov fără să zâmbească. Dacă acceptați să ne spuneți adevărul, discuția noastră nu va dura prea mult.

— În acest caz voi fi nevoit să vă spun totul. Aştept întrebările dumneavoastră.

— La ce v-ar putea servi?

— E drept, nu-mi sunt absolut necesare. Le anticipez. Ei bine, nu sunt vinovat de moartea lui Mironov. Sinuciderea lui a fost pentru mine cât se poate de neaşteptată şi neplăcută. O întâmplare care m-a zguduit. Tocmai de aceea am hotărât să părăsesc urgent această țară. Lui Mironov i-am vrut numai binele.

— Ce să înțelegem prin acest "bine? întrebă Kruglov. Fiecare om are ideea lui despre bine. Psihicul uman e complicat, repetă el ironic vorbele lui Fauler. Cine poate şti asta mai bine decât dumneavoastră?

— Binele e acelaşi pentru toți, spuse Fauler sentențios. Ce e bine pentru om e întotdeauna bine. E o chestiune în care ironia, ca să nu spun mai mult, nu-şi are locul. Constat că vă îndoiți de faptul că eu nu l-am obligat pe Mironov să se sinucidă. Şi totuşi ăsta-i adevărul. Vă rog să mă urmăriți! Fauler tăcu o clipă. N-am să vă țin o conferință de popularizare. Detaliile o să vi le explice consilierul dumneavoastră, profesorul Sneghiriov. Voi fi scurt. Mironov era un mediu extrem de interesant. În practica mea, vă asigur, destul de vastă, n-am întâlnit oameni atât de receptivi la emisia inductivă. Acolo, în spatele frontului, am experimentat pe el una din teoriile mele...

— Schimbarea convingerilor politice prin forța sugestiei, interveni din nou Sneghiriov.

— O teorie a mea, urmă Fauler, de parcă n-ar fi auzit replica. Şi am suferit un eşec total. Dar nu din pricinile pe care le are în vedere stimatul meu coleg. Amintirea acelui eşec nu mi-a dat pace în tot acest răstimp...

— A fost unicul? nu se putu abține Sneghiriov.

Fauler se încruntă.

— Vă rog, se adresă el colonelului Kruglov, să mă scutiți de aceste întrebări lipsite de tact. Nu intenționez să port aici o discuție ştiințifică. În situația mea ar fi chiar caraghios. Vă previn că, în caz contrar, refuz să vă mai răspund.

— Nu veți mai fi întrerupt, spuse Kruglov.

— L-am întâlnit pe Mironov pe neaşteptate, în holul hotelului şi l-am recunoscut numaidecât. El nu mă observase. Întâlnirea m-a tulburat profund. N-am putut adormi, dorința de a mai lucra asupra acestui mediu mă devora. Nu, nu voiam să-l constrâng la nimic. M-am hotărât să-i fac o propunere foarte avantajoasă şi eram încredințat că o va primi. Am intrat dimineața la el şi i-am expus-o. Dar m-a refuzat net.

— Ce anume a refuzat?

— Să vină la mine, în Canada, unde ar fi urmat să colaborăm. I-am propus o recompensă pe care un om cu mintea întreagă nu putea s-o refuze. Dar el a refuzat-o, Atunci mi-am ieşit din fire. Recunosc, pentru asta mă simt vinovat. Cuprins de mânie, l-am adormit şi i-am sugerat dorința de a pleca. Mai exact, să treacă frontiera fraudulos, deoarece mi-am dat seama că s-ar putea să nu i se permită să plece. Când l-am trezit, a consimțit. Şi, în chip

neaşteptat pentru mine, mi-a cerut arma. Am crezut că îi era teamă să treacă graniţa neînarmat şi i-am dat revolverul. Asta e tot. Nu mi-a trecut prin minte că putea să-l folosească altfel.

— Dar nu v-a fost teamă că va îndrepta pistolul chiar asupra dumneavoastră, ca să scape în sfârşit de constrângerile pe care le exercitaţi asupra voinţei lui?

— Această întrebare, răspunse Fauler, dovedeşte că nu vă prea descurcaţi în problemele hipnozei. Mironov nu se putea gândi la nici o sugestie. Socotea acordul lui un act benevol.

Kruglov îl privi pe Sneghiriov. Profesorul clătină din cap, confirmând spusele lui Fauler.

— De ce n-aţi recurs la amplificator?

— În primul rând, pentru că nu-mi era necesar în cazul de faţă, iar în al doilea rând, pentru că nu-l am asupră-mi. N-aveam de ce să-l iau cu mine. Am venit exclusiv în chip de corespondent de presă.

Era limpede că Fauler spunea adevărul. Şi tot atât de limpede era că nu-şi dădea seama de abjecţia comportamentului său. El socotea că îi voise lui Mironov numai binele, iar propunerea pe care i-o făcuse o socotea firească şi avantajoasă.

— Nu am alte întrebări, mister Fauler, spuse colonelul.

— Aşadar sunt liber?

— Încă nu. Vor să mai stea de vorbă cu dumneavoastră şi alte instanţe. Nu voi analiza amănunţit faptele dumneavoastră, vreau numai să vă spun că, după legile noastre, nu sunteţi nevinovat. Dar toate astea vi se vor explica în altă parte.

— Permiteţi-mi să pun o întrebare, ceru Lozovoi.

— Poftiţi!

— De ce nu i-aţi spus lui Mironov că în realitate nu executase pe nimeni?

— Acest lucru nu era atât de simplu de făcut pe cât se pare. Pentru a-i şterge unui om din memorie tot ce îi sugerasem îmi trebuia timp şi un amplificator mult mai puternic decât aparatul meu portativ. Aici verbul "a şterge" e, desigur, primitiv, adăugă Fauler. Mironov nu m-ar fi crezut. I-am analizat situaţia şi i-am ordonat să-şi schimbe numele. N-am putut face mai mult.

— Trebuia însă să vă daţi seama că amintirea aceea despre execuţia propriilor lui tovarăşi...

— Ce amintire? îi întrerupse Fauler. N-avea nici un fel de amintire.

— Atunci de ce-şi căuta moartea?

— Nu ştiu dacă şi-o căuta, iar dacă şi-o căuta, o făcea din alte motive. Mironov nu-şi putea aminti nimic de execuţie. Fauler căzu pe gânduri. Spuneţi că-şi căuta moartea. Sunteţi sigur?

— Nu există nici urmă de îndoială. Lozovoi i-l arătă pe Nesterov. Iată, dânsul a fost comandantul detaşamentului în care aţi nimerit amândoi după lupta de la baza nemţească. Iar eu am fost comisar în acelaşi detaşament. Mironov-Mihailov îşi căuta cu înverşunare moartea în luptă. Tot timpul îl chinuia ceva. Eu cred că-şi amintea ceva şi-l mustra conştiinţa.

Fauler strânse din umeri.

— E exclus să-şi fi putut aminti, întrebaţi-l şi pe profesorul Sneghiriov. O să vă confirme spusele mele. Îmi aduc aminte însă că Mironov mi-a spus că nu

ştie de ce dar nu-şi aminteşte interogatoriile de la gestapo. I-am explicat că-l adusesem în stare de hipnoză, că făcusem asta din compasiune şi din dorința de a-l scăpa de tortură, de durere. Că din acelaşi motiv semnase un angajament de a colabora cu nemții. Dar tot atunci am adăugat că-l voi trece în cel mai scurt timp la partizani, că nu va exista de fapt nici un fel de colaborare şi conştiința lui putea fi curată.

— Şi v-a crezut? întrebă Sneghiriov.

— Cred că m-a crezut. E drept însă că în timpul discuțiilor pe care le-am avut s-a întors de câteva ori la tema asta.

Profesorul se aplecă înainte şi, privind țintă în ochii lui Fauler, întrebă:

— Spuneți-mi, când i-ați sugerat prin hipnoză lui Mironov, în odaia de la hotel, să accepte propunerile dumneavoastră, nu v-ați amintit cumva întâmplările din trecut?

— Execuția simulată?

— Da!

— Ba cred că mi-am amintit de ea. Da, în mod cert, mi-a reînviat pentru o clipă în memorie. Dar asta-i firesc... Brusc, canadianul sări în picioare. Deruta, ba chiar un fel de spaimă i se citeau pe chip. Credeți că?...

— Da, răspunse trist profesorul. Cred.

— Dumnezeule mare! Aşadar, sinuciderea...

— Nu există nici o îndoială. Mironov s-a sinucis din vina dumneavoastră! E drept însă că nu din voia dumneavoastră, asta nu pot să neg.

— N-am să mi-o iert niciodată!

— Aş vrea să vă cred!

Sneghiriov se întoarse spre colonelul Kruglov:

— Ați spus că nu mai aveți întrebări. Dacă aşa este, vă rog foarte mult să încheiem interogatoriul. Mie, în orice caz, îngăduiți-mi să plec. Nu-l mai pot privi pe acest...

— Chiar dumneavoastră ați spus că, dacă am greşit, am făcut-o involuntar! spuse pe un ton rugător Fauler.

— Asta nu schimbă nimic. Erați obligat să ştiți ce faceți şi să vă urmăriți cursul gândurilor. Sunteți un savant, nu un diletant oarecare.

Sneghiriov îi întoarse canadianului spatele.

— Mai are cineva vreo întrebare? spuse Kruglov.

Toți tăcură.

— În acest caz, am terminat.

Fauler fu scos din încăpere.

— N-am înțeles exact sensul discuției dumneavoastră cu acest om, spuse Kruglov, adresându-i-se lui Sneghiriov.

Profesorul se ridică şi prinse a umbla nervos prin birou.

— Iată ce ajunge ştiința în mâna unor iresponsabili, spuse el. Goana după bani şi glorie, primatul intereselor personale... Oamenii? Un material de experiență, şi atât. Că e cobai sau om — totuna! Sensul discuției noastre? Într-adevăr, ce sens are? Nu cred în sinceritatea căinței lui. "Dumnezeule mare! N-am să mi-o iert niciodată!" Vorbe, vorbe, vorbe! A murit un cobai de experiență şi atâta tot. Mare lucru un cobai acolo!

Profesorul aproape că alerga prin cameră.

— Poate totuşi ne explicați şi nouă de ce s-a sinucis Mironov?

— Pentru că, datorită acestui aşa-zis savant, Mironov şi-a reamintit

limpede momentul în care, chipurile, executase nişte oameni sovietici. Fireşte, el nu avea de unde să ştie că trăsese cu gloanțe oarbe şi nu omorâse pe nimeni. Vă puteți imagina această grozăvie? La întrebarea dumneavoastră, profesorul se întoarse spre Lozovoi, Fauler a răspuns corect. Mironov nu-şi amintea defel de execuție, deoarece se afla sub imperiul unei sugestii atât de puternice. Deci, n-avea sens să-i explice că execuția a fost simulată. Într-adevăr, pur şi simplu nu l-ar fi crezut. La hotel însă, Fauler trebuia în mod obligatoriu să-i vorbească despre acest lucru. În timpul unei şedințe de hipnoză, medicul nu-şi poate permite să se gândească la orice. Şi cu atât mai mult un medic de talia lui Fauler. El îşi cunoştea prea bine forța ieşită din comun. Simplul fapt că, fără ajutorul amplificatorului, a izbutit să-i reamintească lui Mironov episodul acela, este edificator. Sneghiriov se întrerupse brusc. Poate, spuse el rar, n-a fost la mijloc nici o întâmplare? Poate că Fauler i-a readus conştient în memorie lui Mironov întâmplările acelea? Pentru ca să-şi intensifice dorința sugerată de a părăsi țara? N-ar fi posibil?

— E posibil, spuse Kruglov, dar n-avem cum dovedi.

— Problema nu e asta. Într-un fel sau altul, Mironov şi-a amintit pe neaşteptate ce a făcut în prizonierat. Şi-a amintit că printre cei „executați" se afla şi comisarul Ivanov, al cărui nume era menționat pe lista celor decorați. Probabil, s-a gândit că Ivanov a rămas din întâmplare în viață. Şi urma să-l întâlnească la Kremlin. A înțeles că n-avea nici o şansă...

— Perfect posibil.

— Iată cauza sinuciderii!

— Dar care să fie explicația faptului că Mironov îşi căuta moartea?

— Greu de spus! E posibil să-l fi chinuit nesiguranța. Fauler îi spusese doar că, în cursul interogatoriului, se afla sub influența hipnozei. Nu ştia ce anume a vorbit la interogatoriu. Se gândea că poate trădase pe cineva. Nu-i putea acorda credit total lui Fauler, pe care-l considera un gestapovist. În plus, în detaşamentul de partizani el îşi spunea Mihailov, dar, după toate aparențele, ținea minte că în realitate se numea Mironov. Şi nu înțelegea ce anume îl obligă să se cramponeze de un nume fals. Mai ştia şi că semnase un angajament de a colabora cu gestapoul. Pentru un om cinstit, conştiința acestui lucru e de nesuportat, oricare ar fi cauza. Poate însă că nici nu-şi căuta moartea, ci pur şi simplu era un luptător neînfricat.

— Nu, spuse Nesterov. Asupra faptului că-şi căuta moartea nu există nici un dubiu. Asta aşa a fost.

Sneghiriov îşi depărtă brațele a neputință.

— Aici nu mai am nici o putere, spuse el.

— Bine, spuse Kruglov. Tot ce-ați spus este fără îndoială adevărat. Şi faptele concordă. Mai rămân neclare două puncte. De ce o fi ars Mironov hârtiile acelea?

— Mă tem că acest lucru va rămâne o enigmă, răspunse profesorul. În stare de hipnoză acută, omul se comportă ciudat câteodată.

— Şi de ce i-a cerut lui Fauler revolverul?

— La această întrebare e mai simplu de răspuns. În primul rând, ar fi putut să-i vină ideea sau dorința de a-l omorî pe Fauler. În al doilea rând, şi-ar fi putut spune cuvântul obişnuința de a purta mereu arma asupra lui. V-am spus că în astfel de cazuri gândirea devine ciudată. Iar în al treilea rând, ar fi

putut dori să aibă o armă tocmai pentru că simțea tentația de a trece granița ilegal. Mironov nu-şi dădea seama că era hipnotizat. Şi, probabil, dacă i-ar fi venit ideea să nu se prezinte la decorare, ci să fugă imediat, nu s-ar fi sinucis. Aici însă un rol important revine caracterului lui Mironov şi, bineînțeles, faptului că Fauler acționase fără amplificator. De aceea n-a reuşit să neutralizeze complet împotrivirea din sufletul lui Mihailov. Greu de spus ce s-a întâmplat în realitate, spuse Sneghiriov pe gânduri.

Pentru scurt timp în odaie se lăsă tăcerea. O întrerupse Lozovoi.

— Şi totuşi, spuse el, mie nu-mi vine să cred că Fauler a fost trimis la nemți într-o misiune de spionaj. E un savant, nu un spion.

— În schimb avea o putere la care spionii obişnuiți nu pot nici visa. Noi nu ştim cu ce misiune a fost trimis. Poate că tocmai această forță a făcut din el unicul om care putea îndeplini o atare misiune.

Kruglov îşi frecă fruntea cu degetele.

— Parcă-mi amintesc ceva… spuse el. Problema asta s-a pus pe tapet când au devenit cunoscute declarațiile lui Sinelnikov. Figura lui Fehtenberg apărea pe atunci cam enigmatică. Nu, Fauler ne-a spus adevărul. Are dreptate şi când spune că serviciile de informații canadiene nu vor fi dispuse să ne comunice toate amănuntele. Cândva, o să aflăm totuşi, dacă Fauler îşi va scrie memoriile.

— Interesant, cum se va proceda cu el? spuse Ivanov, care tăcuse până atunci.

Kruglov zâmbi.

— Nu sunt prooroc, spuse el. Curând o să ştim totul.